

# **Imperiumin viimeinen puolustuspuhe**

Siirtomaakeskustelu Iso-Britannian konservatiivihallituksissa 1951–1957

Itä-Suomen yliopisto  
Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden  
tiedekunta  
Historia- ja maantieteiden laitos  
Yleisen historian pro gradu -tutkielma  
Helmikuu 2017  
Timo Ihalainen

## ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, TUTKIMUSTIEDOTE

Tekijä: Timo Ihalainen

Opiskelijanumero: 175523

Tutkielman nimi: Imperiumin viimeinen puolustuspuhe. Siirtomaakeskustelu Iso-Britannian konservatiivihallituksissa 1951–1957

Tiedekunta/oppiaine: Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, yleinen historia

Sivumäärä: 106 + 3 liitettä

Aika ja paikka: helmikuu 2017, Joensuu

Pro gradu -tutkielma käsittelee Iso-Britannian konservatiivihallitusten, eli Winston Churchillin ja Anthony Edenin pääministerikausien politiikkaa suhteessa maan siirtomaiden ja koko siirtomaajärjestelmän muuttuvaan asemaan vuosina 1951–1957. Tähän kuuluu olennaisesti se, millaisia lausuntoja ja kannanottoja asioista annettiin ja kuinka asioiden suhteen olisi haluttu toimia. Tutkin ja analysoin sitä ilmapiiriä ja niitä asenteita, jotka hallituksissa tuolloin vaikuttivat. Konservatiivihallituksissa pyrittiin sekä patoamaan muutosta että arvioitiin uudelleen koko siirtomaajärjestelmää. Tutkimustehtävään vastataan käyttämällä lähdeaineistona David Goldsworthyn kokoamia lähdeaineistoja *The Conservative Government and the End of Empire, 1951–1957* (1994), joihin on kerätty brittihallinnon synnyttämiä dokumentteja kuten pöytäkirjoja, kirjeitä, sähköposteja ja muistioita. Tutkielmassa sovelletaan diskurssianalyttistä tulkintakehystä ja hyödynnetään kvalitatiivisia menetelmiä.

Konservatiivihallitusten siirtomaakeskustelussa esiintyneistä diskursseista eli puhetavoista nousee esille muutamia yhtenäisiä hegemonisia teemoja. Yleisin näistä teemoista on ajatus Iso-Britannian velvollisuudesta ja vastuusta siirtomaita kohtaan sekä talouden, politiikan että turvallisuuden suhteen. Lisäksi siirtomaat olivat konservatiivihallitusten keskustelussa mahdollisia taloudellisia, strategisia ja suurvaltapoliittisia etuja. Näiden eri etujen ja siirtomaiden muutoin aiheuttamien erilaisten kustannusten tasapaino ja sen kuvailu on näkemykseni mukaan dokumenttien läpi kulkeva suuri yhtenäinen diskurssi. Lisäksi siirtomaat esitetään systemaattisesti kehittymättöminä ja alkeellisina yhteiskuntina, minkä osaltaan nähtiin oikeuttavan niiden hallinnon ja ohjaamisen. Siirtomaiden asukkaat eli eri kansat kuvataan kukin siirtomaadiskurssissa sisäisesti yhteneväisinä ryhminä, joukkoina joille annetaan hallituksen muun siirtomaadiskurssin oikeuttamia tai sitten historiasta haettuja positiivisia tai negatiivisia ominaisuuksia. Tutkimustuloksena voidaan nähdä, että molempien hallitusten diskurssiivinen linja siirtomaajärjestelmän suhteen säilyi pääpiirteittäin samana koko ajanjakson ajan vaikka järjestelmää ympäröivät olosuhteet muuttuivatkin.

## Sisällysluettelo

|   |     |
|---|-----|
| <b>1. Johdanto</b> .....  | 4   |
| 1.1. Tutkimustehtävä ja -menetelmät .....   | 7   |
| 1.2 Tutkimusperinne ja lähdeaineiston esittely .....                              | 11  |
| 1.3 Keskeiset käsitteet – konservatiivit, kabinetti ja siirtomaat .....           | 17  |
| <b>2. Siirtomaat ongelmien lähteinä ja ideologioiden omaksujina</b> .....         | 22  |
| 2.1 Vastuiden ja voimavarojen tasapaino .....                                     | 22  |
| 2.2 Nationalismin nousu .....   | 29  |
| 2.3 Kylmän sodan taistelukenttä .....   | 35  |
| 2.4 Laki, järjestys ja sotakunto .....  | 40  |
| <b>3. Uusia ajatuksia ja toimijoita siirtomaa-areenalla</b> .....                 | 46  |
| 3.1 Valikoiva klubi nimeltään Kansainyhteisö .....                                | 46  |
| 3.2 Epäreilu Yhdistyneet kansakunnat .....  | 57  |
| 3.3 Nimenmuutokset, itsehallinnot vai itsenäisyydet? .....                        | 64  |
| <b>4. Outoja sekä alkukantaisia yhteiskuntia kehittämässä</b> .....               | 73  |
| 4.1 ”Takapajuiset ja alkeelliset yhteisöt” – taloudellinen kehittymättömyys ..... | 73  |
| 4.2 Emämaa ja lapsivaltiot – poliittinen kehittymättömyys .....                   | 80  |
| 4.3 Outous, takapajuisuus ja tarpeellisuus .....                                  | 90  |
| <b>5. Johtopäätökset</b> .....  | 97  |
| <b>Lähteet ja tutkimuskirjallisuus</b> .....                                      | 101 |

### Liitteet

Liite 1. Konservatiivihallituksen tärkeimmät kabinettiministerit 1951–1957

Liite 2. Iso-Britannian siirtomaat, siirtokunnat, alusmaat ja territoriot 1951–1957

Liite 3. Lähdeaineistona käytettyjen lainausten alkukieliset versiot

## 1. Johdanto

Käsillä olevan tutkimuksen aiheena on Iso-Britannian kahden konservatiivihallituksen kannanotot ja asenteet suhteessa maan siirtomaihin ja siirtomaajärjestelmään vuosina 1951–1957. Konservatiivipuolueen vaalivoiton jälkeen kuningas Yrjö VI:n puhe<sup>1</sup> luettiin parlamentin puhemiehen toimesta Iso-Britannian parlamentin avajaisissa 6.11.1951:

”Lordini ja alahuoneen jäsenet:

Mitä vilpittömimmin pahoittelen sitä etten voi puhua teille henkilökohtaisesti tämän uuden Parlamentin Avajaisissa. [...] Ministerini ovat yhä halukkaita säilyttämään ne läheiset ja arvokkaat ystävyyden ja ymmärryksen siteet, jotka ovat olemassa kaikkien Kansainyhteisön ja Imperiumin kansojen välillä. Hallitukseni tulee ottamaan ensimmäiseksi tehtäväkseen turvata kansallisen turvallisuutemme ja, yhdessä Kansainyhteisön jäsenten, Amerikan Yhdysvaltojen ja eurooppalaisten kumppaniemme kanssa, osallistumme yhteiseen ponnisteluun rakentaaksemme rauhallisempaa ja vauraampaa maailmaa. Hallitukseni tulee tekemään tarvittavat toimet vahvistaakseen puolustuskykyämme sekä miesvoimassa että varustuksessa, uudelleenperustamaan Kodinturvajoukot ja kehittämään väestönsuojelua. Hallitukseni tulee uskollisesti tukemaan Yhdistyneitä kansakuntia maailmanrauhaa ja turvallisuutta tukevana välikappaleena. Hallitukseni tulee osallistumaan Korean tilanteeseen tavoitteenaan rauhan ja hyvinvoinnin palauttaminen.”<sup>2</sup>

Kuninkaan puheessa mainittiin myös Iso-Britannian huolestuttava taloudellinen tilanne: maksutaseen romahtaminen oli laskenut punnan ostovoimaa, joka puolestaan oli hankaloittanut ja tehnyt kalliimmaksi Iso-Britannialle talouden ja teollisuuden kasvattamiseen tarvittavien tarvikkeiden ostamisen merentakaisilta vieraan valuutan markkinoilta. Puheessa mainittiin myös neuvottelu muiden Kansainyhteisön maiden kanssa yhteisen epäedullisen taloustilanteen korjaamiseksi. Kuninkaan puhe loppui henkevästi: ”*Rukoilen, että kaikkivoivan Jumalan siunaus on mukana neuvonpidossanne.*”<sup>2</sup>

Toisen maailmansodan myötä Iso-Britannian siirtomaapolitiikkaan syntyi suuri ja uhkaava ongelmavyöhyke, johon kuului kansainvälisiä, sisäpoliittisia ja siirtomaihin liittyviä kysymyksiä.

<sup>1</sup> Hallitsevan monarkin puhe on Iso-Britannian parlamentin istuntokauden perinteinen avaus. Monarkin puhe on valtaan nousevan hallituksen kirjoittama ja siinä tuodaan esille hallituksen lainsäädännöllisiä ja muitakin aikeita. Lähde: Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic 2016.

<<http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/58522>>. Luettu 6.2.2017.

<sup>2</sup> My Lords and Members of the House of Commons:

It is a matter of sincere regret to Me that I cannot address you in person on this Opening of a New Parliament. [...] My Ministers will ever be anxious to maintain the intimate and precious ties of friendship and understanding which exist between all the peoples of the Commonwealth and Empire. My Government will make it their first duty to ensure our national safety and, in concert with the other members of the Commonwealth, the United States of America and our European partners, will share in a supreme effort to build a more tranquil and prosperous world. They will take the necessary measures to strengthen our defences both in trained men and in equipment, to re-establish the Home Guard and to develop Civil Defence. My Government will faithfully support the United Nations as the World instrument for peace and security. They will continue to play their part in Korea with the aim of restoring peace and well-being. [...] I pray that the blessing of Almighty God may rest upon your counsels. Lähde: Hansard, 1951, Kings' Speech.

<<http://hansard.millbanksystems.com/commons/1951/nov/06/kings-speech>>. Luettu 6.2.2017.

Nämä ongelmakysymykset olivat joissain määrin yhteen liittyneitä niin, että niiden aiheuttamat paineet vahvistivat toisiaan: suurvalta-aseman säilyttämisen vuoksi käytävä kamppailu kotimaan politiikan sanelemien pakkojen kanssa ei jättänyt Iso-Britannialle muuta mahdollisuutta kuin jatkaa yhä riskialttiimmaksi käyvää siirtomaapolitiikkaa. Samalla valtio menetti entisen kykynsä ohjata vaikutusvaltaista ”maailman yleistä mielipidettä”, jonka pääasiallisena keskustelufoorumina toimi tuolloin yhä enenevässä määrin Yhdistyneet kansakunnat. Näin koko siirtomaapolitiikan aatteellinen oikeutus joutui hyökkäyksen kohteeksi, mikä puolestaan kohotti siirtomaapoliitikkojen odotuksia itsehallinnosta ja lopulta itsenäisyydestä. Samaan aikaan myös Iso-Britannian kansalaisten yleinen mielipide hallituksen toimia kohtaan säröili eritoten kriisiaikoina.<sup>3</sup> Näin 1950-luku oli ennennäkemättömien muutosten ja sopeutumisen aikaa brittiläisessä ulkopolitiikassa. Vähenevien voimavarojen epäsuhta merentakaisiin sitoumuksiin oli ollut myös edeltävien brittihallitusten ongelmana. Uutta oli nyt se vauhti, jolla näistä sitoumuksista luovuttiin.<sup>4</sup>

Sitoumuksista luopumisen takana oli siirtomaissa jatkuvasti kasvava nationalismi ja Iso-Britannian oma taloudellinen heikkous. Lisäksi kylmä sota ja sen myötä syntynyt kaksinapainen Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton vastakkainasetteluun perustuva maailmanpoliittinen tilanne vähensi eurooppalaisten siirtomaavaltojen vaikutusvaltaa. Kummankin supervallan ideologiat myös vastustivat siirtomaajärjestelmää.<sup>5</sup> Brittihallinnolla ei enää ollut käytössään niitä työkaluja, joilla siirtomaiden poliittista liikehdintää ja tyytymättömyyttä oli ennen tukahdutettu. Siirtomaissa syntyneitä mielipiteitä, ajatuksia ja muutakin poliittista liikehdintää ei voinut enää vaimentaa entisellä tavalla.<sup>6</sup> Brittiläinen siirtomaavalta purkautui suurilta osin kahden sykkyksenomaisen liikkeen myötä. Ensimmäinen tapahtui Aasiassa vuosina 1945–1948 ja toinen afrikkalaisissa siirtomaissa vuosien 1960 ja 1964 välillä. Kummassakin tapauksessa kehityksen rajuus ja nopeus oli sekä yllättävä että epämiellyttävä brittiläisille vallanpitäjille.<sup>7</sup> Tämän toisen maailmansodan jälkeisistä vuosista 1960-luvun puoliväliin ulottunut tapahtumasarja oli luonteeltaan hyvin nopea ja raju.

---

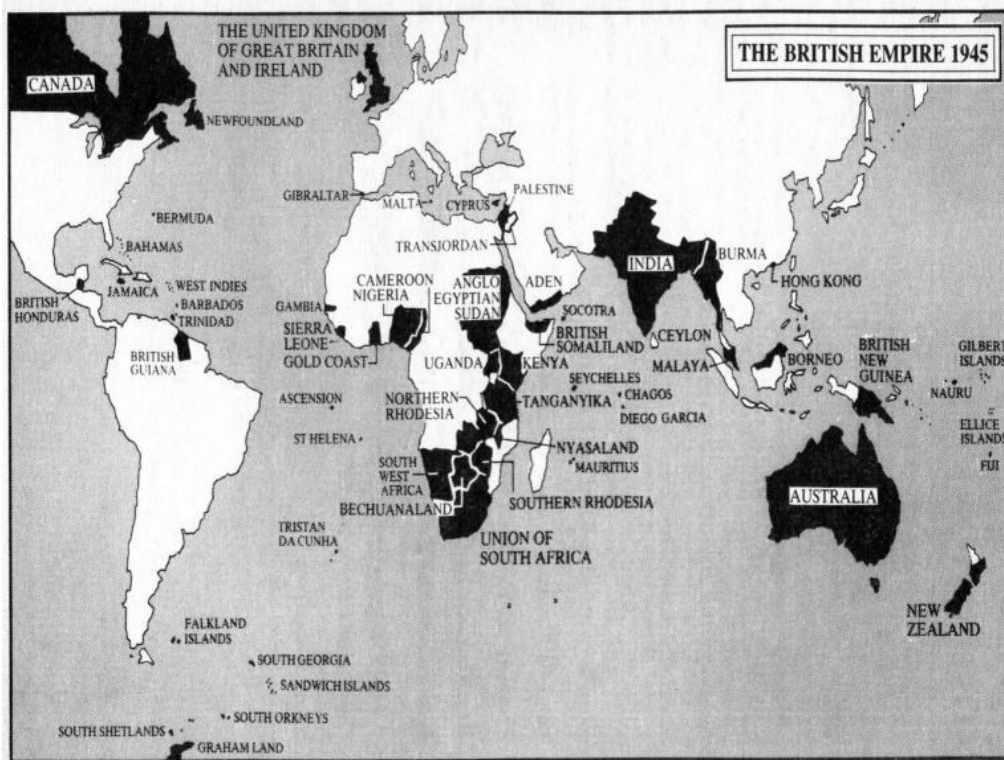
<sup>3</sup> Darwin 1991, 120–121.

<sup>4</sup> Boxer 1996, 64.

<sup>5</sup> Boxer 1996, 75–76.

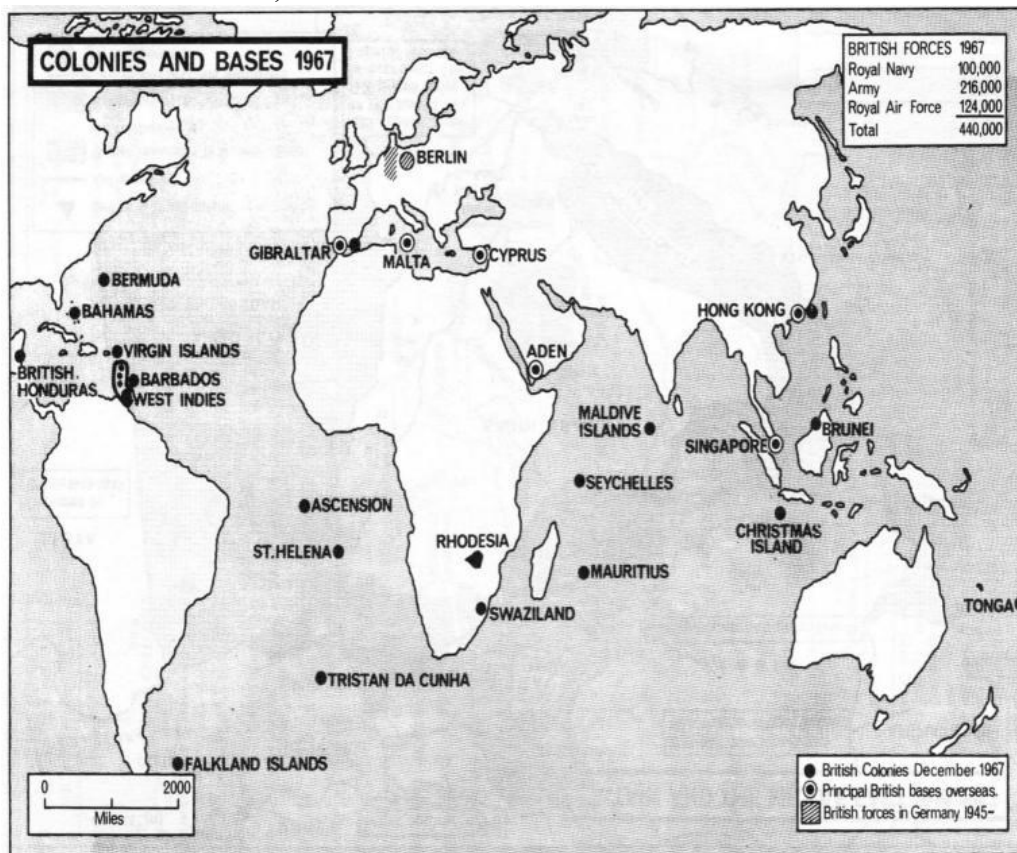
<sup>6</sup> Darwin 1991, 120–121.

<sup>7</sup> Darwin 1988, 334.



Kartta 1. Brittiläinen imperiumi ja sen dominiot, alusmaat, siirtomaat ja tukikohdat vuonna 1945.

Lähde: Darwin 1991, vii.



Kartta 2. Iso-Britannian siirtomaat ja merentakaiset tukikohdat ja siirtomaat vuonna 1967.

Lähde: Darwin 1988, xi.

Toisen maailmansodan jälkeen Iso-Britannian johtajuus maailmankaupassa, laivauksessa ja pankkitoiminnassa siirtyi Atlantin yli Yhdysvalloille. Brittiläisen talouden muuntaminen totaalista sotaa varten oli johtanut ulkomaankaupan tyrehtymiseen ja ulkomaille sijoitetun varallisuuden realisoitiin. Samalla maa muuttui koko maailman luotonantajasta suurvelalliseksi. Sodassa suuresti kärsinyt valtio oli lähes vararikossa eikä enää yksinkertaisesti pystynyt taloudellisesti kilpailemaan sodasta ehjänä selvinneen Yhdysvaltojen kanssa. Joidenkin arvioiden mukaan neljännes maan varakkuudesta katosi sodan myötä.<sup>8</sup> Suuriin asevoimiin pohjautuva vahva turvallisuuspolitiikka koettiin erittäin tärkeäksi keinoksi säilyttää maan suurvalta-asema sekä maan ylimmän johdon että kansalaisten mielestä. Maan johdossa katsottiin, että Iso-Britannian tuli säilyttää sotaa edeltävä ja sodanaikainen roolinsa Euroopan vapauden vahvana puolustajana taloudellisista kustannuksista huolimatta. Tämä suurvalta-aseman säilyttäminen koettiin jopa tärkeämpänä kuin sodan jälkeen aloitettu hyvinvointivaltion rakentaminen, sillä ajateltiin, että ilman ensimmäistä ei myöskään voinut olla jälkimmäistä.<sup>9</sup>

## 1.1. Tutkimustehtävä ja -menetelmät

Käsillä olevassa työssä tutkin ja analysoin sitä, **mikä oli konservatiivihallitusten asenne Iso-Britannian siirtomaiden ja koko siirtomaajärjestelmän muuttuvaan asemaan vuosina 1951–1957**. Olennaista tässä on se, millaisia lausuntoja ja kannanottoja asioista annettiin ja, kuinka asioiden suhteen olisi haluttu toimia. Tutkin ja analysoin sitä ilmapiiriä ja niitä asenteita, jotka hallituksissa tuolloin vaikuttivat. Mielestäni on mahdollista muutamien edustavien esimerkkitapausten kautta avata näitä asenteita, puhutaanhan nykyäänkin yleisesti ”hallitusten linjoista”. Ajallisesti seminaaritutkimus on rajattu vuosiin 1951–1957, eli Winston Churchillin ja Anthony Edenin pääministerikausiin. Sarah Stockwell kertoo artikkelissaan *Ends of Empire* (2008) kyseisen ajanjakson, Churchillin ja Edenin pääministerikausien, olleen erityinen siksi, koska hallituksissa oltiin tuolloin valmiita voimankäyttöön siirtomaajärjestelmän koossa pitämiseksi. Tilanne muuttui 1950-luvun loppuun mennessä ja seuraavien hallitusten politiikka pyrki aktiivisesti ja rauhanomaisesti purkamaan brittiläisen siirtomaajärjestelmän.<sup>10</sup> Vuosina

---

<sup>8</sup> Darwin 1991, 43–44.

<sup>9</sup> Proudfoot 1974, 35.

<sup>10</sup> Stockwell 2008, 275–276.

1951–1957 konservatiivihallituksissa pyrittiin sekä patoamaan muutosta että jouduttiin ottamaan kantaa koko siirtomaajärjestelmää koskeviin muutoksiin.

Kannanottojaan siirtomaakysymyksistä esittivät muutkin kuin konservatiivihallituksen ministerit, kuten apulaisministerit, kuvernöörit, sotilashenkilöt ja valtionhallinnon virkamiehet. Viranhaltijat tuottivat dokumentteja diskursseja konservatiivihallituksen alaisuudessa. Tutkin ja analysoin konservatiivihallituksen asenteita, sen antamia lausuntoja siirtomaista ja siirtomaajärjestelmästä soveltamalla diskurssianalyysia: kutsun tätä lausuntojen, lausujien, diskurssien kohteiden ja ideologian muodostamaa käsitteiden kokonaisuutta tästä eteenpäin **siirtomaadiskurssiksi**.

Diskurssi on tässä työssä keskeinen käsite ja se on syytä määritellä tarkasti. Teoksessaan *Discourse* (2004) Sara Mills erottaa Michel Foucault'n määritelleen diskurssin käsitteen kolmella tavalla. Ensimmäinen määritelmä kertoo diskurssin olevan ”*kaikkien lausuntojen yleinen toimintapiiri*”. Toisin sanoen kaikki lausunnot ja tekstit, joilla on tarkoitus, ja joilla on jonkinlainen vaikutus oikeaan maailmaan lasketaan diskursseiksi. Mills näkee tämän määritelmän laveana ja teoreettisena, joka kuitenkin muodostaa pohjan kahdelle seuraavalle määritelmälle. Toisessa määritelmässä diskurssi on ”*yksilöitävien lausuntojen joukko*”. Tätä määritelmää Foucault käyttää, kun hän puhuu tietynlaisista rakenteista diskurssin sisällä. On kyse lausunnoista, joita säädellään tietyllä tavalla, jotka ovat yhtenäisiä ja johdonmukaisia ja joilla on yhteinen vaikuttava voima. Tämän määritelmän mukaan on mahdollista puhua esimerkiksi naisellisuuden diskursseista tai imperialismin diskursseista. Kolmas määritelmä diskurssille on ”*säännelty käytäntö, joka selittää joukon lausuntoja*”. Millsin mukaan tämän Foucault'n määritelmän kiinnostuksen kohteina ovatkin ne säännöt ja rakenteet, jotka tuottavat tietynlaisia lausuntoja ja tekstejä. Näitä kolmea määritelmää käytetään monen diskurssiteoreetikon mallinuksissa sekä toistensa päälle asettuvina että keskenään vaihtokelpoisina määritelminä ja tapoina ymmärtää diskurssin käsitettä.<sup>11</sup> Mielestäni diskurssi, ja eritoten **siirtomaadiskurssi**, voidaan tämän työn puitteissa käsittää asioita käsittelevänä puhetapana, joka muodostaa tietynlaisia, erottuvia ja yksilöitäviä lausuntoja, jotka syntyvät tiettyjen sääntöjen ja rakenteiden johdosta.

---

<sup>11</sup> ”The general domain of all statements” – ”an individualizable group of statements” – ”a regulated practice which accounts for a number of statements” Mills 2004, 6; Foucault 2002, 80.



Teoksessa *Identiteetti* (2005) Stuart Hall esittää, että diskurssissa tuotetaan tietoa kielen välityksellä, mutta tämä tieto syntyy tiettyjen ”diskursiivisten käytäntöjen” kautta. Hallin mukaan kaikki sosiaaliset käytännöt sisältävät merkityksiä, joten kaikilla käytännöillä on diskursiivinen ulottuvuutensa. Lisäksi diskurssi ja ideologia rinnastuvat toisiinsa, koska ideologia on hänen mukaansa ”joukko lausumia tai uskomuksia, jotka tuottavat tietoa, joka palvelee tietyn ryhmän tai luokan etuja”. Kun ”tieto” esitetään tällä tavalla kielen kautta, ja konstruoidaan monin eri mahdollisin tavoin, on ihmisten itse päätettävä mikä on totta ja mikä ei. Eri asioista on olemassa kilpailevia diskursseja ja voittavasta diskurssista voi tulla lopullinen ”totuus”. Esimerkkinä Hall käyttää palestiinalaisia, jotka haluavat Israelin Länsirannan maan haltuunsa. Hallin mukaan on fakta, että he taistelevat, mutta heidän taistelunsa saa erilaisia merkityksiä sen mukaan kuvataanko heitä erilaisissa diskurssissa ”vapauttaistelijoiksi” vai ”terroristeiksi”.<sup>12</sup> Hall kirjoittaa:

”Diskurssi on ryhmä lausumia, jotka tarjoavat kielen sitä varten, että voitaisiin puhua tietynlaisesta jostakin aiheesta koskevasta tiedosta – toisin sanoen representoida tätä tietoa. Kun jostakin aiheesta esitetään lausumia jonkin erityisen diskurssin sisällä, diskurssi mahdollistaa aiheen näkemisen jollakin tietyllä tavalla. Se myös rajoittaa muita tapoja, joilla aihe voitaisiin esittää.”<sup>13</sup>

Diskurssit eivät voi Hallin mukaan olla koskaan vapaita niitä ympäröivistä ideologioista. Lisäksi kaikki tuotetut lausunnot ottavat jollain tavalla kantaa tai osallistuvat todellisuutta tuottavien diskurssien välisiin taisteluihin. Tätä ajatusta hyödyntäen ajattelen, että konservatiivihallituksen tuottamat diskurssit sekä tuottavat ja uudistavat omaa konservatiivista ideologiaansa että kumpuavat ja muodostuvat aiemman historiallisen konservatiivi-ideologian pohjalta ja pohjalle.

Kun tarkoituksena on selvittää eri toimijoiden välistä päämäärällistä viestintää, sen ominaisuuksia ja erityispiirteitä, on kyse diskurssianalyysistä. Diskurssianalyysin edes jollain tavalla tyydyttävästi määrittelemisen terminä on jo vaikeampaa. Jokinen, Juhila ja Suoninen esittelevät sen seuraavanlaisesti teoksessaan *Diskurssianalyysin aakkoset* (1993): ”[...] Määrittelemme diskurssianalyysin sellaiseksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä.”<sup>14</sup>

---

<sup>12</sup> Hall 2005, 99–102.

<sup>13</sup> Hall 2005, 98.

<sup>14</sup> Jokinen et al. 1993, 9–10.

Teoksessa kirjoitetaan myös diskurssien sisältämien valtasuhteiden analysoimisesta. Erityisen kiinnostavaa **siirtomaadiskurssin** analysoimisen näkökulmasta ovat diskurssien sisäiset sekä väliset valtasuhteet ja hegemonisten diskurssien muotoutuminen ja löytäminen. Hegemoniset diskurssit ovat analysoitavan aineiston hallitsevia, dominoivia puhetapoja.

”Aineistosta lähdetään etsimään vahvoja, hegemonisen aseman saavuttaneita diskursseja. Tällöin ei ensisijaisesti keskitytä diskurssien moninaisuuteen vaan pikemminkin diskursiivisen kentän heterogeenisuutta kahlitsevien tekijöiden paikantamiseen. Mielenkiinto on kulttuurisissa itsestäänselvyyksissä; eräänlaisiksi luonnollisiksi ja kyseenalaistamattomiksi totuuksiksi muodostuneissa diskursseissa, jotka vievät elintilaa muilta diskursseilta.”<sup>15</sup>

Hegemonisten diskurssien tunnistaminen rakentuu yhtäläisyyksien, eli samojen merkityssystemien osien, tunnistamiseen. Aineistoissa olevat merkityssystemit ovat aineistossa paloina, joiden yhtäläisyys tulee esiin vasta ”[...] *kontekstisidonnaisessa tulkintaprosessissa. Analyysissä edetään osista kokonaisuuksiin, merkityksistä merkityssystemeihin eli diskursseihin.*” Nämä ”itsestäänselvytykset” eivät kuitenkaan välttämättä nouse automaattisesti tutkijalle esiin aineistosta. Jokinen, Juhila ja Suoninen esittävät kaksi mahdollista tapaa, miten vahvimmat diskurssit voi tunnistaa. Ensimmäinen tapa on, että ”*mitä useammin ja useammassa yhteydessä tietyn diskurssin palat toistuvat sen hegemonisemmasta diskurssista saattaa olla kyse*”. Toinen tapa kuuluu, että ”*mitä itsestään selvempänä ja vaihtoehdottomanpana joku diskurssi esiintyy, sitä vahvempi se on, vaikka se ei lukumääräisesti aineistoa dominoisikaan.*” Aluksi nämä kaksi tapaa tuntuvat sulkevan toisensa ulos, mutta tällöin tulee muistaa, että määrällisesti useammin esiintyvät diskurssit voivat olla itsestään selvemmän diskurssin ”*apupoikia*”, oikeuttamassa ja tukemassa sitä.<sup>16</sup> Kun kuitenkin oma rajaukseni aineiston suhteen on temaattinen, koen mahdolliseksi sen, että **siirtomaadiskurssin** sisältä nousee esiin ja erottuu myös dominoivan diskurssin suhteen ristiriitaisia, sitä vastustavia palasia. Koen, että liian voimakas ennako-odotus sen suhteen miten hallitsevia aineiston hallitsevat diskurssit ovat, voi estää näkemästä näitä mahdollisia ristiriitaisia diskursseja.

Analysoimani siirtomaadiskurssit ovat oman aikakautensa ja käyttäjäkuntansa, konservatiivihallitusten, kontekstissa olleet mielestäni suurelta osin juuri näitä ”*luonnollisia ja kyseenalaistamattomia totuuksia*”, joiden puolueeton tutkiminen on järkevää ja hedelmällistä nyt, koska tuon ajan politiikkaa ja sen lausuntoja voi tarkastella jo historiallisena, ohimenneenä ilmiönä: diskurssit ovat muuttuneet ja uusiutuneet sitten 1950-luvun.

<sup>15</sup> Jokinen et al. 1993, 76.

<sup>16</sup> Jokinen et al. 1993, 80–81.

Historia-aiheista diskurssianalyysejä tehdessä on tärkeää muistaa kontekstualisointi eli merkitysten ja käsitysten liittäminen oikeaan historialliseen todellisuuteen. Teoksessaan *Kurssi kohti diskurssia* (2009) Anne Mäntynen ja Sari Pietikäinen summaavat:

”Yksi diskurssintutkimuksen keskeisistä ajatuksista on ajatus kielestä osana sosiaalista toimintaa. [...] Kielellinen toiminta paikantuu aina myös tiettyyn tilanteeseen ja aikaan. Näin diskurssintutkimus on paitsi kielenkäytön myös kielenkäyttötilanteen tutkimista. Kielenkäyttötilanne voidaan ymmärtää pienimmillään yksittäisenä mikrotason vuorovaikutustapahtumana, [...] ja laajimmillaan kokonaisena yhteiskunnallisena ja historiallisena makrotason tilanteena ja kaikkea tältä väliltä. [...] johtotähtenä on ajatus, että kielenkäyttö on aina kontekstisidonnaista ja kytkeytyy tilanteen ja kielenkäyttäjien sosiaalisiin käytänteisiin ja rakenteisiin.”<sup>17</sup>

Diskurssit, jotka nousevat esiin lähdeaineistosta, täytyy myös sitoa takaisin näihin menneisiin tapahtumiin. Niitä ei saa jättää arkikielisesti sanottuna kellumaan omillaan. Muuten tuloksena on puhdas tekstuaalinen analyysi, joka jättää sekä tekstien historiallisen viitekehityksen että toimijan roolin täysin huomioimatta. Eittämättä nämä molemmat vaikuttavat suuresti tekstien luonteeseen: teksti tai kommunikaatio syntyy tilanteen vaatiessa tai jostain tarpeesta. Puhujasta on tärkeä tietää hänen asemansa, kytköksensä ja jopa hänen mahdolliset tarkoituksensa ja motiivinsa.

Koska tarkoituksena on tutkia konservatiivihallitusten asenteita sen käyttämien termien, lausuntojen ja ilmaisujen kautta, olen pyrkinyt tuomaan tärkeät avainsanat esiin alkuperäiskielellä aina kun mahdollista, sillä sanojen perimmäinen merkitys ja arvolataus kärsivät aina käännoksen myötä. Olen silti sisällyttänyt työhön kääntämiäni lainausten alkuperäisversiot, jolloin lukija pystyy saamaan tarkimman käsityksen lähdeaineiston luonteesta, eikä hän näin jää käännoksieni armoille (alkuperäiskieliset lainaukset ovat liitteessä 3). Muutenkin kaikkien termien, virkojen ja nimitysten käännökset englannista suomeksi ovat omiani ellei toisin mainita.

## 1.2 Tutkimusperinne ja lähdeaineiston esittely

Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu pitkälti historioitsija John Darwinin näkemykseen ja tulkintaan siitä, millainen oli 1950-luvun Iso-Britannian

---

<sup>17</sup> Mäntynen & Pietikäinen 2009, 18.

konservatiivihallitusten asennoituminen siirtomaajärjestelmään ja sen muuttuvaan tilanteeseen. Brittiläisen maailmanvallan loppua käsittelevissä tutkimuksissaan Darwin näkee vuosien 1951–1957 konservatiivihallitusten ymmärtäneen, että siirtomaajärjestelmän säilyttäminen vaatisi uudenlaista joustavuutta. Toisaalta Darwin esittää, että hallituksissa ei pystytty täysin näkemään ja ymmärtämään siirtomaajärjestelmään vaikuttavien paikallisten ja maailmanlaajuisten muutosten syvyyttä: vähenevistä voimavaroista huolimatta hallitukset luulivat pystyvänsä pitämään ja yrittivät pitää siirtomaajärjestelmän suurilta osin entisellään. Iso-Britannian ajateltiin säilyttävän – vähentyneistä sijoituksista ja resursseista huolimatta – sekä johtoasemansa että entisenlaisen vaikutusvaltansa siirtomaiden joukossa silloinkin, kun ne aikanaan saavuttaisivat itsehallinnon ja itsenäisyyden.

Iso-Britannian maailmanvallan vaiheittainen murentuminen toisen maailmansodan jälkeen on englanninkielisessä tutkimuksessa suosittu aihepiiri. Suurvalta-aseman menettämisen vaikutuksia on tutkittu kattavasti lukuisista eri näkökulmista. Eniten tutkimusta on tehty poliittisen historian ja tapahtumahistorian saralla. Maailmanvallan menetyttä käsittelevät suuret tapahtumat ja seuraukset on dokumentoitu ja tutkittu. Näissä tutkimuksissa on perinteisesti etsitty syitä vanhan järjestelmän romahtamiseen, purkautumiseen ja muuttumiseen. Lisäksi tärkeimpänä tutkimuksessa on ymmärrettävästi ollut selvittää, miksi näin kävi ja mitkä olivat perimmäiset syyt tapahtumien takana. Näin suuresta aiheesta erilaisia teorioita on lukumäärin ja kaiken selittävää ”superteoriaa” ei ole. Nykyään myös erilaisten dekolonisaatiotutkimusten noustua esiin on tutkimusta tehty siirtomaiden ja niiden asukkaiden näkökulmasta sekä näiden itsenäisyyspyrkimysten taustalla vaikuttaneista erilaisista kansallisuusaatteista ja -ideoista.<sup>18</sup>

Tutkimuksen päälähdeaineistona ovat historioitsija ja tutkija David Goldsworthyn kokoamat lähdeoteokset *The Conservative Government and the End of Empire*<sup>19</sup>, 1951–1957 (1994), joihin on kerätty brittihallinnon synnyttämiä dokumentteja kyseiseltä ajanjaksolta: pöytäkirjoja, kirjeitä, sähköitä ja monenlaisia muistioita. Käytössäni ovat kaikki kolme osaa, joista ensimmäinen käsittelee kansainvälisiä suhteita, toinen hallintoa ja politiikkaa ja kolmas talous- ja sosiaalipoliittisia asioita. Teokset ovat osa vuonna 1987 käynnistynyttä sarjaa *British Documents on the End of Empire*, jonka tavoitteena on koota kattava ja edustava kokoelma

<sup>18</sup> Dekolonisaatiotutkimus on siirtomaavallan purkautumista ja sen jälkeistä aikaa käsittelevä tutkimussuuntaus.

<sup>19</sup> Alaviitteissä käytän teoksista lyhennettä CGEE. CGEII I viittaa teossarjan ensimmäiseen osaan, CGEE II toiseen osaan ja CGEE III kolmanteen osaan.

asiakirjoja Iso-Britannian maailmanvallan hiipumisen vuosilta. Käyttämäni kolme osaa sisältävät yhteensä 526 numeroitua dokumenttia, jotka olen käynyt kaikki läpi ja joista työssäni käsittelen tarkemmin 114 dokumenttia. David Goldsworthy on australialainen historioitsija ja tutkija, joka on tutkinut ja julkaissut teoksia erityisesti Australiasta ja sen suhteista Iso-Britannian maailmanvaltaan ja sen muutokseen 1950- ja 1960-luvuilla.

Koska dokumentit ovat brittihallinnon tuottamia ja virallisia, ei aineiston luotettavuutta ja todenperäisyyttä mielestäni voi kiistää. Mutta koska itse sarjan kokoajakin Goldsworthy kertoo, että teoksiin on koottu juuri ”imperiumin loppua” käsitteleviä tai sivuavia dokumentteja, nousee mieleeni seuraavanlainen kysymys: jos teosten sisältämä aineisto on tietyn ryhmän keräämä ja täten subjektiivisesti rajattu, onko vaarana, että niiden perusteella tehty tutkimus on siksi jo alkutekijöissään jollain tavalla rajoittunut? Tavallaanhan minä tutkijana olen tällaisessa tilanteessa rajoitetun aineiston ja sen kokoajien armoilla. Jokaisessa tutkimuksessa on tarpeen rajata omia lähteitään, mutta nyt rajaus on kuin tavallaan valmiiksi tehty. Tosin käytännöllisesti katsoen luulen, että tällä seikalla ei ole suurtakaan merkitystä, sillä erilaisia dokumentteja teoksiin on koottu varsin suuri määrä ja niistä täytyy valita vain tutkimuksen kannalta olennaisimmat. Silti mielestäni on tärkeää pohtia sitä seikkaa, olisiko lopputulos erilainen, jos tutkijalla olisi edes teoreettinen mahdollisuus saada käsiinsä kaikki mahdollinen aineisto, vaikka se olisikin valtavan suuri. Toisaalta, myös ei-editoidut arkistolähteet ovat vain osia menneisyyden dokumenteista ja osin sattumanvaraisestikin päätyneet arkistoihin.

Koska kyseessä ovat hallituksen työskentelyn tuottamat ja sen käyttämät dokumentit, uskon, että niistä pystyy saamaan selville hallituksessa vaikuttaneet ajatukset ja ideat. Nämä dokumentit eivät aikanaan olleet julkisia asiakirjoja ja niissä puhutaan asioista kiertelemättä ja peittelemättä. Niin sanottu julkinen ”kadunmiehelle” suunnattu hallitustoiminta oli sävyiltään ja jopa sisällöltään eriluonteista.

Sarah Stockwell on summannut historiantutkijoiden vaihtelevia luonnehdintoja brittiläisen maailmanvallan romahduksesta 1940-luvun puolivälistä 1950-luvun puoliväliin. Hän kirjoittaa historioitsija David Goldsworthyn tulkintaan vedoten, että Churchillin ja Edenin hallinnot pyrkivät ”hillitsemään muutosta”. W. D. McIntyren Stockwell sanoo taas nimittävän puheena olevaa ajanjaksoa ”monimerkitykselliseksi viisikymmentäluvuksi”. Hän kertoo historioitsija Martin Lynnin näkevän tuon ajan Iso-Britannian, ei vain ”kieltäytyvän antamasta periksi

maailmanvallan murenemiselle, mutta [pohtivan] päättäväistä yritystä maailmanvallan vahvistamiseksi.”<sup>20</sup>

Poliittistaloudellisen historian suuntausta edustavat muun muassa John Darwinin vanhemmat teokset *The End of the British Empire: the Historical Debate* (1991) ja *Britain and Decolonisation: the Retreat From Empire in the Post-War World* (1988). Kumpikin keskittyy toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, Iso-Britannian hallitusten toimintaan ja muuttuneeseen maailmanpoliittiseen tilanteeseen. Aikaisemman teoksensa esipuheessa Darwin tulkitsee, että britit näkivät siirtomaaomistuksensa maailmanvaltansa erikoislaatuisina osasina ja tämän takia siirtomaita ja siirtomaajärjestelmää tulee tarkastella koko brittiläisen ulkopoliittikan puitteissa. Näissä teoksissa Darwin ei käsittele niinkään yksittäisten siirtomaiden tilannetta, vaan kirjoittaa omien sanojensa mukaan Iso-Britannian muuttuvien siirtomaasuhteiden näkökulmasta.<sup>21</sup>

Tutkielmani kannalta John Darwinin uudemmat kaksi teosta *Unfinished Empire: The Global Expansion of Britain* (2012a) ja *The Empire Project: the Rise and Fall of the British World-System 1830–1970* (2012b) ovat antoisia. Tosin molempien teosten aikajänne on todella laaja: Englannin kuningaskunnan meriseikkailuista ja tutkimusretkistä aina brittiläisen maailmanvallan loppuhetkiin. Toisaalta näin pitkä tarkasteltava aikajänne antaa minulle tietoa niistä pitkäaikaisista perinteistä ja kehityksestä, jotka ovat omalta osaltaan 1950-luvun konservatiivihallituksenkin toiminnan taustalla. Hallitukset 1950-luvulla eivät toimineet siirtomaiden suhteen ideologisessa ja historiallisessa tyhjiössä. Kaiken kaikkiaan Darwinin kaikki neljä teosta ovat tutkielmassani tärkeimpiä tutkimuslähteitäni, kun tuon esille 1950-luvun brittiläisen siirtomaajärjestelmän kontekstia ja käsittelyajanjaksollani tapahtuneita muutoksia brittiläisissä siirtomaissa.

Samanlaista pitkän aikavälin historian tutkimusta edustaa Judith M. Brownin ja Roger Louisin toimittama viisiosainen kirjasarja *The Oxford History of the British Empire* (1999), joka sisältää artikkeleja brittiläisen maailmanvallan alkuhetkiltä uudelta ajalta aina 1900-luvulle asti. Käytössäni on ollut sarjan 1900-lukua käsittelevä neljäs osa *The Twentieth Century* (1999). John Darwin kertoo koko kirjasarjan olleen 1990-luvun lopulla kriittinen tekijä britti-

---

<sup>20</sup> Stockwell 2008, 276.

<sup>21</sup> Darwin 1988, vii–viii.

imperiumin historian tutkimuksen uudelleen aktivoitumisessa.<sup>22</sup> Roger Louis, toinen kirjasarjan toimittajista, kirjoittaa neljännen osan esipuheessa, että sarjan tarkoitus ei ole tarkastella Iso-Britannian maailmanvaltaa tarkoituksenmukaisena poliittisen kehityksen kulkuna Lontoon hallinnon näkökulmasta, vaan maa-alueiden, yhteiskuntien ja territorioiden välisten poliittisten, sosiaalisten ja taloudellisten suhteiden kokoajan muuttuvien käytösmallien kautta.<sup>23</sup>

Teoksen sisältämistä artikkeleista työni kannalta hedelmällisiä ovat etenkin John Cellin artikkeli *Colonial Rule* (1999), joka kertoo Iso-Britannian siirtomaahallinnon ja siirtomaiden paikallishallinnoiden yksityiskohdista sekä Roger Louisin *The Dissolution of the British Empire* (1999), jonka näkökulma keskittyy siirtomaajärjestelmään muutoksiin. Toyin Falolan ja A.D. Robertsin *West Africa* (1999) sekä Shula Marksinkin *Southern Africa* (1999) kertovat Afrikan alueiden siirtomaiden tilanteesta.

Toinen tutkielman kannalta hyödyllinen artikkelikokoelma on Sarah Stockwellin toimittama *The British Empire: Themes and Perspectives* (2008). Sen sisältämät artikkelit käsittelevät mielestäni samaan aikaan ”perinteisen” poliittistaloudellisen ja ideologisen maailmanvaltahistorian rinnalla asioita myös kulttuurin, sukupuolen, identiteetin ja maahanmuuton perspektiiveistä. Esimerkiksi juuri Stephen Howen artikkeli *Empire and Ideology* (2008) havainnollistaa niitä ajatuksia ja ideologioita, jotka synnyttivät ja ylläpitivät britti-imperiumia ja motivoivat sen toimijoita.

Mary Proudfootin *British Politics and Government: a Study of an Affluent Society* (1974) on iästään huolimatta hyödyllinen käsikirja, jossa kerrotaan käsittelyajanjaksoni parlamenttivaaleista, hallituksista ja niiden kohtaamista ongelmista. Vieläkin faktapitoisempi on David Butlerin ja Anne Slomanin kokoama *British Political Facts 1900–1975* (1975), joka sisältää listauksia hallituskokoonpanoista, ministeriön virkamiehistä ja mikä tärkeintä, tilastoja Iso-Britannian siirtomaista.

Iso-Britannian 1950-luvun konservatiivipuolueesta (puolueen virallinen englanninkielinen nimi on *Conservative and Unionist Party*, mutta yleisesti käytetään nimitystä *Conservative Party*) tehty tutkimus keskittyy sen ideologiaan ja poliittisiin toimiin. Stuart Ballin *The*

---

<sup>22</sup> Darwin 2012b, xiii.

<sup>23</sup> Louis 1999, teoksen esipuhe, vii.

*Conservative Party Since 1945* (1998) on oikeastaan samalla puolueen historia- ja ideologiateos. Henry Pellingin *Churchill's Peacetime Ministry, 1951–1955* (1997) kertoo Churchillin konservatiivihallituksen toimien lisäksi myös paljon konservatiivipuolueen henkilöistä. Andrew Boxerin *The Conservative Governments 1951–1964* (1996) yhdistää kaksi tämän luvun alussa mainitsemaani tutkimussuuntausta ja sen näkökulma sekä aiheen käsittely tuntuvat olevan kaikkein lähimpänä omaani. Lisäksi Boxer, kuten myös Pelling, kirjoittaa paljon korkeissa asemissa olevien konservatiivipoliitikkojen, kuten Churchillin, Edenin ja MacMillanin motiiveista ja henkilökohtaisen elämän tapahtumista, jotka taustoittavat heidän tekemiään päätöksiä.

Konservatiivipuolueen politiikkaa hallituksessa ja sen ulkopuolellakin tuo esille David Goldsworthyn *Colonial Issues in British Politics 1945–1961* (1971) mikä on tutkielmani kannalta tärkeä Iso-Britannian siirtomaihin ja siirtomaajärjestelmään keskittyvä tutkimus. Goldsworthy tuo teoksessaan esille eritoten siirtomaaministeriön ja sen virkamiesten toiminnan. Toinen samankaltainen siirtomaapolitiikan ja konservatiivipuolueen politiikan yhdistävä tutkimus on Philip Murpyn *Party Politics and Decolonization: The Conservative Party and British Colonial Policy in Tropical Africa 1951–1964* (1995).

Diskurssien tutkimisesta ja analysoimisesta ja niiden soveltamisesta historian tutkimukseen olen ottanut oppia Sara Millsin teoksesta *Discourse* (2004), Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen *Diskurssianalyysin aakkoset* (1993) teoksesta ja Stuart Hallin artikkelikokoelmasta *Identiteetti* (2005). Millsin ja Hallin teosten tarjoamat määritelmät diskurssista ovat tätä tutkielmaa varten yhdistelemäni ja muodostamani diskurssikäsitteiden perustana. Diskurssianalyysin aakkoset taas tarjoavat lukuisia näkökulmia ja käytännöllisiä työkaluja itse analyysin tekemiseen ja soveltamiseen.

Näen, että Iso-Britannian maailmanvallan romahdus, muutos ja purkautuminen 1950-luvulla ovat usean käyttämäni, varsinkin toisen maailmansodan jälkeistä aikaa käsittelevän tutkimuksen lähestymistavan taustalla: moni niistä pyrkii kuvaamaan muutoksen ja muuttuvien olosuhteiden aikaa.



### 1.3 Keskeiset käsitteet – konservatiivit, kabinetti ja siirtomaat

Tässä yhteydessä on tarpeellista määritellä, mitä **konservatismi**-niminen poliittinen ideologia tarkoittaa yleisesti sekä mitä se oli Iso-Britanniassa 1950-luvulla. Ideologiaksi kutsutaan kohtuullisen yhtenäistä joukkoa moraalia, taloutta, kulttuuria ja yhteiskuntaa koskevia ideoita, joilla on vankka yhteys politiikkaan ja poliittiseen voimaan.<sup>24</sup> Konservatismi on yksi niistä ideologisista käsitteistä, joista jokainen pystyy kysyttäessä muodostamaan nopeasti ja vaivatta omassa mielessään jonkinlaisen eheän ja mielestään kattavan mielikuvan. Tämä mielikuva tosin vaihtelee suuresti henkilöstä toiseen. Tämän epämääräisyyden takana ei ole niinkään huono yleissivistys vaan konservatistien perusolemus, historiantutkija Pekka Suvanto kirjoittaa. Toisin kuin vaikkapa sosialismi, konservatismi ei perustu abstraktisiin teorioihin. Niille ei ole tarvetta, koska konservatismi ei pyri muuttamaan yhteiskuntaa radikaalisti. Suvanto määrittelee konservatistien poliittiseksi oikeistoaatteeksi, jonka katsotaan vastustavan kumouksellisuutta, korostavan perinnäisiä arvoja ja kannattavan uudistuksissa maltillisuutta.<sup>25</sup>

Itseen konservatiivina pitävä filosofi Roger Scruton määrittelee konservatistien teoksensa *The Meaning of Conservatism* (1989) johdannossa näin:

”Politiikan todellisuus on tekoja, mutta teot ovat peräisin, kuinka tahansa huomaamattomasti, ajattelusta, ja johdonmukaiset teot vaativat johdonmukaista ajattelua. Koska ei ole olemassa yleismaailmallista konservatiivista politiikkaa, on syntynyt illuusio siitä, että konservatiivista ajattelua *ei* ole olemassa, ei vakaumuksia tai periaatteita, ei yleistä näkemystä yhteiskunnasta, joka motivoi konservatiiveja toimimaan. [...] Väitän, että konservatiivinen asenne ja oppi, joka pitää sitä yllä, ovat sekä suunnitelmallisia että järkeviä. Vain harvoin konservatismi julkistaa itsensä maksimeina, ohjeina tai päämäärinä. Sen perusolemus ei ilmaise itseään selvästi ja tämä ilmaisu on, pakon edessä, skeptinen.”<sup>26</sup>

Vuoden 1946 konservatiivipuolueen vuosikokouksessa Churchill luonnehti konservatismia näin:

”Päätavoittemme ovat – Säilyttää kristinusko ja vastustaa kaikkia hyökkäyksiä sitä vastaan. Puolustaa monarkkista ja parlamentaarista perustuslakiamme. Järjestää riittävä turvallisuus ulkopuolista aggressiota vastaan ja turvata meriteitse tapahtuva kaupankäyntimme. Ylläpitää lakia ja järjestystä sekä oikeusistuinten jakamaa puolueetonta oikeutta ilman toimeenpanovallan sekaantumista ja painostusta.

<sup>24</sup> Nisbet 1986, vii.

<sup>25</sup> Suvanto 1994, 13–14.

<sup>26</sup> ”The reality of politics is action, but action derives, however covertly, from thought, and consistent action demands consistent thought. Because there is no universal conservative policy, the illusion has arisen that there is no conservative thought, no set of beliefs or principles, no general vision of society, which motivates the conservative to act. [...] I shall argue, that the conservative attitude, and the dogma which sustains it, are systematic and reasonable. Conservatism may rarely announce itself in maxims, formulae or aims. Its essence is inarticulate, and its expression, when compelled, sceptical.” Lähde: Scruton 1989, 11.

Palauttaa vakaa talous valtion tulojen ja menojen tarkalla valvonnalla. Kehittää ja puolustaa imperiumimme kauppaa, mitä ilman Iso-Britannia menehtyisi.”<sup>27</sup>

Tämä Churchillin populaarilta ja pragmaattiselta vaikuttava – puolue oli juuri hävinnyt vuoden 1945 parlamenttivaalit – konservatismi täyttää kaikki Suvannon yllä määrittelemät konservatismiin tunnusmerkit.

Churchillin hallitus vuosina 1951–1955 koettiin aikalaisten silmissä vahvana ja kokeneena. Lokakuun 28. päivä 1951 Iso-Britanniassa pidettiin parlamenttivaalit. Äänestysprosentti oli 82,5 %. Huomattavaa on se, että vaikka Labour-puolue sai enemmän ääniä, olivat äänet keskittyneet puolueen perinteisiin vaalipiireihin, ja näin konservatiivit voittivat itselleen enemmän vaalipiirejä. Konservatiivien voiton takana olivat muun muassa Labour-puolueen sisäiset erimielisyydet, sen ehdokkaiden määrän supistuminen ja tulevaisuudessa häämöttävät talousongelmat. Konservatiivit saivat vaaleissa 321 paikkaa, *Labour* 295 ja Liberaalipuolue 6.<sup>28</sup>

Kokemusta Churchillin vuoden 1951 hallituksen toivat ulkoministerin salkun saanut Anthony Eden, Salisburyn viides markiisi (Robert Gascoyne-Cecil), Harold Macmillan, Rab Butler ja Harry Crookshank. Nuorempina nousevina kykyinä pidettiin Iain Macleodia ja Anthony Headia. Talouden asiantuntijana toimi siirtomaaministeriksi nimitetty Oliver Lyttelton ja puolustusministerinä entinen kuvernööri, kenraali ja jaarli (Earl) Harold Alexander. Itse Churchill oli vuonna 1951 jo 77-vuotias ja kärsinyt kahdesta halvauskohtauksesta, mutta hänen arvovaltansa ”vapaa maailman sankarina” oli vahva. Silti lordi Moran, Churchillin lääkäri, vaati häntä delegoimaan vastuitaan muille: Churchill ei aina ajatellut kirkkaasti, unohti tärkeitä lukuja ja hän ei aina jaksanut hallitustyöskentelyä ja uuden ajan mukanaan tuomia uusia ja outoja ongelmia. Vuonna 1953 Churchill sai kolmannen halvauskohtauksensa, jota ei täysin onnistuttu salaamaan julkisuudelta. Hallituksen keski-ikä oli melkein kuusikymmentä vuotta.<sup>29</sup> Koko käsittelyajanjaksoni aikana toimineet hallituskokoonpanot ovat liitteessä yksi.

---

<sup>27</sup> ”Our main objectives are – To uphold the Christian religion and resist all attacks upon it. To defend our Monarchical and Parliamentary Constitution. To provide adequate security against external aggression and safety for our sea-borne trade. To uphold law and order and impartial justice administered by courts free from interference or pressure on the part of the Executive. To regain a sound finance by a strict supervision of national income and expenditure. To develop and defend our Empire trade without which Great Britain would perish.” Winston Churchillin puhe konservatiivipuolueen vuosittaisessa konferenssissa 5.10.1946. Lähde: Ball 1998, 165.

<sup>28</sup> Proudfoot 1974, 24–26.

<sup>29</sup> Proudfoot 1974, 25.

Churchill erosi pääministerin virasta 5.4.1955. Sir Anthony Eden nousi pääministeriksi ja ilmoitti, että parlamentti hajotetaan ja vaalit pidettäisiin 25.5.1955. Konservatiivien ajateltiin menestyvän hyvin: valtiovarainministeri Butlerin niin sanotussa vaalibudjetissa laskettiin veroja ja verovähennyksiä kasvatettiin. Televisiota käytettiin vaalilyössä ensimmäistä kertaa laajamittaisesti, mutta vaalikampanjoiden yleisilme oli muuten hiljainen ja kiihkoton. Äänestysprosentti oli 76,7 %. Konservatiivien uusintavoiton takana olivat *Labour*-johtajien väitetty vanhuus, väsymys ja heikkous. Lisäksi *Labour*-puolueen vaaliorganisaatio oli konservatiivien organisaatiota tehottomampi. Konservatiivit saivat 344 paikkaa, *Labour* 277 ja Liberaalit 6.<sup>30</sup>

Anthony Edenin hallitus vuosina 1955–1957 oli vahvan oloinen vain yhtä lenkkiä lukuun ottamatta, joka oli Eden itse. Hänellä oli kokemusta vain ulkoministeriöstä ja häntä pidettiin toimeensa liian kireänä ja hermostuneena. Lisäksi Eden sekaantui usein muiden ministerien ja ministeriöiden asioihin. Kaiken muun lisäksi hänen terveytensä oli huono: vuonna 1953 hänen sappitiensä vahingoittui epäonnistuneessa leikkauksessa, mikä aiheutti hänelle usein kuumetta, infektioita ja alltiuden maksaongelmille. Muuten hallitus koostui pitkälti samoista konservatiivipoliitikoista kuin edellinenkin muutamaa muutosta lukuun ottamatta. MacMillanista tehtiin uusi ulkoministeri, Selwyn Lloyd otti puolustusministerin paikan ja Sir Alec Douglas-Homesta tuli Kansainyhteisöministeri.<sup>31</sup> Koko käsittelyajanjakson hallituskokoonpanot ovat liitteessä yksi.

Hallitusratkaisujen lisäksi on tarpeellista tässä valottaa sitä, millainen oli ja on yhä Iso-Britannian poliittinen järjestelmä. Sen erikoislaatuksia selittää John P. Mackintosh teoksessaan *The British Cabinet* (1977). Tälle työlle tärkeitä seikkoja ovat Iso-Britannian hallitukseen, sen muodostamiseen ja erityisesti **kabinetin** toimintaan liittyvät seikat: kabinetissa eivät ole kaikki hallituksen ministerit vaan pelkästään tärkeimmät eli niin sanotut kabinettiministerit. Kabinetin jäsenet saavat keskenään olla eri mieltä käsiteltävistä asioista salassa kabinetin sisällä, mutta tehdyn yhteisen päätöksen jälkeen jokaisen jäsenen täytyy tukea kabinetin politiikkaa parlamentin alahuoneessa ja suuren yleisön edessä. Vaikka kabinetin

---

<sup>30</sup> Proudfoot 1974, 64–66.

<sup>31</sup> Proudfoot 1974, 66–67.

toiminta vaatii keskinäistä yhteisymmärrystä ja -toimintaa sen jäseniltä, perimmäinen päätöksentekovalta on pääministerillä, joka toimii puolueensa johtajana.<sup>32</sup>

Mackintosh valottaa, että Iso-Britannian äänestäjäkunnan kulloisellekin poliittiselle mielialalle tulee antaa paras ja suurin mahdollinen ilmaisunvoima vaalijärjestelmän puitteissa. Kiinnostavasti Mackintosh käyttää juuri vuoden 1951 vaaleja esimerkkinä: konservatiivipuolue voitti enemmistön parlamentissa vaikka se saikin absoluuttisesti vähemmän ääniä kuin *Labour*-puolue. Silti kaikki poliittiset toimijat olivat sitä mieltä, että luottamus vuosien 1950–1951 *Labour*-hallitukseen oli mennyttä ja konservatiivit olivat vaalien voittajia. Vallassa ollessaan kabinetti on muodollisesti valtakunnan ylimmässä asemassa oleva elin. Sen tekemät päätökset ovat aina kabinetin nimissä eikä niiden sanota olevan esimerkiksi pääministerin, virkamiehen tai yksittäisen ministerin aikaansaannosta.<sup>33</sup>

Lopuksi täytyy määritellä käsite *brittiläiset siirtomaat* ja tutustua niiden syntyhistoriaan. Ensimmäiset brittiläiset (tai oikeastaan englantilaiset) **siirtomaat** ja siirtokunnat olivat muodollisesti Kruunun omaisuutta, jotka oli vallattu asuttamalla ne ennen muita eurooppalaisia valtoja. Alkuperäisasukkaiden vaateita saatettiin kunnioittaa sopimuksilla, mutta yleensä ei. Kruunu delegoi siirtokuntien hallinnointia joko yksilöille, kuten Sir Walter Raleighin Virginian maa-alue 1500-luvun loppupuolella, tai ihmisryhmille kuten Massachusettsin lahden kauppakomppanialle. Uudenlainen siirtomaahallinto kehittyi 1700-luvun loppupuolelta eteenpäin. Tässä uudessa **edustuksellisessa** järjestelmässä kuninkaallinen kuvernööri hallitsi paikallisista uudisasukkaista muodostuvan lakiasäätävän elimen kanssa. Tämä järjestelmä levisi Länsi-Intian siirtokunnista uusiin asutettuihin siirtomaihin kuten Kanadaan, Australiaan ja Uuteen-Seelantiin. Nämä asutetut siirtomaat siirtyivät 1850-luvulta eteenpäin **vastuulliseen** hallintoon (*”responsible government”*), jossa hallinnoijat eivät olleet kuvernöörien nimittämiä virkamiehiä vaan vaaleilla valittuja lainsäätäjiä ja ministerejä.<sup>34</sup>

Juuri ennen ensimmäistä maailmansotaa 1913–1914 yli sata erillistä poliittista yksikköä (mukaan lukematta noin kuuttasataa paikallista Intian ruhtinaskuntaa) vannoi kuuliaisuutta brittiläiselle Kruunulle. Ympäri maapallon tämä ”sirpaleinen kolossi” peitti yli 11 miljoonaa

<sup>32</sup> Encyclopædia Britannica Online. <academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/18445> 17.1.2017.

<sup>33</sup> Mackintosh 1977, 5, 14.

<sup>34</sup> Stockwell 1999, 152.

neliökilometriä ja sisälsi yli 400 miljoonaa alamaista. Nämä omistukset oli hankittu noin kolmen vuosisadan aikana ja niihin kuului jäseniä melkein jokaisesta mahdollisesta ihmisyhteisöstä: aavikon asukkaita ja paimentolaisia, heimokansoja ja vuoristokansoja, kaivosmetsä- ja kalastusyhteisöjä, työläisiä ja isäntiä plantaasitalouksissa sekä teollisia yhteiskuntia. John Darwin huomauttaa, että brittiläinen imperiumi sisällytti itseensä sekä maailman suurimpia kaupunkia että köyhimpiä ja tyhjimpiä alueita. Lisäksi hän tuo esille, että historioitsijoiden keskuudessa voidaan sanoa hyväksytyt brittiläisen imperiumin kaksi erilaista tapaa käyttää valtaa. Siellä missä paikalliset ja strategiset tavoitteet voitiin tavoittaa paikallisen eliitin yhteistyöllä ilman haltuun ottamista ja hallinnointia, tyydyttiin ”epämuodolliseen imperiumiin”. Jos taas tällainen paikallisten yhteistyöhenki puuttui tai oli suorastaan vihamielistä Lontoo turvautui ”muodolliseen imperiumiin”, jonka myötä brittiläinen hallinto otti asiat ja alueet hallintaansa.<sup>35</sup>

Brittiläinen siirtomaahallinto ei ollut yhtenäinen eikä looginen kokonaisuus vaan vuosisatojen aikana muodostunut erikoinen järjestelmä. Suurten sotien myötä 1793–1814 muilta eurooppalaisilta valloilta valloitetut siirtomaat asetettiin suoraan Kruunun alaisuuteen ja niitä valvoivat kuninkaalliset kuvernöörit. Tällaisia siirtomaita kutsuttiin **kruunun siirtomaiksi** (*”crown colony”*). Enemmistö niiden väestöstä oli ei-eurooppalaista, joita ei pidetty kykenevinä osallistumaan edustukselliseen hallintoon. Ajan myötä ja paikalliset olosuhteet huomioon ottaen siirtomaiden paikallisten asukkaiden sallittiin osallistua edustukselliseen hallintoon. Kruunun siirtomaat olivat eritoten Afrikan ja Tyynenmeren alueiden hallintatapoja. Iso-Britannia sai haltuunsa **protektoraatteja** 1800-luvun loppupuolella. Lakitermein kuvailtuna Iso-Britannia ei ollut protektoraattien suvereeni hallitsija vaan alueiden hallitsijat olivat brittiläisen Kruunun suojeluksenalaisia. Usein protektoraateista tuli myöhemmin kruunun siirtomaita. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Iso-Britannia sai haltuunsa **mandaattialueita**, jotka olivat Saksan ja Ottomaanien valtakunnan siirtomaita ja alueita, Kansainliitolta.<sup>36</sup> Taulukko 1950-luvun brittiläisistä siirtomaista löytyy liitteestä 2.

<sup>35</sup> Darwin 2012a, 189–190; Darwin 2008, 1.

<sup>36</sup> Stockwell 1999, 152–153.

## 2. Siirtomaat ongelmien lähteinä ja ideologioiden omaksujina

### 2.1 Vastuiden ja voimavarojen tasapaino

Vuoden 1952 loppupuolella tuotettiin konservatiivihallituksen käyttöön kolme kabinettimuistiota<sup>37</sup>, jotka kaikki osaltaan käsittelivät Iso-Britannian merentakaisia sitoumuksia ja niiden tulevaisuutta tiukentuvassa taloudellisessa tilanteessa ja resurssien vähentyessä. Konservatiivihallituksen mielessä oli varmasti jo Labour-hallituksen aikana alkanut Iso-Britannian talouskriisi (joka tunnettiin myös nimellä *sterling crisis*, puntakriisi), joka oli pahimmillaan marraskuussa 1951 konservatiivien noustessa valtaan. Korean sodan aiheuttama varustautuminen ylikuormitti kotimaisen talouden samalla, kun punta-alueen<sup>38</sup> sisäiset taloudet käyttivät valuuttavarantojaan, joka puolestaan kulutti punta-alueen keskuksena toimivan Iso-Britannian varoja.<sup>39</sup>

Historioitsija John Darwin alleviivaa vuoden 1951 talouskriisin olleen ”kauhistuttava muistutus” liian laajalle levitetyistä puolustusvelvoitteista ja niiden vaikutuksesta talouteen. Työvoimaa tarvittiin uusien mahdollisten puntakriisien varalta myös siviilisektorille armeijan sijaan. Hänen mukaansa vuodet 1951–1952 olivat päätöspiste ”hätätilanteiden ajanjaksolle”, jolloin sekä brittiläisen että maailmanlaajuisen taloudellisen toiminnan normaalit lainalaisuudet eivät vaikuttaneet. Tästä eteenpäin imperiumin puolustaminen ja sen poliittinen hallinnoiminen täytyisi suorittaa kilpailevammassa taloudellisessa ilmapiirissä.<sup>40</sup>

Ensimmäinen merentakaisia sitoumuksia pohtiva kabinettimuistio saatiin valmiiksi toukokuussa 1952. Valtiovarainministerinä toiminut Richard Butler<sup>41</sup> tuotti pitkän muistion

<sup>37</sup> Englanniksi *Cabinet memorandum*, kabinettiministerien muistio, joka oli kabinetin sisäiseen viestintään.

<sup>38</sup> Punta-alue, *sterling area*, oli vuodesta 1939 eteenpäin suljettu ja tiukasti ohjailtu talousalue, jonka keskipisteenä toimi Iso-Britannia. Lähde: Fieldhouse 1999, 94–95, 103.

<sup>39</sup> Proudfoot 1974, 30–31.

<sup>40</sup> Darwin 1988, 140.

<sup>41</sup> Richard Austen Butler nousi parlamenttiin konservatiivien ehdokkaana vuoden 1929 vaaleissa. Hän toimi 1930-luvun aikana lukuisissa ministeriöissä ja puolusti vuoden 1938 Münchenin sopimusta, jossa Hitlerin toimitus Tšekissä ja Itävallassa hyväksyttiin. Vuonna 1951 heti konservatiivien vaalivoiton jälkeen hänet nimitettiin valtiovarainministeriksi ja lord privy seal –kruununministeriksi vuonna 1955. Valtiovarainministerinä Butler pystyi Iso-Britannian suhteellisen vaurauden vuoksi tekemään joukon kansalaisille armeliaita valtionbudjetteja. Hän vastusti voimakkaasti pääministeri Edenin toimia Suezin kriisissä vuonna 1956 ja menetti sen takia

ja ”*Overseas commitments*” -otsikon alla hän tuo esille, että kaikki merentakaiset sitoumukset on arvioitava uudelleen. Näihin kuuluivat myös Butlerin mukaan Iso-Britannian taloudelliset sitoumukset sekä siirtomaille että Kansainyhteisölle. Butler kirjoittaa ymmärtäneensä, että sekä ulkoministeriö että puolustusministeriö<sup>42</sup> ovat parhaillaan tuottamassa omia muistioitaan, joiden ilmestyttyä olisi mahdollista saada kaiken kattava selonteko ”*meidän kaikista merentakaisista sitoumuksistamme [...]*”. Velvollisuudet (”*obligations*”) ja sitoumukset (”*commitments*”) ovat siirtomaadiskurssin määrittelevät termit tässä ensimmäisessä dokumentissa.<sup>43</sup>

Toisen näistä kolmesta kabinettimuistioista tuotti ulkoministerinä toimiessaan Anthony Eden. Muistiossa pohditaan Iso-Britannian velvoitteita maailmalla. Muistion avaus kuuluu näin: ”*Tämän paperin tarkoitus on pohtia niitä tehtäviä, joihin Yhdistyneet kuningaskunnat ovat sitoutuneet merentakaisissa maissa ja tarkastella missä, jos missään, vastuitamme voisi vähentää niin, että ne vastaisivat saatavilla olevia voimavarojamme.*” Edenin muistion mukaan järkevä ulkopoliittikka muodostuu niin, että maan voimavarat ovat tasapainossa sen velvollisuuksien (”*obligations*”) kanssa. Kirjottaessaan siirtomaista Eden käyttää muistiossa termiä ”*obligations*” kaiken kaikkiaan kuusi kertaa. Otsikon vetäytyminen velvollisuuksista (”*Withdrawal from obligations*”) alla Eden tuo esille, että näistä velvollisuuksista luopuminen vaikuttaa suoraan ja negatiivisesti Iso-Britannian asemaan maailmanvaltana. Edenin mukaan oli mahdotonta tietää, miten näistä vastuista luopuminen vaikuttaisi maan arvovaltaan. Lisäksi maan arvovallan alkaessa vajota on Edenin mukaan mahdotonta sanoa, mihin sellainen kehitys pysähtyisi.<sup>44</sup>

Samassa muistiossa esitetään myös perusteluja hallituksen koko ulkopoliittiselle linjalle, johon minä luonnollisesti lasken myös siirtomaapolitiikan: ”*Yhdistyneet kuningaskunnat ovat useiden satojen vuosien suurvalta-aseman myötä perineet maailmanlaajuisia velvollisuuksia.*” Lisäksi ympäri maailmaa sijaitsevat merentakaiset tukikohdat ja senhetkiset siirtomaat listataan yläotsikon ”*Obligations arising from our imperial heritage*” alla. Perusteluja ja argumentteja

---

mahdollisuuden nousta pääministeriksi Harold Macmillanille vuonna 1957. Lähde: Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic 2016. <academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/18325>. Luettu 14.10.2016. Who's Who in the Twentieth Century 1999. <http://www.oxfordreference.com.ezproxy.uef.fi:2048/view/10.1093/acref/9780192800916.001.0001/acref-9780192800916-e-293>. Luettu 14.10.2016.

<sup>42</sup> Englanniksi *Ministry of Defence*.

<sup>43</sup> 'Economic policy': Cabinet memorandum by Mr Butler 17.05.1952. 367, CAB 129/52, C(52)166. CGEE III.

etsitään suoraan historiasta vetoamalla satojen vuosien suurvalta-asemaan, vaikka Eden välttää rinnastamasta näitä argumentteja nykyhetkeen, katsoen niiden olevan perintöä (*“heritage”*).<sup>44</sup>

Kolmas näistä kabinettimuistioista oli esikuntapäälliköiden (W.J. Slim, J.C. Slessor, R. McGrigor) raportti kabinetin puolustuskomitealle ja se teki yhteenvedon hallituksen politiikasta, jonka tavoitteeksi mainitaan Iso-Britannian elintärkeät edut maailman eri osissa. Raportti vastustaa voimakkaasti luopumista näistä sitoumuksista, mutta siihen annetut syyt ovat moninaisia. *“Brittiläisiä sitoumuksia ei voida heittää syrjään kuten puhkikulunutta takkia: ne ovat maailmanlaajuinen rykelmä poliittisia, taloudellisia ja kaupallisia etuja ja velvoitteita.”* Poliitiikka, talous ja kaupankäynti ovat tämän rykelmän ensin mainitut ja oletettavasti tärkeimmät syyt. Mutta kyse on myös arvovallasta ja miljoonien brittiläisten alamaisten elannosta, jopa elämästä.<sup>49</sup>

Malaijan siirtokunnan tilanne oli osaltaan esikuntapäälliköiden kabinettimuistion lausuntojen takana. Konservatiivihallitus oli perinyt hoidettavakseen vuonna 1948 alkaneen, kommunistisissien aloittaman kapinan, jota kutsuttiin Malaijan poikkeustilaksi. Vuonna 1951 siirtomaan tilanne oli brittien näkökulmasta huonoimmillaan: komissaari Sir Henry Gurney oli salamurhattu ja kommunistisissit olivat surmanneet Malaijan poikkeustilan suurimman määrän turvallisuusjoukkoja ja siviilejä.<sup>45</sup> Vuonna 1952 kenraali Sir Gerald Templer nimitettiin uudeksi komissaariksi ja myös ohjaamaan kaikkea sotilas- ja poliisitoimintaa. Vuoden 1953 kevääseen mennessä Malaijan tilanne olikin parantunut huomattavasti.<sup>46</sup>

Raportissa puhutaan Malaijan siirtokunnan tilanteesta mielestäni hyvin sijoituksellisin lausunnoin: *“on mahdotonta, että heittäisimme menemään raadantamme, ponnistelumme ja uhrauksemme Malaijassa [...] ja niiden [luopumisten] myötä hylkäisimme suurimman dollarilähteemme.”* Malaijan tuottama kumi ja tina todellakin ansaitsivat kaivattuja dollareita dollarimarkkinoilta, vaikka kapinan kukistamisen arvioitiin maksava 56 miljoonaa puntaa vuosittain.<sup>47</sup> Raportissa Malaijan siirtokunnan turvallisuus ja sen eteen tehdyt uhraukset tuodaan esiin sijoituksina, jotka oletettavasti johtavat lopulta taloudelliseen hyötyyn. Raportti tuo esille suuret maailmanlaajuiset paineet, kun esikuntapäälliköt kirjoittavat Iso-Britannian

---

<sup>44</sup> 'British overseas obligations': Cabinet memorandum by Mr. Eden 18.6.1952. 3, CAB 129/53, C(52)202, CGEE I.

<sup>45</sup> Boxer 1996, 77.

<sup>46</sup> Pelling 1997, 52–53.

<sup>47</sup> Boxer. 1996, 76.



olevan suurimman kuviteltavan paineen alla luovuttaa maan vastuut ja omistukset. Näiden paineiden takia pieninkin osoitus siitä, että vastuista oltaisiin luopumassa aiheuttaa ”maanvyöryn”, joka on hallituksen hallitsemattomissa. Tällaisen luopumistilanteen hallitsemattomuutta kuvaillessa raportissa on paljon samaa edellä mainitun Edenin kabinettimuistion kanssa. Kummassakin dokumentissa tuodaan esille ajatus siitä, että pelkkä epäily tai maininta vastuiden ja velvollisuuksien mahdollisesta vähentämisestä johtaisi ”vyörymääseen”<sup>48</sup> kehitykseen, jota on mahdotonta hallita.<sup>49</sup>

Tutkija Andrew Boxer muistuttaa, että konservatiivien noustua valtaan vuonna 1951 Iso-Britannian talous oli jo nousemassa sodanjälkeisestä niukkuuden ajasta suurilta osin edeltävän Labour-hallituksen ansiosta. Korean sodan syttyminen vuonna 1950 tosin syöksi maan maksutaseen 300 miljoonan punnan ylijäämästä 400 miljoonan punnan alijäämään vuosina 1950–1951. Lisäksi kansainväliset rahoitusmarkkinat epäilivät punnan vahvuutta valuuttana. Butler ratkaisi ongelman tekemällä tuontiin ja kuluihin 600 miljoonan punnan leikkaukset. Boxerin mukaan tämä asetti suunnan konservatiivien koko talouspolitiikalle 1950-luvulla: toimittiin sen hetkisten tarpeiden ja vaatimusten mukaan eikä tehty johdonmukaisia periaatteen määrittelemiä päätöksiä.<sup>50</sup>

Siirtomaaministerinä toiminut Oliver Lyttelton<sup>51</sup> kirjoittaa 9.6.1953 päivätyssä kabinettimuistiossa huomioita Siirtomaiden kehitys ja hyvinvointi -asetuksen<sup>52</sup> kymmenvuotisesta määrärahasta, jonka määräaika päättyisi vuonna 1956: *“Täten aion painottaa sitä taakkojen suuruutta, joita Iso-Britannia kantaa, ja täten sitä tarvetta, joka Siirtokunnilla on toimia maksimaalisesti, jotta ne täyttäisivät kehitysvaatimuksensa omista resursseistaan.”* Siirtokunnat ja niiden kehitykseen annettavat määrärahat olisivat tiukassa,

<sup>48</sup> Eden käyttää kabinettimuistiossaan sanaa *“slide”*, kun esikuntapäälliköiden raportti puhuu negatiivisen kehityksen alkavan maanvyöryn, *“landslide”*, tavalla.

<sup>49</sup> ‘Defence programme’: report by COS for Cabinet Defence Committee 31.10.1952. 10, CAB 131/12, D(52)45. CGEE I.

<sup>50</sup> Boxer 1996, 25–26.

<sup>51</sup> Oliver Lyttelton oli Churchillin henkilökohtainen ystävä, mutta hän ei ollut ammattipoliitikko vaan liikemies luonteeltaan ja koulutukseltaan. Hän oli lähtenyt mukaan politiikkaan ja konservatiivipuolueen toimintaan vain Churchillin nimenomaisesta pyynnöstä vuonna 1940. Lyttelton kuitenkin suhtautui innokkaasti toimeensa siirtomaaministerinä: yhtään siirtomaaterritoriota ei menetetty Lytteltonin toimiessa virassa vuosina, joita The Times kutsui nimellä ”mahdollisesti kolme myrskyisintä siirtomaahistorian vuotta”. Lytteltonin erikoisalaa oli talous, mutta ministerinä toimiessaan hän ei ehtinyt keskittyä pelkästään siirtomaiden taloudelliseen kehitykseen vaan siirtomaiden muuttuvien olosuhteiden vuoksi myös sotilaalliset ja poliittiset seikat veivät Lytteltonin huomiota. Lyttelton erosi siirtomaaministerin virastaan heinäkuussa 1954 palatakseen liike-elämään ja hänen tilalleen nimitettiin Alan Lennox-Boyd. Lähde: Goldsworthy 1971, 24–26; Pelling 1997, 147.

<sup>52</sup> Englanniksi *Colonial Development and Welfare Act*.

kuten myöhemmin käsiteltävistä Butlerin dokumenteista käy ilmi, ja siirtokuntien tulisi mahdollisimman pitkälle hoitaa itse omat kehitystavoitteensa. Lyttelton käyttää tässäkin hallituksen suosimaa termiä taakka (*"burden"*) viitaten sillä suoraan siirtomaiden taloudellisiin kustannuksiin.<sup>53</sup>

Siirtomaaministerinä toiminut Alan Lennox-Boyd<sup>54</sup> kirjoittaa 30.9.1954 valtiovarainministerinä toimineelle Butlerille Siirtomaiden kehitys ja hyvinvointi -asetuksen uusista määrärahoista: *"Meillä on väistämättömiä, suoria ja erityisiä vastuita noissa territorioissa, mitä yksikään hallitus ei kieltäytyisi tunnustamasta."* Yrittäessään taivutella Butleria uuden 150 miljoonan punnan määrärahojen kannalle Lennox-Boyd esittää sen tuovan uutta voimaa punta-alueelle *"samaa aikaan kun [se] todistaa siirtomaakansoille ja koko maailmalle, että Iso-Britannia ei epäonnistu suorittaessaan velvollisuuksiaan siitä riippuvaisia territorioita kohtaan"*. Termi *"dependent territories"* toistuu useasti koko lähdeaineistossa ja näkemykseni mukaan sitä käytetään melkeinpä synonyymisesti siirtomaiden kanssa.<sup>55</sup>

Historioitsija Mary Proudfoot esittää, että talouden yleinen tilanne vuodesta 1955 eteenpäin oli huomattavasti huonompi kuin vuosina 1951–1955. Hallituksen taloudenhoidon alkuvuosina pystyttiin syyttämään sotavuosien aiheuttamaa puutetta ja menetyksiä tai Labour-hallituksen virheitä. Nyt tällaisia selityksiä oli vaikeampi hyväksyä ja esittää. Näytti siltä, Iso-Britannian talouden uusi vakituinen tila oli tempoileva ja nykivä. Tuolloin myös konservatiivien talouspoliittinen näkemys muuttui liberaalista *laissez-faire*-ajattelusta kohti aktiivisempaa tarvehallintaa. Silti tuohon aikaan puolueessa oli vähän ymmärrystä siitä, miten rahapolitiikan pitäisi toimia.<sup>56</sup>

Valtiovarainministerinä toimiessaan Butler laati, joka lähetettiin 9.1.1956 myös muille ministeriöille jonkinlaisena selityksenä valtiovarainministeriön tiukalle linjalle. Butlerin

<sup>53</sup> 'Colonial development and welfare': Cabinet memorandum by Mr. Lyttelton. *Annex* 09.06.1953. 412, CAB 129/61, C(53)167. CGEE III.

<sup>54</sup> Alan Lennox-Boyd toimi Churchillin vuoden 1951 hallituksessa aluksi puoli vuotta siirtomaaministeri Lytteltonin apulaisministerinä ja sen jälkeen kabinetin ulkopuolisena liikenneministerinä kunnes hänet nimitettiin Oliver Lytteltonin tilalle siirtomaaministeriksi heinäkuussa 1954. Lennox-Boydia kuvailtiin itsevarmaksi, energiseksi ja ystävälliseksi. Hän oli erittäin pitkä ja hän oli välillä niin ylenpalttinen ja elämäniloinen, että hänen poliittiset vastustajansa pitivät sitä jo epäasiallisena. Lennox-Boydin mielestä siirtomaaministeriön päätehtävä oli neuvotella konferenssissa konferenssin perään siirtomaiden poliittisista tavoitteista. Pelling 1997, 147; Goldsworthy 1971, 29–31.

<sup>55</sup> [Colonial development and welfare financial requirements]: letter from Mr Lennox-Boyd to Mr Butler 30.09.1954. 421, T 229/865, pp 12–14. CGEE III.

<sup>56</sup> Proudfoot 1974, 74–75.

muistio alkaa sen tarkoituksen määrittelyllä: *“miksi valtiovarainministeriön täytyy pyytää Ministeriöitä pitämään merentakaiset kulut minimissään ja olla hankkimatta vältettävissä olevia sitoumuksia tällä hetkellä.”* Butler pohtii, mitä koko Iso-Britannian taloudelle mahtaa tapahtua, jos tämän hetkiset sitoumukset (*“commitments”*) ovat liikaa nykyisille voimavaroille ja nykyiselle politiikalle. Vaihtoehtoina oli joko muuttaa tätä merentakaista politiikkaa tai tehdä äärimmäisiä sisäpoliittisia toimenpiteitä. Merentakaisen politiikan muuttamisesta Butler kirjoittaa: *“Suurvalta-asemamme heikentyminen, johon liittyisi merentakaisen politiikkamme suunnanmuutos, on ilmeistä.”*<sup>57</sup>

Sir Thomas Lloydin<sup>58</sup> vastaus Sir H. Brittanyn lähettämälle Butlerin kulumuistiolle sisältää pohdintaa Iso-Britannian vastuista ja siirtokuntien merkityksestä sille. Lloyd esittää mielestään yhden tai kaksi yleistä havainnointia siirtomaiden asemasta:

*“Siirtomaat ovat, niin sanoakseni, osa meitä, ja ‘merentakaisen sitoumusten’ kontekstissa muodostavat tärkeimmän ja välittömän vastuun Hänen Majesteettinsa Hallitukselle. Emme usko, että on realistista ajatella siirtomaiden talouden olevan kokonaan ulkopuolisia Iso-Britannian suhteen.”*<sup>59</sup>

Yhteys, vastuu ja hyötynäkökulmat esiintyvät kaikki tässä Lloydin näkemyksessä. Lisäksi Lloyd huomauttaa, että Siirtomaiden kehitys ja hyvinvointi -asetuksen suomat määrärahat ovat alle kaksi prosenttia Iso-Britannian kuluarvioista. Täten *“Tämä ei, luulen, anna ymmärtää, että Siirtomaille annetaan ylenmääräisen korkea prioriteetti Iso-Britannian menoissa suhteessa niiden poliittiseen ja taloudelliseen tärkeyteen [...]”*.<sup>59</sup> Lloydin näkemyksen tekee kiinnostavaksi hänen asemansa Siirtomaaministeriön<sup>60</sup> alivaltiosihteerinä. Hän oli ollut virassaan jo vuodesta 1947 lähtien ja oli ainakin periaatteessa puoluepolitiikan ulkopuolella.

Valtiovarain-, ulko- ja puolustusministeriöiden 1.6.1956 julkaisemassa yhteisessä muistiossa määritellään Iso-Britannian politiikan suuria tulevaisuudenlinjauksia. Merentakaisista velvollisuuksista, tukikohdista ja siirtomaista kirjoittaessa keskeisimpänä seikkana mainitaan niistä johtuvat puolustuskustannukset ja niiden väistämätön vähentäminen: *“Kuinka pitkälle voimme korvata poliittisilla, taloudellisilla ja tiedotustoimilla, joita voidaan ottaa käyttöön verrattain pienillä kustannuksilla, tämän hetkisiä kalliita sotilaallisia sitoumuksiamme.”*

<sup>57</sup> [Overseas expenditure]: letter from Sir H Brittain to Sir T Lloyd. *Enclosure*: Treasury memorandum 09.01.1956. 384, CO 1025/56, nos E/24 & E/21. CGEE III.

<sup>58</sup> Lloyd oli *Colonial Office Permanent Under-secretary of State*, joka kääntyy siirtomaaministeriön alivaltiosihteeriksi.

<sup>59</sup> [Overseas expenditure]: letter (reply) from Sir T Lloyd to Sir H Brittain 03.02.1956. 385, CO 1025/56, no E/24. CGEE III.

<sup>60</sup> Englanniksi *Colonial Office*.

Siirtomaista puhutaan enenevissä määrin kustannustermeillä. Lisäksi kovaa, ulkopuolista sotilaallista konfliktia ei enää pidetty siirtomaita uhkaavana tekijänä, vaan sen tilalle nostettiin alueiden sisäiset levottomuudet, kuten äärimmäinen nationalismi.<sup>61</sup>

Kansainyhteisöministeriön<sup>62</sup> muistiossa tuodaan taas esille konservatiivihallituksen vastuu- ja velvollisuusnäkemystä: ministeriön mukaan Iso-Britannia kantaa yksin vastuuta sisäisistä perustuslakien kehityksistä siirtomaissa, jotka ovat riippuvaisia siitä. Lopullinen vastuu näistä riippuvaisista alueista oli kuitenkin itse Iso-Britannialla.<sup>63</sup> Siirtomaiden kehitys ja hyvinvointi -asetuksen jatkoa pohtiva työryhmä toi esille lisää tällaista vastuuajattelua: *“Niin kauan, kun Siirtomaaterritoriot eivät ole vielä saavuttaneet täyttä poliittista itsenäisyyttä, Iso-Britannian hallituksella on poliittinen ja moraalinen velvollisuus edistää niiden kehitystä.”*<sup>64</sup>

Kaikissa edellä käsitellyissä dokumenteissa esiin nouseva, imperialistisen ja eettisen vastuuajattelun perinne oli ollut olemassa yleisenä brittiläisenä opinkappaleena jo kauan ennen 1950-lukua. Tämän vastuuajattelun mukaan brittiläisen hallinnon oikeutus eritoten Afrikassa ja Aasiassa oli se, että se toi rauhaa ja humanitaarisia parannuksia sodanlyömiin yhteisöihin, joita vaivasivat orjuus ja barbaariset käytänteet. Yleinen yhteisymmärrys brittiläisessä yhteiskunnassa oli, että erityisesti *brittiläinen* siirtomaahallinto<sup>65</sup> oli pohjimmiltaan hyväntahtoista ja sen vastustajat itsekkäitä ja ilkeitä.<sup>66</sup> Britit ajattelivat vastuulliseen ja hyvään itsenäiseen siirtomaiden omaan hallintoon kuuluvan näiden riittävä materiaallinen vauraus ja vastuullinen sekä koulutettu poliittinen ja hallinnoiva eliitti.<sup>67</sup>

Richard Butlerin, Anthony Edenin ja esikuntapäälliköiden kabinettimuistioiden siirtomaadiskurssissa toistuvat kolme yleisintä ilmaisua ovat taakka (*“burden”*), velvollisuus (*“obligations”*) ja sitoumus (*“commitments”*). Näen näiden ilmaisujen olevan monimerkityksellisiä, koska hallituksen dokumenteissa niiden merkitys jää tarkemmin

<sup>61</sup> 'The future of the United Kingdom in world affairs': memorandum by officials of the Treasury, Foreign Office and Ministry of Defence for Cabinet Policy Review Committee, Appendix A 1.6.1956. 21, CAB 134/1315, PR(56)3. CGEE I.

<sup>62</sup> Englanniksi *Commonwealth Relations Office*.

<sup>63</sup> [Indian interest in colonial policy]: minute by S F Stc Duncan 08.01.1952. 130, DO 35/3087. CGEE I.

<sup>64</sup> [Aid to promote colonial development]: note by L Bristow on the report of the Colonial Development and Welfare Working Party [Extract] 21.09.1956. 420, T 229/865, pp 102–114. CGEE III.

<sup>65</sup> Tässä tutkielmassa käytän termiä siirtomaahallinto, kun viitataan Iso-Britannian keskitettyyn siirtomaiden hallinnoimiseen järjestelmänä tai yläkäsitteenä. Termiä siirtomaiden hallinto käytän, kun viitataan kussakin erillisessä siirtomaassa toimineen paikalliseen hallintoon.

<sup>66</sup> Darwin 1991, 19–20.

<sup>67</sup> Proudfoot 1974, 96.

määrittelemättä. Katson niiden kaikkien kolmen voivan viitata konservatiivihallituksen käyttäminä ilmaisuina kolmeen eri seikkaan: ne viittaavat itse siirtomaihin, niiden aiheuttamiin kustannuksiin ja myös siirtomaiden ja niiden asukkaiden hallinnoimisen moraaliseen vastuuseen. Lisäksi syitä puheena olevaan vastuuajatteluun pitää etsiä kauempaa historiasta ja brittiläisen siirtomaahallinnon perinteestä.

## 2.2 Nationalismin nousuvesi

Artikkelissaan *Ends of Empire* (2008) historioitsija Sarah Stockwell tulkitsee käsittelemääni ajanjaksoa niin, että nationalististen haasteiden edessä brittihallitukset pyrkivät irrottautumaan niistä alueista, joista tulisi pitkällä aikavälillä olemaan kustannuksia maalle, tai niistä, joissa kilpailevat nationalismipyrkimykset uhkasivat aiheuttaa sisällissodan. Mutta sellaisissa siirtomaissa, joissa hallituksilla oli etuja valvottavaan, brittipolitiikka pohjautui vallansiirtoon uskottavien ja vakuuttavien ”kansallisten” johtajien harteille.<sup>68</sup> Darwin puolestaan huomauttaa, että vuoden 1945 jälkeen britit etsivät, opettivat ja valmensivat itselleen ja vallalleen sopivia seuraajia siirtomaissa. Järkkymätöntä vastarintaa harjoittavat ja kaikenlaisesta yhteistyöstä siirtomaahallinnon kanssa kieltäytyvät nationalistit saattoivat helposti jäädä ilman vaikutusvaltaa, virkoja ja tukea, jotka saattoivat päätyä yhteistyökykyisemmälle kilpailevalle ryhmälle tai puolueelle. Jopa kaikkein jyrkimmätkin nationalistit joutuivat tekemään realistisia poliittisia laskelmia.<sup>69</sup>

Konservatiivihallituksen asenne brittiläisen maailmanvallan ja siirtomaajärjestelmän hallinnoimiseksi oli Darwinin mielestä rajoitettua pragmatismia. Vanhemmat valtiomiehet kuten Churchill, Eden, Salisbury, Swinton ja Oliver Lyttelton olivat kaikki kokeneet toisen maailmansodan murskaavan vaikutuksen brittiläiselle arvovallalle ja resursseille. Historioitsija John Darwinin mukaan konservatiivit tuolloin, kuten koko ”valistunut” läntinen maailma, tekivät eron valkoisten ja ei-valkoisten poliittisten kykyjen välille. ”Aasialaisen nationalismin” uhat tunnustettiin vastahakoisesti aasialaisten siirtomaiden itsenäistymisen ja arabinationismin nousun myötä. Niinpä aasialaisten siirtomaiden

---

<sup>68</sup> Stockwell 2008, 281.

<sup>69</sup> Darwin 1988, 19.

nationalistijohtajien ”koulutukseen” kuului näyttää näille anti-kolonialististen asenteiden turhuus ja näiden riippuvuus länsivaltojen tieto-aidosta ja sijoituksista. Afrikassa nationalismin mobilisoivaa vaikutusta ei pidetty yhtä suurena, mutta siellä nationalistijohtajat haluttiin valmentaa moderniin valtionhoitoon ja samalla pitää kaukana ”marxilaisuuden viruksesta”.<sup>70</sup>

Nigerian kuvernööri Sir J. Macpherson kirjoitti tammikuussa 1952 Sir T. Lloydille siirtomaan poliittisesta tilanteesta ja kuvailee sitä näin: ”*Nationalismi, kun se on noussut satulaan, ratsastaa kovaa. Minä tiedän myös, että kun maa on kerran laitettu tielle kohti vastuullista<sup>71</sup> hallintoa, on hyvin vaikeaa pitää se [maa] paikallaan vallansiirtovaiheessa.*” Nationalismi esiintyy kirjeessä suorastaan pitelemättömän voimana, joka vauhtiin päästyään on hallitsematonta. Macphersonin tehtävänä oli muodostaa perustuslaki Nigerian tulevaa itsenäistymistä varten ja itseään kehuen hän kuvaili siirtomaan tilannetta aikaisemmin ja nyt: ”*Nyt on vähäisempi vaara kuin aikaisemmin sille, että kunnolliset, yksinkertaiset talonpojat joutuvat pienen henkilökohtaista valtaa himoavan ääriryhmän huijaamaksi.*” Idyllisesti kuvaillut kunnolliset ja yksinkertaiset talonpojat välttivät pienen, ei siis enemmistöä edustavan, ääriryhmän itsekkäät ja vallanhimoiset suunnitelmat.<sup>72</sup>

C.P. Hopen tuottama muistio käsittelee YK:n kuudennen istunnon neljännen komitean tapahtumia (Yhdistyneistä Kansakunnista konservatiivihallituksen siirtomaadiskurssista tarkemmin luvussa 3.2) Iso-Britannian ja osittain myös se liittolaisten siirtomaajärjestelmien suhteen. Neljännestä komiteasta ei anneta mairittelevia arvioita ja siitä kirjoitetaan, että sen siirtomaavastainen henki on nyt liittynyt yhteen maailmalaaajuisesti tapahtuneen nationalismin nousun kanssa. Hopen näkemyksen mukaan hallituksen asema joutuisi uusien ennakkoluulojen kohteeksi, jos hallitus jättäisi noudattamatta Neljännen komitean suosituksia, joita kannattaisivat myös siirtomaiden paikalliset asukkaat. YK:n ja erityisesti tämän komitean toiminta nähdään pahimmassa tapauksessa vaikuttavan negatiivisesti siirtomaihin: ”*Tämä riski kuitenkin muuttuu paljon todellisemmaksi siinä tapauksessa, joidenkin Siirtomaidemme tapauksessa [...] Tuki Yhdistyneissä Kansakunnissa paikallisille toisinajatteliijoille saattaisi johtaa ongelmien esiinnousuun territorioissa.*” Mielikuva, joka annetaan YK:n toiminnasta

<sup>70</sup> Darwin 2012b, 567–568.

<sup>71</sup> Näen Macphersonin puhuvan tässä  **vastuullisesta**  hallinnosta, jossa hallinnoijat eivät olleet kuvernöörin nimittämiä virkamiehiä vaan vaaleilla valittuja lainsäätäjiä ja ministerejä.

<sup>72</sup> [Nigeria]: letter from Governor Sir J Macpherson to Sir Lloyd on the political situation in Nigeria 18.01.1952. 263, CO 544/298, no 13. CGEE II.

toisinajattelijoiden tukijana ja suorastaan ongelmien lietsojana on mielestäni erittäin vastakkainasetteleva.<sup>73</sup>

Vuoden 1952 kesäkuussa ulkoministerinä toiminut Eden lähetti nationalismin ongelmaa käsittelevän ulkoministeriön komitearaportin Siirtomaaministeriön arvioitavaksi. Raportissa siirtomaiden kasvavaa nationalismia kuvaillaan pääasiassa ongelmallisena ilmiönä, koska se vaikeuttaa yhteistyötä Aasian ja Afrikan takapajuisten siirtomaa-alueiden kansojen kanssa. Lisäksi silloin, kun nationalismi muuttuu tai se ajetaan hallitsemattomaksi, sen sanottiin aiheuttavan näiden kansojen mielialoihin hysteriaan verrattavaa epävakautta. Komitearaportti jatkaa, että nationalismia voidaan myös hyödyntää negatiivisessa mielessä tai se voi olla luonteeltaan tyytymätöntä. Tällaista tilaa kutsutaan myös hyvin tarttuvaksi ja jopa myrkylliseksi. Kun nationalismi päästetään hallitsemattomaksi, nationalismin sanotaan aiheuttavan myös kaikenlaista epätoivottua liikehdintää kuten isällisen ohjauksen sekä kaikenlaisten rajoitusten vastustamista. Kuitenkin siirtomaiden kansallisajattelulla sanotaan olevan myös hyvät puolensa: *”Älykäs ja tyydyttynyt nationalismi on välttämätön tekijä minkä tahansa modernin valtion vakaudelle.”* ja *”Se voi olla suuri hyvää luova voima siellä, missä se perustuu vakaaseen ylpeyteen ja isänmaallisuuteen”*. Raportissa sanotaan Iso-Britannian tulevan olemaan pahin kärsijä nationalistisesta toiminnasta, koska Iso-Britannia on maa, jolla oli eniten etuja suojeltavanaan.<sup>74</sup>

Vastauksena Edenin lähettämään ulkoministeriön<sup>75</sup> komitearaporttiin Sir T. Lloyd kirjoitti omassa 21.6.1952 päivätyssä kirjeessään lisää siirtomaiden nationalismiproblematiikasta. Lloyd sanoo nationalismin esiintyvän kahdessa muodossa, se on *”Tuhoisaa, kun se pohjautuu ksenofobiaan ja pelkoon vieraiden ylivallasta, ja rakentavaa, kun se perustuu oikeutettuihin itsehallintopyrkimyksiin ja haluun päästä mukaan hyväksyntään kansakuntien välillä”*. Jälkimmäinen muoto on Lloydin mukaan Iso-Britannian siirtomaille tärkeämpi muoto, koska sen perustana on hallituksen politiikka siirtomaita kohtaan, joka oli siirtomaiden kansojen ohjaaminen itsehallintoon Kansainyhteisön sisällä. Lloydin mukaan tämä nykyinen nationalistinen nousu tulisi pystyä muuntamaan voimaksi, joka olisi hyödyllinen jotenkin hyödyllinen Kansainyhteisön taloudelliselle ja strategiselle asemalle. Huomattavin

---

<sup>73</sup> 'Colonial questions in the United Nations: analysis of the Sixth Session and proposals for the Seventh Session': memorandum by C P Hope 16.02.1952. 156, FO 371/101383, no 4. CGEE I.

<sup>74</sup> [The problem of nationalism]: letter from Sir W Strang to Sir T Lloyd 21.6.1952. 4, CO 936/217, no 1, CGEE I.

<sup>75</sup> Englanniksi *Foreign Office*.

nationalismin tyyppi siirtomaissa sisältää ”*agitaatiota poliittiselle ’vapaudelle’ ja ’vallalle’* [...]”. Tällainen brittinäkökulmasta vääränlainen nationalismi lainausmerkkeihin asetettuine vapauksineen ja valtoineen ei täytä kirjeessä useammin aiemmin mainitun hyväksytyyn nationalismiin vaatimuksia eikä sillä ole oikeita motiiveja: ”*kyseessä olevat ihmiset tuntevat, että poliittinen valta on ainoa tapa hankkia lisää materiaalista vaurautta, laajentaa sosiaalipalveluja ja vapautua rotujen väliseltä erottelulta* [...]”. Osalliset ihmiset, jotka ovat siis siirtomaiden mahdollisia nationalisteja, **tuntevat** tarvitsevansa valtaa parantaakseen omia asemiaan ja elinolojaan.<sup>76</sup>

Samassa kirjeessä käsiteltiin myös eurooppalaisten siirtolaisryhmien nationalismipyrkimyksiä, joiden kuvaillaan ilman muuta johtavan konfliktiin alueiden muiden roturyhmien kanssa. Näillä siirtomaissa asuvilla maanmiehillä kuvaillaan olleen piintyneitä ja vahvoja ennakkoluuloja värillisiä rotuja kohtaan. Nämä ennakkoluulot voivat Lloydin mukaan muuttua vaaralliseksi sekä Iso-Britannialle että Kansainyhteisölle. Voimankäyttö suuren siirtomaan pitämiseen Iso-Britannian hallinnassa oli Lloydin mukaan nyky maailmassa mahdotonta kuvitella, jos alueen asukkaiden enemmistö vastustaisi hallintaa. Lloydin mukaan siirtokunnilla ja Iso-Britannialla on erottamattomia ja yhteisiä etuja, jotka voidaan myös melko avoimesti tuoda esiin siirtokunnille niiden yhteistyötä haettaessa. Kirjeen lopuksi Lloyd huomauttaa: ”*Mutta koska ongelmat, jotka syntyvät nationalismista siirtomaissa, ovat pääsijainen päivittäinen huolenaihe* [siirtomaa] *ministeriössä* [...]”. Lausunnon ”ensisijainen päivittäinen huolenaihe ministeriössä” kertoo kuitenkin siitä, että nationalismi siirtomaissa koetaan ainakin tuolloin enemmän negatiivisten kuin positiivisten asioiden kautta.<sup>76</sup>

Historioitsija Andrew Boxer huomauttaa, että Iso-Britannian vastaus siirtomaiden nationalismille ei ollut yhdenmukainen. Esimerkiksi Kyproksella ja Keniassa kansallismielisiä sissiliikkeitä vastustettiin voimakkaasti ja väkivaltaisesti, mutta Kultarannikolla paikallispoliitikkoja myötäiltiin ja lepyteltiin. Toiminnan laatu riippui kulloisenkin siirtomaan ja alueen mielletystä taloudellisesta ja strategisesta arvosta Iso-Britannialle: palveltiinko brittiläisiä etuja parhaiten nationalistisia liikkeitä tukahduttamalla vai myöntymällä niiden vaatimuksiin.<sup>77</sup>

<sup>76</sup> [The problem of nationalism]: letter (reply) from Sir T Lloyd to Sir W Strang 09.09.1952. 6, CO 936/217, no 4/5. CGEE I.

<sup>77</sup> Boxer 1996, 74–75.



Historioitsija James Williamson tuo esille, että vuonna 1955 Malaijan liittovaltion ja Singaporen siirtokunta saivat uudet perustuslait, jotka antoivat maiden hallinnoijille ministerivastuun ja vastuun sisäisten asioidensa hoitamisesta. Siirtymäaika täydelliseen itsehallintoon jäi lyhyeksi Singaporessa sen suuren koulutetun ja poliittisesti valvutuneen yhteiskuntaluokan takia. Vuonna 1957 Malaijan liittovaltio itsenäistyi osana Kansainyhteisöä ja Singapore sen mukana.<sup>78</sup> Seuraavat Lennox-Boydin kabinettimuistiot pohjautuvat vuonna 1955 Lontoossa pidettyihin ja vuoden 1956 edessä oleviin Singaporen itsenäisyysneuvotteluihin, joissa hänen pääneuvottelukumppaninaan oli singaporelaisen *Labour Front* -puolueen David Saul Marshall, joka toimi vuosina 1955–1956 Singaporen paikallishallinnon johtoministerinä. Hän erosi asemastaan, kun Singaporen itsenäisyysneuvottelut epäonnistuivat alkuvuodesta 1956.<sup>79</sup>

Siirtomaaministerinä Lennox-Boyd huomioi 23.3.1956 päivätyssä kabinettimuistiossa Singaporen poliittista tilannetta. Hänen näkemyksensä mukaan paikallispoliitikot näkevät Singaporen ”viimeisenä jäljellä olevana ’Kolonialismin’ linnakkeena Uudessa Aasiassa [...] Kaikki poliittiset puolueet ovat joutuneet mukaan aasialaisen nationalismin ja anti-kolonialismin nousuveteen.” Lisäksi aasialaisen nationalismin nousuvesi vain kuvastaa näkemystä tilanteen vyöryvyydestä ja estämättömyydestä.

”Yksikään poliitikko ei voi johtaa seuraajiaan ilman Sanaa ’Merdeka’ – ’Vapaus’ – tunnuslauseenaan tai voittaa kilpakumppaneitaan paitsi ylittämällä heidän tarjouksensa lupauksissa ja protesteissa. Maltilliset [poliitikot] kuten aina ovat vähälukuisia ja tehottomia vaikutukseltaan.”<sup>80</sup>

Jälleen kerran Lennox-Boyd valittaa “vääränlaisen” nationalismin noususta, sen helppoudesta ja järkevien ja oletettavasti tietenkin maltillisten elementtien pienestä määrästä.<sup>80</sup>

Siirtomaaministerinä Lennox-Boyd jatkoi muistiotaan Singaporen poliittisesta tilanteesta. Siirtokunnan kuvernöörin Sir Robert Brown Blackin ajatuksia vuoden 1946 jälkeen annetuista itsehallinnollisista myönnytyksistä hän mukaili näin:

”Me olemme aloittaneet prosessin, jota ei voi nyt pysäyttää. Hän näkee asian niin, että nationalistiset ja ’anti-kolonialistiset’ voimat, jotka ovat elossa Aasiassa ja joita tuomamme demokraattiset prosessit Siirtokunnassa ovat stimuloineet, ovat nyt saaneet liian suuren otteen massoista, jotta voisimme keskeyttää sen ilman vakavimpia seurauksia.”<sup>81</sup>

<sup>78</sup> Williamson 1964, 427–428.

<sup>79</sup> Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic 2016.

<<http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/51111>>. 07.12.2016

<sup>80</sup> ’Singapore’: Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd on policy to be pursued at the forthcoming London Constitutional talks 23.03.1956. 355, CAB 129/80, CP (56)85. CGEE II.

Demokraattiset prosessit, nationalismi ja antikolonialismi esitetään taas voimina, joita ei enää pystytä hallitsemaan. Näiden voimien estäminen ei myöskään ole enää mahdollista ilman huolestuttavia seurauksia. Lennox-Boyd esittää kuvernöörin ajattelevan myös, että tilanteen kariutuminen niin, että se näyttäisi Iso-Britannian kieltäytymiseltä omien lupaustensa täyttämässä vaikuttaisi vakavasti Singaporen asukkaiden hyväntahtoisuuteen ja antaisi lisäksi hyvin organisoidulle kommunistikumouksellisille arvokkaan aseensa. Tällainen tilanne tarkoittaisi sitä, että mahdollisuudet voittaa asukkaiden mielet puolelleen sodassa kommunismia vastaan menetettäisiin täysin. Lennox-Boyd jatkaa kuvernöörin ajatuksien kommentointia: *“Emme voi muuta kuin tunnustaa sen, että viimeisen kymmenen vuoden aikana aasialainen nationalismi on luonut sellaisia paineita, että olisi turhaa kuvitella, että voisimme hallita niitä halutessamme.”* Nationalismin luomat paineet esitetään sellaisina, että olisi turha kuvitella, että niitä voisi hallita mielivaltaisesti.<sup>81</sup>

Tutkijoiden mukaan britit tekivät hiljaisen eron afrikkalaisen ja aasialaisen nationalismin välille. Darwin uskoo, että aasialaisten kansojen koettiin olleen alttiimpia nationalismiin ja muukalaisvihaan näiden kansojen ikivanhojen, syvään juurtuneiden kulttuurien, intensiivisten ja organisoitujen uskontojen, suurkaupunkien ja suurten talonpoikaismassojen vuoksi. Viimeisin brittiläistä imperiumia koskeva kriisi vuosina 1945–1948 olikin ollut aasialainen kriisi. Afrikkalaisten kansojen ja yhteiskuntien nähtiin olevan helpommin muokattavissa, koska niiltä puuttuivat suuret nationalistiset ja kommunistiset liikkeet. Suuressa osassa mannerta perinteiset johtajat olivat vielä vallassa eivätkä ne halunneet tukea massaliikkeitä, joita ne eivät olisi voineet hallita.<sup>82</sup> Brittien tarkoituksena Afrikassa oli sulauttaa toisiinsa monimuotoiset ja toisilleen vihamielisten heimojen täyttämät alueet toimiviksi taloudellisiksi ja poliittisiksi yksiköiksi. Lisäksi brittiläisiä etuja ajettiin rakentamalla siirtokuntiin poliittisia rakenteita ja luovuttamalla valta puolueille, jotka varmistaisivat mahdollisimman suuren brittiläisen vaikutusvallan säilymisen.<sup>83</sup>

Esimerkkialueita, siirtomaita tai kuvauksia dokumenteissa aiemmin mainitusta niin sanotusta positiivisesta nationalismista ei hallituksen dokumenteissa ole ollenkaan. Sen sijaan nationalismi siirtomaissa koetaan ja mielletään ongelmalliseksi ja vaaralliseksi, koska on

<sup>81</sup> 'Singapore': Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd on the London talks; Mr Marshall's proposed 'Heads of Agreement' and the UK response 14.04.1956. 356, CAB 129/80, CP (56)97. CGEE II.

<sup>82</sup> Darwin 2012a, 357–358.

<sup>83</sup> Boxer 1996, 75.

mahdollista, että siirtomaakansat eivät pysty ymmärtämään sitä oikein. Tästä kertoo myös siirtomaakansojen nimittäminen takapajuisiksi. Ajatus jaosta kehittyneisiin ja kehittymättömiin yhteiskuntiin on koko ajan mukana. Iso-Britannian ohjausta ja asettamia rajoituksia nimitetään isälliseksi, jolloin samalla vihjataan siirtomaitten oletettuun melkein lapsenomaiseen, neuvoja ja opastusta kaipaavaan asemaan. Lopuksi voidaan vastakohtaisuuden kautta ajatella, että edellä mainittu nationalismiin vääristynyt ja holtiton muoto johtaa siten epämoderniin valtioon, koska älykkään nationalismiin sanotaan olevan välttämätöntä modernille valtiolle.

### 2.3 Kylmän sodan taistelukenttä

Historioitsija Darwin tuo esille, että amerikkalaisten silmissä 1940-luvun lopulta eteenpäin eurooppalaisten siirtomaaimperiumien pystyssä pitäminen oli kannattavampaa kuin niiden purkamisen vaatiminen: Ranska ja eritoten Iso-Britannia estivät kommunismin globaalia leviämistä parhaiten pitämällä kiinni vanhoista siirtomaistaan, joiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä ne lupasivat edistää paikallista itsehallintoa varten. Hyödyntämällä maailmanlaajuista vaikutusvaltaansa esittäen sen olevan tärkeä este kommunismille britit saivat vaihdossa yhdysvaltalaisilta diplomaattista tukea ja materiaalista apua. Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen keskinäinen supervaltakilpailu myös korosti Iso-Britannian ystävyuden arvoa Yhdysvaltojen silmissä.<sup>84</sup> Konservatiivihallituksella oli siis myös hyvin kannattava ulkopoliittinen syy vastustaa kommunismin leviämistä siirtomaissa.

Toisaalta kaikkien brittihallitusten luontainen toimintapa maailmalla oli ollut pysyä poissa maailmanlaajuisista vastakkainasetteluista. Brittinäkökulmasta kommunismi oli vain uusi ideologia, joka olisi voinut heikentää tai murtaa siirtomaa-alamaisten ja suojaattien lojaalisuutta sitä kohtaan. Vuoden 1945 jälkeen Neuvostoliiton voiman ja vallan kasvu sekä se, että kommunismilla näytti olevan vetovoimaa sodanjälkeisten taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien vaivaamissa siirtomaissa, saivat brittiläiset poliittiset päättäjät rauhattomiksi. Darwin sanoo 1950-luvun brittipäättäjien nähneen kommunismin läpitunkevana ja muuntautuvana ideologiana, jonka hillitseminen toi siirtomaapolitiikkaan epätoivotun ja vaikean lisän. Tosin Darwin näkee, että jälkikäteen tarkasteltuna 1940- ja 1950-lukujen

---

<sup>84</sup> Darwin 2012a, 356.

brittihallitukset yliarvioivat kommunismin vaikutuksen suuruuden siirtomaiden yhteiskunnissa.<sup>85</sup>

Siirtomaaministerinä toiminut Oliver Lyttelton kirjoitti valtiovarainministerinä toimivalle Richard Butlerille, vuoden 1951 loppupuolella. Lytteltonin mielestä siirtomaaministeriön määrärahoja ei tulisi vähentää, koska se vähentäisi myös siirtomaissa toimivaa virkamieskuntaa, jonka työntekijät ”*auttavat niin paljon torjumaan ’kylmän sodan’ hyökkäyksiä siirtomaajärjestelmää kohtaan. Juuri nyt, kun siirtomaaterritoriot auttavat niin paljon maksutasettamme olisi selkeästi kaikkein huonoin hetki leikata siitä, mitä me täällä teemme niille*”. Siirtomaaministeriön toimet kylmän sodan taistelukenttänä olevilla siirtomaille tuottaisivat kyllä tuottoa lisääntyneen turvallisuuden muodossa.<sup>86</sup> Vastauksena Lytteltonin, kirjeeseen Butler huomioi, että vaikka kaikki siirtomaaministeriön toimet ovat varmasti suotavia, on joukossa niitäkin, jotka ovat vähemmän vaikuttavia ja arvokkaimpia kuin toiset ja myös sellaisia toimia, joiden keskeyttäminen aiheuttaisi suhteellisen vähän kylmän sodan torjuntatoimiin.<sup>87</sup> Tammikuussa 1952 Lyttelton vastasi Butlerille myöntyen 6 prosentin määrärahaileikkauksiin. Tämä oli Lytteltonin mukaan saatu aikaan vähentämällä leikkaamalla jo valmiiksi vähäisiä Afrikan alueen antikommunistisia toimia.<sup>88</sup>

Siirtomaiden asukkaiden mielipiteitä haluttiin vahtia tarkasti. Kommunismia käsittelevän komitean muistiossa mainitaan, että ainakin Länsi-Afrikassa kaikkein tärkeintä oli sellaisen ”positiivisen” kirjallisuuden toimittamista, joka kuvailisi muun muassa läntistä elämäntapaa ja brittiläisiä instituutioita. Halvasti ja houkuttelevaksi tuotettua kommunistista kirjallisuutta on muistion mukaan vaivattomasti saatavilla ja sitä luettiin innokkaasti, koska minkälaista tahansa lukemistoa kaivattiin.<sup>89</sup> Aikaisemmin luvussa 2.1 käsitellyssä esikuntapäälliköiden (W.J. Slim, J.C. Slessor, R. McGrigor) raportissa kabinetin puolustuskomitealle painotettiin myös siirtokuntien kokemasta kommunistiuhasta: “*Emmekä*

---

<sup>85</sup> Darwin 1988, 144.

<sup>86</sup> [CO expenditure]: letter from Mr Lyttelton to Mr Butler 26.10.1951. 468, T 220/262, pp 14–16. CGEE III.

<sup>87</sup> [Reductions in CO expenditure]: letter (reply) from Mr Butler to Mr Lyttelton [Extract] 28.12.1951. 469, T 220/262, p 31. CGEE III.

<sup>88</sup> [Reductions in CO expenditure]: letter (reply) from Mr Lyttelton to Mr Butler [Extract] 16.01.1952. 470, 220/262, p 35. CGEE III.

<sup>89</sup> ‘Communist literature in the colonies’: minutes of the Official Committee on Communism 24.09.1952. 7, CO 968/353, no 37. CGEE I.

*voi harkita luovuttavamme kiinalaisille Kommunisteille etujamme Hong Kongissa ja niiden kaikkien elämiä, jotka ovat etsineet suojeluumme sieltä.”<sup>90</sup>*

Kabinetille tuotettu 13.11.1953 päivätty komitearaportista iso osa raportista käsittelee kommunismin uhkaa siirtomaissa ja sen vastaisia toimenpiteitä. Kommunismi siirtomaissa nähdään raportissa erittäin uhkaavana ja se esitetään negatiivisesti. Raportin mukaan varsinkin nyt, kun Iso-Britannian suora poliittinen kontrolli siirtomaista vähentyi, on niissä tarpeen lisätä aatteellisia vastatoimia ja siirtomaissa oli kasvava tarve torjua ”kommunistivehkeilyjä”. Tällaisia torjuvia toimia olivat demokraattisen vaihtoehtojen esiintuominen kommunismille ja tietty määrä vastapropagandaa:

”Siirtomaat ovat enenevässä määrin muuttumassa kommunistisen propagandan kohteeksi ja näin ollen on olemassa tarve vastapropagandalle sekä paljastamaan kommunismin vaarat ja selvittämään demokraattisen elämäntavan hyveitä vaihtoehtona kommunismille.”<sup>91</sup>

Raportin loppusuosituksessa esitetään tietotoimistojen perustamista tiettyihin siirtomaihin sitä varten, että brittiläiset näkemykset tulisivat siirtomaissa tehokkaasti esiin ja että brittiläistä materiaalia ja kommunistivastaista propagandaa pystytään jakamaan tehokkaasti.<sup>91</sup>

Kabinetin taloudellisen politiikan komitean pöytäkirjassa puhutaan hedelmistä. Karibialaiset delegaatiot olivat huolissaan sitrushedelmien Iso-Britanniaan tuonnin vapauttamisesta. Komitea sanoo siirtomaaministeri Lytteltonin yhtyvän näihin delegaation ajatuksiin ja olevan sitä mieltä, että tällainen toiminta vain vaikeuttaisi jo valmiiksi taloudellisissa ongelmassa olevien siirtomaiden asioita ja voisi johtaa jopa levottomuuksiin siirtomaiden kansalaisten keskuudessa. Delegaatioiden mielestä tämä puolestaan voisi johtaa vielä suurempiin uhkiin: *“On olemassa aito vaara siitä, että Kommunismi leviäisi joissain Siirtokunnissa, jos mitään ei tehtäisi.”* Tosin itse komitea huomauttaa myös, että tämä delegaation huoli kommunismin kasvusta saattoi olla liioittelua, joka perustui poliittisiin syihin.<sup>92</sup> Näitä poliittisia syitä ei pöytäkirjassa tuoda esiin, mutta itse näen niiden olevan hallituksen oman kommunistidiskurssin tuotetta. Siirtokuntien hallinto, asukkaat ja tässä tapauksessa kauppadelegaatio osaavat käyttää oikeanlaista, konservatiivihallitusten omaa puhetta.

<sup>90</sup> ‘Defence programme’: report by COS for Cabinet Defence Committee 31.10.1952. 10, CAB 131/12, D(52)45. CGEE I.

<sup>91</sup> ‘Report of the Independent Committee of Inquiry into the Overseas Information Services’; recommendations for maintaining ties with the colonies 13.11.1953. 12, CAB 129/64, C(53)305, CGEE I.

<sup>92</sup> ‘Discussions with the delegations from the British West Indies’: Cabinet Economic Policy Committee minutes on West Indian access to the United Kingdom market 02.06.1954. 380, CAB 134/850, EA 14(54). CGEE III.

Tuolloin puolustusministerinä toiminut Harold Macmillan<sup>93</sup> huomioi 29.12.1954 päivätyssä kabinettimuistiossa: ”*Seuraavien muutaman vuoden aikana siirtomaaimperiumimme vaihtelevine kehityksen tasoineen tulee luultavasti olemaan keskeinen ’kylmän sodan’ taistelukenttä.*” Macmillan jatkaa, että ongelmat siirtomaaimperiumissa saattavat olla suoraan kommunistien inspiroimia tai kommunistit saattoivat hyödyntää ongelmia, jotka johtuivat nationalistisista tai muista syistä. Puolustusministerinä Macmillan painottaa oman huomionsa olevan siinä, että kun ongelmat puhkeavat asevoimat joutuisivat suurten vaatimusten kohteiksi. Hän jatkaa, että hallituksen tavoitteena tulee olla estää ongelmien syntyminen, ja jos ongelmat ovat kommunistien aiheuttamia, ne ovat varmasti keskusjohtoisia, jolloin myös hallituksen estävät toimet onnistuisivat parhaiten keskitetysti koordinoituina.<sup>94</sup>

Esikuntapäälliköt tuottivat Kyproksen strategista merkitystä käsittelevän raportin puolustusministeriölle 13.9.1954. Raportissa toistetaan hallituksen yleistä siirtomaadiskurssia siirtomaiden turvallisuuden suhteen: ”*Antamalla apua takapajuisille maille vähentäen niiden haavoittuvaisuutta Kommunismille.*” Esikuntapäälliköiden raportissaan Kyprokselle antama arvo oli varmasti kasvanut, koska konservatiivihallitus oli juuri syksyllä 1954 sopinut Egyptin kanssa brittiläisten sotilastukikohtien tyhjentämisestä vuoteen 1956 mennessä.<sup>95</sup> ”*Kypros on ainoa jäljellä oleva brittiläinen territorio Lähi-Idässä. Sen luovuttaminen Kreikalle epäilemättä heikentäisi Iso-Britannian vaikutusvaltaa alueella ja olisi vakava takaisku Kylmässä Sodassa.*”<sup>96</sup>

---

<sup>93</sup> Harold Macmillan, nousi ensimmäisen kerran parlamenttiin vuonna 1924 ja toisen kerran vuonna 1931. Hän vastusti ja tuomitsi katkerasti brittihallinnon myönnötysolehtitiikan Hitlerin Saksaa kohtaan 1930-luvulla. Konservatiivipuolueen nousua taas valtaan vuonna 1951 Macmillan nimitettiin asutus- ja paikallishallinnon ministeriksi ja hän onnistuikin täyttämään konservatiivien lupauksen 300 000 uudesta asunnosta. Tämän jälkeen hänet nimitettiin puolustusministeriksi vuonna 1954. Macmillan toimi Edenin hallituksessa ensin ulkoministerinä vuonna 1955 ja valtiovarainministerinä vuosina 1955–1957: syy ministerinviran vaihtumiseen oli se, että hän oli Edenin mielestä liian voimakastahtoinen. Hän kannatti ja tuki aluksi Edenin toimintaa Suezin kriisissä vuonna 1956, vaikka myöhemmin hän kannatti operaation lopettamista taloudellisesta syistä. Alkuperäisen kantansa ansiosta puolueen oikea laita tuki häntä Anthony Edenin eron jälkeen uuden pääministerin valinnassa. Macmillan nimitettiin pääministeriksi 10.1.1957 ja nousi konservatiivipuolueen johtoon kaksitoista päivää myöhemmin. Lähde: Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic 2012. <academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/49827>. Luettu 14.10.2016. A Dictionary of British History 2015.

<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.uef.fi:2048/view/10.1093/acref/9780191758027.001.0001/acref-9780191758027-e-2189>. Luettu 14.10.2016.

<sup>94</sup> ’Internal security in the colonies’: Cabinet memorandum by Mr. Macmillan 29.12.1954. 18, CAB 129/72, C(54)402, CGEE I.

<sup>95</sup> Darwin 1988, 208.

<sup>96</sup> ’Strategic importance of Cyprus’: report by COS 13.09.1954. 43, CAB 134/801, COS (54)303 (annex). CGEE I.

Siirtomaaministerinä virkaa hoitava Lennox-Boyd laati helmikuussa 1955 muistion, jossa käsiteltiin Malaijan asioita erityisesti puolustuspolitiikan kannalta sen itsenäistymisen jälkeiselle ajalle. Ennen kuin Malaijan alueen itsehallintokehitys pystyy etenemään, on poikkeustilan päätyttävä tai ainakin sen on muututtava satunnaiseksi maantierosvoukseksi, jota Lennox-Boydin mukaan esiintyy aina Malaijan kaltaisessa maassa. Lennox-Boydin mukaan Malaijan itsehallinto voitiin myöntää vain, jos voitiin sopia toimenpiteistä, jotka toisivat itsenäistyvälle maalle turvaa ulkoista aggressiota vastaan ja tukikohdan koko ”vapaalle maailmalle” kommunistien hyökkäystä vastaan, joka oli rakentumassa Malaijan ympärille.<sup>97</sup>

Kabinetin yhteisiä näkemyksiä Singaporen tulevasta asemasta Lontoossa pidettävistä Singaporen itsenäisyysneuvotteluista<sup>98</sup> käsittelevässä dokumentissa puhutaan siirtokunnan kohdistuvasta kommunistisesta turvallisuushuosta: ”*Singapore on liian pieni ja haavoittuvainen jatkamaan erillistä olemassaoloaan, ja on olemassa vakava riski, että se muuttuisi Kommunistisatelliitiksi.*” Lisäksi sotilaallinen uhka ja turvallisuus olivat mukana taas puheissa: ”*Singaporesta oli tulossa enenevässä määrin tärkeä laivastotukikohta.*”<sup>99</sup>

Singaporea kuvaillaan myös puolustuksellisista hyötynäkökulmista. ”*Täytyy vakavasti ottaa huomioon Singaporen merkitys osana vapaan maailman puolustusjärjestelyjä [...]*”. Singapore haluttiin turvata ohjaamalla se osaksi tulevaa Malaijan federaatiota, jotta voitaisiin ”*pelastaa se kommunistisen Kiinan kynsistä*”. Lennox-Boyd päätti muistion riskianalyysinsä toteamalla, että tuolloisessa vaiheessa siirtokunnalle ei voida myöntää täyttä itsenäisyyttä, koska: ”*Meillä ei pelkästään ole vastuu varmistaa, että Singaporesta ei tule saalista Kommunistien etenemiselle Aasiassa, ja varmistaa, että sen vertaansa vailla olevat laitokset ovat käytettävissä vapaan maailman puolustamista varten [...]*”.<sup>100</sup>

Edellä käsiteltyjen Kyproksen ja Singaporen lisäksi niin sanottuja Iso-Britannian ”linnakesiirtokuntia” olivat Gibraltar, Malta ja Aden. Näiden siirtokuntien tuomat edut Iso-Britannialle olivat strategisia. Konservatiivipuolueen ajattelussa nämä siirtokunnat

<sup>97</sup> United Kingdom aims in Malaya, and means by which they might be achieved, with special references to defence’: memorandum by Mr Lennox-Boyd 02.1955. 347, FO 371/116915, no 12. CGEE II.

<sup>98</sup> Loppuvuodesta 1955 ja alkuvuonna 1956 Lontoossa neuvoteltiin Singaporen siirtokunnan tilanteesta ja sen mahdollisesta itsehallinnosta ja jopa itsenäisyydestä. Lähde: Encyclopædia Britannica Online.

<<http://academic.ub.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/51111>>. Luettu 12.12.2016

<sup>99</sup> ’Singapore’: Cabinet conclusion on policy to be pursued at the London talks 17.04.1956. 357, CAB 128/30/1, 29 (56)5. CGEE II.

<sup>100</sup> ’Singapore’: Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd on the London talks; Mr Marshall’s proposed ’Heads of Agreement’ and the UK response 14.04.1956. 356, CAB 129/80, CP (56)97. CGEE II.

eivät voineet odottaa saavansa itsehallintoa tai itsenäisyyttä. Siihen ei ollut syynä pelkästään niiden pieni koko vaan niiden strateginen arvo ei vain Iso-Britannialle, mutta myös koko Kansainyhteisölle.<sup>101</sup>

Historioitsija Darwinin näkemyksen mukaan Kaakkois-Aasiassa brittien edut olivat paljon alttiimpia ulkopuolisille paineilla ja häirinnälle kuin vaikka Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Malaijan poikkeustila ja kommunistien aseellinen kapina sekä siirtomaan rotujännitteet malaijilaisten ja kiinalaisten kesken piti ratkaista kommunistisen Kiinan kasvavan vaikutusvallan alla. Singaporessa brittien piti hallita urbaania siirtokuntaa, jonka mahdollinen taloudellinen ja strateginen hyöty riippui kiinalaisenemmistön räjähdysherkästä poliittisesta mielipiteestä ja sen hillitsemisestä.<sup>102</sup>

Siirtomaiden turvallisuudesta puhuttaessa useimmin toistuvana uhkana mainitaan kommunistien vaikutuksen kasvu, joka koettiin siirtokuntiin kohdistuvana eritoten ideologisena ja poliittisena uhkana. Siirtomaiden poliittinen kehitys oli vapaata vain tiettyyn pisteeseen asti. Niiden haluttiin kehittyvän länsimaisen demokraattisen mallin ja brittiläisen muotin mukaan: tästä ajattelusta kertovat ilmaisut läntinen elämäntapa, demokraattinen elämäntapa ja vapaa maailma. Puolustusministerinä toimineen Macmillanin kabinettiraportti joulukuulta 1954 määrittelee ja kiteyttää mielestäni konservatiivihallituksen siirtomaadiskurssin kommunistiuhasta: siirtomaat nähtiin hallituksen silmissä ja koettiin sen mielissä suorastaan taistelukenttänä.

## **2.4 Laki, järjestys ja sotakunto**

Historioitsija Andrew Boxer tuo esille Iso-Britannian asevoimien puolustushaarojen palanneen perinteiseen rooliinsa toisen maailmansodan jälkeen. Armeija toimi imperiumin poliisina ja valvoi ja ylläpiti järjestystä, laivasto vartioi maailmanlaajuisia liikenneyhteyksiä ja kuninkaalliset ilmavoimat keskittyi itse Iso-Britannian puolustamiseen. Ydinasepelote koettiin 1950-luvun alussa halvemmaksi puolustuskeinoksi kuin perinteiset asevoimat ja ensimmäistä

---

<sup>101</sup> Goldsworthy 1971, 310.

<sup>102</sup> Darwin 1988, 202.



brittiläistä ydinasetta testattiin onnistuneesti lokakuussa 1952. Maavoimat ja laivasto esittivät, että perinteisille joukoille olisi silti tarvetta ydinsodan ensimmäisen vaiheen jälkeen. Niinpä vaikka sekä Churchill että Eden halusivat pääministereinä tarkastella kriittisesti ja tehdä säästöjä puolustusbudjettiin, he eivät onnistuneet siinä, kun jokainen kolmesta puolustushaarasta puolusti omien menojensa tärkeyttä ja toi samalla esille niiltä vaadittuja laajoja velvollisuuksia.<sup>103</sup>

Sarah Stockwell on tuonut esille Churchillin ja Edenin hallitusten päättäneen käyttöä ja olleen valmiita käyttämään voimaa siirtomaiden hallinnassa. Kahden pääministerin aikakautena Iso-Britannia oli ja joutui aseelliseen konfliktiin Malajassa (1948–1960), Kyproksella (1955–1959) ja Keniassa (1952–1960). Suezin kriisi oli tunnetuin esimerkki tästä voimankäytön alttiudesta.<sup>104</sup> Siirtomaissa 1950-luvun loppua kohti voimistuvat liikehdinnät johtivat suoranaisiin väkivaltaisuuksiin muun muassa Keniassa Mau Mau -kapinan<sup>105</sup> sekä Kyproksella EOKA-liikkeen<sup>106</sup> myötä.<sup>107</sup>

Siirtomaaministeriön *assistant secretary*<sup>108</sup> Trafford Smith pohti 24.10.1951 päivätyssä muistiossa siirtokuntien mahdollisuutta osallistua enemmän Iso-Britannian ja koko valtakunnan puolustukseen. Muistio luotiin alun perin vastaukseksi uuden siirtomaaministerin – joka lopulta olikin Oliver Lyttelton, joka nimitettiin 28.10.1951 virkaansa – mahdolliseen kysymykseen siitä, miksi siirtomaat eivät osallistu enemmän puolustuksesta aiheutuviin kuluihin. Muistiossa Smith näkee siirtokunnilla olevan kaksi tapaa osallistua Iso-Britannian puolustukseen. Ensinnäkin siirtokuntien tuli nostattaa joukkoja paikallisesta miesvahvuudestaan. Näiden joukkojen ensisijainen tehtävä oli varmistaa omien alueidensa sisäinen turvallisuus: ”*Täten säilyttää territorioiden hyödyllisyys tukikohtina ja miesvoiman, raaka-aineiden ja sen sellaisen lähteinä.*” Nämä paikalliset joukot vapauttivat Iso-Britannian omia sotavoimia niiden velvollisuudesta säilyttää laki ja järjestys siirtokunnassa.<sup>109</sup>

---

<sup>103</sup> Boxer 1996, 66–68.

<sup>104</sup> Stockwell 2008, 275.

<sup>105</sup> Vuonna 1952 alkanut aseellinen kansannousu, joka alkoi siksi, että siirtomaahallinto hylkäsi Kenian suurimman kansanryhmän, Kikuyu-kansan, ajamat poliittiset uudistukset ja maavaatimukset. Mau Mau -kapinalliset vainosivat myös eurooppalaistuneita kikuyuja, ja konfliktissa kuolikin 95 valkoista, mutta 14.000 kikuyua. Lähde: Darwin 1988, 186–187.

<sup>106</sup> Vasemmistoryhmä, joka suoritti terrori-iskuja sekä Iso-Britanniaa että Turkia vastaan ja jonka tavoitteena oli Kyproksen *enosis* eli valtioliitto Kreikan kanssa. Lähde: Proudfoot 1974, 98.

<sup>107</sup> Proudfoot 1974, 96.

<sup>108</sup> Lähin suomenkielinen käännös on vara-alivaltiosihteeri.

Siirtomaajoukkojen määrällä oli kuitenkin rajansa.

“Monissa territorioissa ei itse asiassa ole mahdollista värvätä suuria määriä miehiä puolustustarkoituksia varten ilman, että vaarannettaisiin työvoiman riittävyys paikallisille teollisille ja maataloudellisille projekteille, joiden tuotto on tärkeä Kansainyhteisön sotapönnistuksille taloudellisessa mielessä.”<sup>109</sup>

Siirtomaiden taloudellinen merkitys mahdollisessa sota- tai konfliktitilanteessa oli niiden sotajoukkoja nostattavaa kykyä tärkeämpi. Lisäksi siirtokunnissa mahdollisesti luotavan upseerikunnan materiaali oli vähäistä muutamia kehittyneempiä alueita lukuun ottamatta. Siirtokuntien asukkaita ei haluttu rekrytoida suoraan itse Iso-Britannian asevoimiin, koska *“eroavaisuudet tavoissa ja perinteissä, jotka tekevät sekajoukon (ja erityisesti sekalaivan) Englantilaisia ja Siirtokuntalaisia vaikeaksi hallita”*. Sitä, mitä nämä erot tarkkaan ottaen olivat, ei mainita muistiossa, mikä kiinnostavasti kertoo siitä, että nämä erot olivat tuolloin niin itsestään selviä, että niitä ei tarvitse erikseen eritellä.<sup>109</sup>

Myös tuolloin kansainyhteisöministerinä toimineen Swintonin<sup>110</sup> jaarlin 3.11.1954 päivätty raportti kabinetille käsittelee myös siirtomaiden omia joukkoja ja niiden hyötynäkökulmia: *“Kaikki mahdollinen tulisi tehdä paikallisten Siirtomaajoukkojen kasvattamiseksi, jotta vaatimukset meidän omalle armeijallemme vähentyisivät.”* Myös siirtomaiden poliisivoimien ja turvallisuuspalveluiden vahvistamiselle tulisi antaa erikoista huomiota, koska ne ovat Swintonin mukaan vakuutus, jotka hallitus ei voi laiminlyödä.<sup>111</sup>

Malajian poikkeustilassa toimineen kenraali Gerald Templerin raporttia pohtinut valiokunta sai kabinetin antamaan seuraavanlaisen pitkän listauksen siirtokuntien roolista mahdollisen sodan aikana:

“a) järjestää oma sisäinen turvallisuutensa; b) järjestää, niin pitkälle kuin on mahdollista, oman puolustuksensa; c) järjestää Kansainyhteisön maa-, meri- ja ilmavoimille sellaisia laitoksia, joita tarvitaan niiden strategiseen käyttöön; d) järjestää miesvoiman reservejä, joita voimme hyödyntää ydinsodan

<sup>109</sup> ‘The share of the colonies in defence’: memorandum by Trafford Smith 24.10.1951. 1, DEFE 7/415, no 5a. CGEE I.

<sup>110</sup> Philip Cunliffe-Lister, Swintonin jaarli, nousi ensimmäisen kerran parlamenttiin konservatiivien riveissä vuonna 1918. Hän toimi ilmailuministerinä vuosina 1935–1938 ja Iso-Britannian ilmavoimien menestyksekkästä modernisointia ennen toista maailmansotaa pidetään suurelta osin hänen saavutuksenaan. Hän oli myös aktiivinen konservatiivipuolueen toiminnassa. Kuitenkin Swintonia pidettiin realistina ja pragmatistina, joka halusi asioille parhaan mahdollisen ratkaisun puolueiden kannoista riippumatta. Swinton ei kuulunut Churchillin vuoden 1951 hallituksen alkuperäisiin ministereihin, mutta vuonna 1953 hänet nimitettiin kansainyhteisöministeriksi saavutustensa vuoksi. Churchill myös nimitti Swintonin useiden tärkeiden kabinettikomiteoiden puheenjohtajaksi. Churchillin erotessa pääministerin virastaan huhtikuussa 1955 Swinton erosi kansainyhteisöministerin virasta 7.4.1955. Lähde: Pelling 1997, 181. Butler & Sloman 1975, 37. Hansard, 1972, Tributes to the Late Lord Swinton. <<http://hansard.millbanksystems.com/lords/1972/jul/31/tributes-to-the-late-lord-swinton>> Luettu 29.1.2017.

<sup>111</sup> ‘Defence policy’: report for Cabinet by Lord Swinton 03.11.1954. 15, CAB 129/71, C(54)329 (annex). CGEE I.

ensimmäisen vaiheen jälkeen pitääksemme yllä tarpeellisia operaatioita; e) järjestää kehitettävissä olevia teollisia ja materiaalisia resursseja [...]”.<sup>112</sup>

Konservatiivihallitusten näkemykset siirtomaiden merkityksestä koko valtakunnan ja Iso-Britannian puolustuksessa perustuvat hyötynäkökulmaan. Darwin painottaa, että kaikki toisen maailmansodan jälkeiset hallitukset kokivat puolustusmenojen olevan se seikka, millä tavalla ”imperiumin taakka” haittasi kotimaista taloutta ja äänestäjien elintasoja. Hallitukset tarkkailivat visusti sitä, mikä oli kulloinkin suuren yleisön *käsitys* Iso-Britannian taloudellisesta tilanteesta suhteessa puolustusmenoihin. Tästä johtuen vain hyvin poikkeuksellisissa tapauksissa hallitukset olivat valmiita ottamaan kontolleen uusia, määräämättömän pituisia sotilastaakkoja siirtomaissa. Yleisluonteisesti ajettiin myös politiikkaa, jonka mukaan siirtomaapolitiikka ei saanut aiheuttaa huomattavia vaateita asevoimille, jonka miesvahvuudesta kolmasosa oli pysyvästi sijoitettu Saksan miehitysarmeijaksi.<sup>113</sup>

Valtaneuvoston johtajana toiminut Robert Salisbury<sup>114</sup> huomauttaa 27.7.1954 päivätyssä puolustuspolitiikan kolmannen kulmakiven olevan: *”Säilyttää turvallisuus ja kehittää vakaita hallintoja siirtokuntaterritorioissamme ja tukea maailmanlaajuisia kauppautujamme.”*<sup>115</sup> Sir H. Parker esittää 27.11.1954 julkaistussa selonteossaan tuolloin puolustusministerinä toimineelle Harold MacMillanille siirtomaiden omien sotavoimien hyödyntämistä. Kiinnostavasti siirtomaajoukot erotetaan oletettavasti Iso-Britannian armeijan joukoista käyttämällä jälkimmäisestä nimitystä olemassa olevat valkoiset joukot. Siirtomaajoukot eivät olleet valkoihaisia, vaan oletettavasti jonkin muun värisiä. *”Olemme ajautuneet ongelmiin monissa siirtokuntaterritorioissa – Malaija, Kenia, Brittiläinen Guiana.”* Jälleen kerran siirtomaiden

<sup>112</sup> ‘Interim report of the Official Committee on the Military Implications of General Templer’s Report: note by Sir H Parker (chairman) on military planning in East and West Africa 15.08.1955. 82, CAB 130/111, GEN 501/3 (final). CGEE I.

<sup>113</sup> Darwin 1991, 23.

<sup>114</sup> Robert Gascoyne-Cecil Salisbury. Salisbury valittiin parlamenttiin vuonna 1929 ja toimi ulkoministeriössä. Hän erosi virastaan vuonna 1938, koska tuki Anthony Edenin tavoitetta vastustaa Mussolinin kanssa neuvottelemista. Salisbury toimi Churchillin hallinnossa toisen maailmansodan aikana ja oli yksi huomattavimmista kabinetin jäsenistä Suezin kriisin aikaan 1956. Toimi Churchillin hallituksen hallituksessa valtaneuvoston johtajana 1952–1957 ja lyhyesti kansainyhteisöministerinä vuonna 1952. Sisäpoliittisesti hän vastusti sodanjälkeistä konservatismia ja erityisesti Harold Macmillanin asemaa pääministerinä. Salisbury erosi toisen kerran virastaan sen jälkeen, kun kyproslainen kapinajohtaja Makarios vapautettiin vuonna 1957. Myöhemmin vuosinaan hän oli keulakuva konservatiivien oikean laidan tyytymättömyydelle: Salisbury oli mukana konservatiivipolitiikkaa ajaneen Monday Club -ryhmän toiminnassa ja tuki myös Etelä-Rhodesian (nykyinen Zimbabwe) valkoista hallintoa. Lähde: Dutton 2015. <<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.uef.fi:2048/view/10.1093/acref/9780199677832.001.0001/acref-9780199677832-e-3768>>. Luettu 14.10.2016.

<sup>115</sup> ‘Report by the Committee on Defence Policy’: Cabinet memorandum by Lord Salisbury 24.07.1954. 14, CAB 129/69, C(54)250. CGEE I.

perustila oli järkkynyt ja niiden tilalla oli tullut ongelmia. Ongelmiin ajautuminen muistuttaa ajopuuproblematiikasta eli vääjäämättömästä omista toimenpiteistä huolimatta toteutuvista ongelmista. Muistion mukaan siirtomaiden paikallisen tiedustelun ja turvallisuusjoukkojen parempi organisointi olisi estänyt näitä ongelmia ja Iso-Britannia ei olisi ehkä ollenkaan joutunut ”sotkuun”. Ongelmat-termiä huolettomampi, rennompia termejä sotku toistuu vielä myöhemminkin muistiossa: *“Armeija väittää, että Siirtomaaministeriö joutuu sotkuun, ja sitten pyytää Armeijan sitä auttamaan.”* Lain ja järjestyksen osuus siirtomaiden budjeteissa saattoi Parkerin näkemykseen mukaan olla riittämätön.<sup>116</sup>

Esikuntapäälliköiden muistiossa kabinetin puolustuskomitealle pohditaan jälleen kerran Iso-Britannian turvallisuusvastuita maailmalla: *“Iso-Britannia on tällä hetkellä pohjimmiltaan vastuussa siirtomaaterritorioidemme ja merentakaisen alusmaidemme alueellisesta koskemattomuudesta ja sisäisestä turvallisuudesta.”*<sup>117</sup> Aikaisemmassa muistiossa esikuntapäälliköt kuvailivat Malajaa näin: *“Malaija on taloudellisesti ja strategisesti valtavan tärkeä Iso-Britannialle ja se on myös ensimmäinen puolustuslinja Australian ja Uuden-Seelannin puolustamisessa.”*<sup>118</sup>

Siirtomaaministerinä Lennox-Boyd kirjoitti 20.7.1955 päivätyssä kabinettimuistiossa jälleen tulevan Malajian federaation asioista. Tulossa olevien paikallisvaalien jälkeen Lennox-Boyd pelkäsi kaikkien paikallispuolueiden ja -poliitikkojen alkavan ajaa alueen itsehallintoa liian kiihkeästi: *“Yliamuvia ja kilpailevia lupauksia poliittisten johtajien toimesta aikaistettua itsehallintoa varten [...]”* Lennox-Boyd pelkäsi myös siirtomaan paikallispoliitikkojen unohtavan sen tosiasian, että tuleva federaatio ei pystyisi huolehtimaan omasta puolustuksestaan: *“On jonkin aikaa melkoisen pystymätön ilman ulkopuolista apua puolustamaan itseään ulkoiselta aggressiolta, säilyttämään sisäisen turvallisuutensa tai edes tasapainottamaan budjettinsa.”* Paikallinen poliittinen kehitys oli siis näkemyksen mukaan suuntautunut ainakin osittain väärin, kun se oli jättänyt ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden uhat huomiotta.<sup>119</sup>

<sup>116</sup> [Colonial armed forces]: brief by Sir H Parker for Mr Macmillan 27.11.1954. 16, DEFE 7/415, no 40. CGEE I.

<sup>117</sup> ‘United Kingdom defence policy’: memorandum by COS for Cabinet Defence Committee 23.12.1954. 17, CAB 131/14, D(54)43. CGEE I.

<sup>118</sup> ‘Defence in South-East Asia’ memorandum by COS for Cabinet Defence Committee 03.12.1954. 64, CAB 131/14, D(54)41. CGEE I.

<sup>119</sup> ‘Federation on Malaya: constitutional development’: Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd 20.07.1955. 348, CAB 129/76, CP(55)81. CGEE II.

Hallituksessa ryhdyttiin pohtimaan muun muassa siirtomaiden kuvernöörien valtaoikeuksia ja mahdollisuuksia järjestyksen säilyttämiseen. Valtaneuvoston johtajana toiminut Salisbury ehdottaa heille lisättyjä valtuuksia 16.5.1956 muistiinpanossaan hätätilojen varalta. Salisbury tuo esille näkemyksiensä perustuvan alkuvuodesta 1956 tapahtuneeseen Afrikan vierailuunsa. Hänen mukaansa siirtomaiden lakia ja järjestystä ylläpitävässä hallintakoneistossa oli vakava vika, sillä se erottaa siirtomaissa vain kaksi olotilaa: *”Jota voitaisiin kutsua tavallisiksi ajoiksi ja jota voitaisiin kutsua hätätilanteiksi.”* Siirtomaiden tuolloista turvallisuustilannetta hän luonnehti näin: *”Mutta ikävä kyllä maailmassa, jossa nyt elämme, meidän täytyy, pahoin pelkään, kohdata se tosiseikka, että se, mitä kuvailimme tavallisiksi ajoiksi ei enää ole olemassa suuressa osassa siirtomaaimperiumia.”* Huomattavaa lausunnossa on viittaaminen menneisiin tavallisiin aikoihin, jolloin asiat olivat oletettavasti paremmin. Hän jatkaa, että siirtomaiden hallintajärjestelmät olivat kumouksellisten voimien hyökkäyksen kohteena. Suuressa enemmistössä territorioita ei ole vielä hätätilaa, mutta Salisburyyn mukaan niissä on aluillaan olevia hätätiloja. Lisäksi koko siirtomaavallan tulevaisuuden koettiin olevan uhattuna: *”Jos aiomme ollenkaan säilyttää siirtomaaimperiumimme, meidän täytyy antaa siirtomaiden hallinnoille tarpeelliset keinot.”*<sup>120</sup>

Esikuntapäälliköiden muistiossa Afrikan alueiden tuon hetkistä eli vuoden 1956 puolivälin tilannetta kuvailtiin näin: *”Meidän pakottavin vaatimuksemme sekä nyt että tulevaisuudessa on säilyttää laki ja järjestys. Vaikka Mau Mau on käytännöllisesti katsoen eliminoitu, jatkossa ongelmia saattaa nousta siellä tai muualla Itä-Afrikassa.”* Jälleen kerran siirtomaiden väkivaltaisista tapahtumista käytetään termiä ongelmat.<sup>121</sup>

Konservatiivihallituksen siirtomaadiskurssi puolustuksen kontekstissa perustuu näkemykseni mukaan vahvasti hyötynäkökulmaan. Siirtomaat ja niiden maa-alueet, raaka-aineet ja asukkaat koettiin resursseiksi mahdollisessa tulevassa konfliktissa. Siirtomaiden mahdolliset omat joukot nähtiin kustannuksistaan huolimatta pitkän aikavälin säästönä Iso-Britannian taloudelle. Kuitenkin siirtomaiden mahdolliset, suunnitellut omat sotajoukot erotetaan Iso-Britannian armeijasta käyttämällä jälkimmäisestä nimitystä valkoiset joukot ja tuomalla esiin, miten

<sup>120</sup> 'Powers of colonial governors to preserve order': note by Lord Salisbury for Cabinet Colonial Policy Committee 16.5.1956. 252, CAB 134/1202, CA(56)38, Appendix, CGEE II.

<sup>121</sup> 'United Kingdom requirements in the Middle East': report by COS for Cabinet Defence Committee (annex) 03.07.1956. 51, CAB 131/17, DC(56)17. CGEE I.

sekajoukot olisivat vaikeita hallita. Turvallisuuden kontekstissa siirtomaadiskurssi on kaksijakoinen ja erottaa siirtomaiden sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden. Sisäisesti siirtomaat nähdään ratkaistavien ongelmien sekä levottomuuksien ja hätätilojen lähteinä. Myös useasti esiin nouseva laki ja järjestys ("*law and order*") liittyvät hallituksen käyttämään siirtomaiden sisäiseen turvallisuusdiskurssiin ja tuo esille siirtomaissa välillä vallitsevia poikkeustiloja ja normaaliuden puutetta.

### 3. Uusia ajatuksia ja toimijoita siirtomaa-areenalla

#### 3.1 Valikoiva klubi nimeltään Kansainyhteisö

Tässä luvussa käsittelemme konservatiivihallituksen siirtomaadiskurssia Kansainyhteisön<sup>122</sup> kontekstissa. Vuonna 1867 Kanadasta tuli ensimmäinen Iso-Britannian siirtomaa, joka muuttui itsehallinnolliseksi dominioksi. Sitä seurasivat Australia (1901), Uusi-Seelanti (1907) ja Etelä-Afrikka (1910).<sup>123</sup> Vuoden 1926 Imperiumin konferenssissa annettiin Balfourin julistus, jossa dominioiden asema toisiinsa ja Iso-Britanniaan määriteltiin näin:

"autonomisia yhteisöjä brittiläisessä imperiumissa, asemaltaan tasa-arvoisia, eivät millään tavalla alisteisia toisilleen sisä- tai ulkopoliittisissa asioissaan, vaikkakin yhteisen uskollisuuden Kruunulle yhdistämänä ja vapaasti yhdistettyinä Brittiläisen **Kansainyhteisön** jäseninä."<sup>124</sup>

Dominiot määriteltiin brittiläisen imperiumin sisällä oleviksi itsehallinnollisiksi yhteisöiksi, joita yhdistivät uskollisuus Iso-Britannian monarkiaa kohtaan ja brittiläisen Kansainyhteisön jäsenyys. Tämä määritelmä otettiin mukaan brittiläiseen lakiin 1931 Westminsterin asetuksessa, jossa myös selvennettiin eräitä lakeja dominioiden suhteen. Asetuksen tärkein muutos oli dominioiden lainsäädännön vapauttaminen Iso-Britannian lainsäädännöstä. Ennen sitä

<sup>122</sup> Kansainyhteisö, englanniksi *Commonwealth of Nations* on brittiläisen imperiumin kehityksen myötä syntynyt, tänä päivänä vapaaehtoisuuteen perustuva, itsenäisten valtioiden, suurimmaksi osin brittiläisen imperiumin entisten siirtomaiden, järjestö, jonka juuret ovat vuoden 1931 Westminsterin asetuksessa. Kansainyhteisöllä ei ole vielä nykyäänkään perustuskirjaa tai sääntöjä eikä sen jäsenillä ole virallista, laillista tai sopimuksellista velvoitetta toisiaan kohtaan. Nykyään järjestön tavoite on edistää maailmanrauhaa, demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Lähde: Encyclopædia Britannica Online.

<academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/24980>. Luettu 27.1.2017.

<sup>123</sup> Williamson 1964, 372.

siirtomaiden lainsäädäntö ei voinut olla lainvoimainen, jos se oli ristiriidassa Iso-Britannian lainsäädännön kanssa.<sup>124</sup>

Iso-Britannian aasialaiset siirtomaat Intia (itsenäistyi 1947), Pakistan (1947), Ceylon (1948) ja Burma (1948) olivat jo itsenäistyneet Iso-Britannian edellisen *Labour*-hallituksen (1945–1951) myötä. Näistä kaikki muut paitsi Burma päättivät jatkaa Kansainyhteisön jäseninä. Jäsenyydestä seurasi huomattavia etuja muun muassa kaupankäynnin ja kansainvälisen diplomatian saralla.<sup>125</sup> 1950-luvun puolella uusiksi jäseniksi hyväksyttiin vain vuonna 1957 itsenäistyneet Kultarannikko, josta tuli itsenäistymisen myötä Ghana, sekä Malaijan federaatio.<sup>126</sup>

Historioitsija Andrew Boxer muistuttaa 1950-luvun konservatiivihallituksilla olleen harhakuvitelma ja paisuneita näkemyksiä Kansainyhteisön merkityksestä Iso-Britannialle ja sen asemalle, jonka takia hallitukset eivät osoittaneet mielenkiintoa esimerkiksi Euroopan talousyhteisöä kohtaan. Lisäksi Boxer näki konservatiivihallitusten toivoneen pystyvän myöntämään siirtomaa-alueille itsehallinnon ja itsenäisyyden niin, että epämuodollista brittiläistä vaikutusvaltaa näissä alueissa olisi senkin jälkeen pystytty käyttämään punta-alueen, alueellisten puolustussopimusten ja eritoten Kansainyhteisön jäsenyyden kautta.<sup>127</sup>

Siirtomaaministeriön muistiossa, joka on päivätty 20.10.1951 hallituksen siirtomaapolitiikasta sanotaan:

”Brittiläinen politiikka Länsi-Afrikassa, joka on yhdenmukaista brittiläisen Kansainyhteisön hyväksytyjen perinteiden kanssa, on rakentaa jokaista Länsi-Afrikan territoriota maana, jolla on omat poliittiset instituutiot ja, joiden tavoite on itsehallinto brittiläisen kansainyhteisön sisällä.”<sup>128</sup>

Tulkitsen nämä dokumentissa mainitut perinteet asioina, jotka ovat saavuttaneet sellaisen aseman siirtomaadiskurssissa, etteivät ne tarvitse muistioissa sen enempää selittelyä ja ovat hyväksi havaittuja.<sup>128</sup>

<sup>124</sup> “[...] autonomous Communities within the British Empire, equal in status, in no way subordinate one to another in any aspect of their domestic or external affairs, though united by common allegiance to the Crown, and freely associated as members of the British Commonwealth of Nations.” Williamson 1964, 389–390.

<sup>125</sup> Proudfoot 1974, 48–49.

<sup>126</sup> Williamson 1964, 427–428, 435.

<sup>127</sup> Boxer 1996, 65, 100.

<sup>128</sup> ’Anglo-French relations in West Africa’: memorandum by A B Cohen 20.10.1951. 114, CO 537/7148, no 17. CGEE I.

Historioitsija David Goldsworthy tulkitsee, että ministeriössä haluttiin toimia ”oikein” siirtomaiden hallinnoinnin vastuullisessa tehtävässä. Oikea toiminta koostui Goldsworthyn mukaan sellaisista abstrakteista ja eettisistä näkökohdista kuten oikeudenmukaisuudesta, suvaitsevaisuudesta ja reilusta kohtelusta.<sup>129</sup>

Siirtomaiden yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen tuli pysyä poliittisten muutosten tahdissa. Juuri siirtomaaministerinä aloittanut Lyttelton kuvailee 7.11.1951 päivätyssä muistiinpanossaan Churchillille siirtomaapolitiikan jatkumoa: ”*Ensinnäkin, me kaikki tähtäämme auttaaksemme siirtomaaterritorioita saavuttamaan itsehallinnon brittiläisen Kansainyhteisön sisällä.*” Vastuuta haluttiin antaa vasta velvollisuuksien jälkeen. Erityistä huomiota tässä tuli kiinnittää niihin alueisiin, joiden yhteiskunnat olivat vähemmän kehittyneitä. Tämä Lytteltonin muistiinpano toimi pohjana hänen puheelleen parlamentissa 14.11.1951.<sup>130</sup>

Yhteinen kabinetin muistiinpano käsitteli *Colombo Plan* -organisaatiota<sup>131</sup> ja sen kehityssuunnitelmia. Näiden suunnitelmien onnistumisessa nähdään tärkeitä vaikutuksia Kansainyhteisölle: ”*Kansainyhteisön yhteyden vaaliminen ja, erityisesti, suhteet vanhojen ja uusien Kansainyhteisön maiden välillä, on vahva argumentti Iso-Britannialle jatkaa osaansa, ja nähdä jatkavan näyttelevän, suurta roolia sen onnistumisen eteen.*” Kabinetin näkemys oli, että Kansainyhteisön edut ja hyödyt hyödyttivät myös Iso-Britanniaa. *Colombo Plan* oli yksi välikappale Iso-Britannian omille Kansainyhteisön etuja hakeville tavoitteille. Muistiinpanossa tuodaan esille miten tärkeää oli vakuuttaa Aasian kansat siitä, että näiden edut toteutuvat parhaiten yhteistyössä ”vapaan maailman kanssa”. Näen, että dokumentissa kerrotaan, että siirtomaakansalaisten edut toteutuvat yhteistoiminnassa vain ”vapaan maailman” kanssa, joka on selvästi Iso-Britannia ja osittain muut länsimaat.<sup>132</sup>

*Colombo Planin* kaltainen ihmisjoukkojen ja kansojen kautta vaikuttaminen Iso-Britannian etujen hyväksi näkyi myös brittiläisessä sisäpolitiikassa. Harold Macmillanin, joka oli tuolloin

<sup>129</sup> Goldsworthy 1971, 49.

<sup>130</sup> [Initial statement of policy]: minute by Mr Lyttelton to Mr Churchill 7.11.1951. 174, CO 537/6696, no 12, CGEE II.

<sup>131</sup> *Colombo Plan* oli vuonna 1950 Ceylonin Columbossa perustettu organisaatio, jonka tarkoituksena oli koordinoita ja muodostaa taloudellisia kehityssuunnitelmia Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa. Perustavina jäseninä olivat Intia, Pakistan, Ceylon, Australia, Uusi-Seelanti ja Iso-Britannia. Lähde: Encyclopædia Britannica Online. <academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/24816>. Luettu 11.1.2017.

<sup>132</sup> ’Colombo Plan’: Joint Cabinet note by Mr Eden, Mr Butler, Lord Ismay and Mr Lennox-Boyd. *Annex* 20.12.1951. 397, CAB 129/48, C(51)51. CGEE III.



asunnoista ja paikallishallinnosta vastaava ministeri<sup>133</sup>, 17.6.1952 päivätty pitkä muistio käsittelee muutoin taloudellisia näkemyksiä ja niitä radikaaleja muutoksia, joita hallituksen tulisi tehdä. Muistion lopussa Macmillan esittää oman tuolloisen näkemyksensä siirtomaajärjestelmästä ja suurvalta-asemasta, jonka mukaan Iso-Britannia saattaa ehkä samaan aikaan kohdata Kansainyhteisön hajoamisen sekä itse Iso-Britannian vajoamisen toisen luokan mahdiksi. Tämän kohtalon vältti Macmillanin mielestä vain *“sellaisen politiikan peloton julistaminen, joka uudelleeninspiroi massat ja palauttaa heidän ylpeytensä ja varmuutensa”*. Lopuksi hän huomauttaa, että *“tämä on se valinta – liukuminen surkeaan ja liejuiseen Sosialismiin, tai brittiläisen imperiumin marssi”*. Tulkitsen, että Macmillan liittää lausunnoissaan siirtomaajärjestelmän ja erityisesti Kansainyhteisön myös Iso-Britannian sisäpolitiikkaan: siirtomaajärjestelmän menestys inspiroisi ja innottaisi myös kotimaan kansalaisia.<sup>134</sup>

Kansainyhteisöministerinä toiminut Swinton pohti joulukuussa 1952 Sudanin tulevaa itsenäisyyttä ja toi esille näkemyksiä Kansainyhteisön jäsenyydestä ja uusien mahdollisten jäsenten sopimisesta siihen. Hän kirjoittaa, että Sudanin Kansainyhteisön jäsenyys ei toisi mitään strategisia etuja, vaikka hallitus luultavasti haluaisikin hankkia viestintälaitoksia Sudan alueelta. Hallituksen siirtomaadiskursseissa ennenkin esiin tullut strateginen hyötynäkökulma korostuu nyt. Swinton jatkaa, että oli selvää, että Sudanin täytyi liittyä Kansainyhteisöön vasta, kun se oli niin sanotusti itsenäistynyt: *“On, kuitenkin, selvää, että Sudan on sekä liian epäkypsä että liian heikko tekemään minkäänlaista merkittävää tai vastuullista osallistumista Kansainyhteisön korkeampiin neuvonpitoihin.”* Lisäksi Swinton tuo esille, että mahdollinen Sudanin jäsenyyden hyväksyminen nostaisi esiin Kansainyhteisöön liittymisen mahdollisuuden myös Kultarannikon, Nigerian ja muiden nimellä *“Colonial territories”* kutsuttujen alueiden osalta, jotka olivat samassa ”kehityksen vaiheessa”.<sup>135</sup>

Koska uusia jäseniä ei voitu hyväksyä ilman jo olemassa olevien jäsenten kanssa neuvottelemista, olisi ollut ei-toivottua *“ryhtyä keskustelemaan muiden Kansainyhteisön hallitusten kanssa sellaisista monimutkaisista ja kiistanalaisista asioista, niin täynnä kuin ne ovat hankaluuksia ja vaaroja koko Kansainyhteisön rakenteelle”*. Dokumentista ei kuitenkaan käy tarkemmin selville, mitä ovat nämä monimutkaiset ja kiistanalaiset asiat. Lopuksi Swinton

<sup>133</sup> Englanniksi *Minister of Housing and Local Government*.

<sup>134</sup> ‘Economic policy’: Cabinet memorandum by Mr Macmillan 17.06.1952. 369, CAB 129/52, C(52)196. CGEE III.

huomauttaa Kansainyhteisön muuttuneista arvoista, kun Ceylon, Intia ja Pakistan otettiin mukaan. Swintonin mukaan se implikoi sitä ”*että me olemme kääntäneet selkämme sille käsitykselle Kansainyhteisöstä, joka saa voimansa ja innoituksensa rodun, kulttuurin, uskonnon ja perinteiden yhtenäisyydestä*”. Rodullinen, kulttuurillinen, uskonnollinen ja perinteellinen yhtenäisyys ja niiden menettäminen aasialaisten siirtomaiden myötä on konservatiivihallituksen toistuva diskurssi, joka esiintyy nyt Swintonin muistiossa ensimmäistä kertaa tutkimissani dokumenteissa.<sup>135</sup>

Valtaneuvoston johtajana tuolloin toiminut Salisbury kertoi 16.2.1953 päivätyssä muistiinpanossaan, että ”*nämä pienet maat, joita asuttavat alkukantaiset ihmiset, eivät ole tällä hetkellä henkisesti varustettuja vastaamaan ulko- ja puolustuspolitiikastaan*”. Arviot siirtomaiden mahdollisesta jäsenyydestä ja Kansainyhteisön tulevaisuuden tilasta ovat selvän pessimistissävytteisiä. ”*Ne eivät itse asiassa ole aikuisia valtioita [...] ne tulisivat, olen siitä varma, nopeasti tuhoamaan Kansainyhteisön ja koko sen hyvän vaikutuksen, mitä se harjoittaa maailmassa.*” Kun siirtomaita nimitetään ei-aikuisiksi, ei voida välttyä mielikuvalta, jossa siirtomaat esiintyvät kurittomina, taitamattomina ja jopa pahantahtoisina lapsivaltioina, jotka eivät ole vielä kasvaneet täyteen mittaansa ja joilta puuttuu harkintakyky.<sup>136</sup>

Kansainyhteisöministerinä toiminut Swinton tuotti huhtikuussa 1953 kabinettimuistion, joka käsitteli siirtomaaterritorioiden mahdollisia Kansainyhteisöjäsenyyksiä ja jossa myös määriteltiin Kansainyhteisön jäsenten viralliset tunnusmerkit: täysi lainsäädännöllinen itsenäisyys, oikeus osallistua Kansainyhteisön pääministerikokouksiin, jäsenyys Yhdistyneissä Kansakunnissa, oman ulkopoliittikan hoitaminen ja niin edelleen. Swintonin kabinettimuistiossa ehdotetaan itsenäistyneille siirtomaille eräänlaista erityisasemaa Kansainyhteisössä. Tällaisen erityisjäsenyyden mailla ei muun muassa olisi ollut oikeutta osallistua Kansainyhteisön pääministerikokoukseen, joka oli tärkeä järjestön yhteistyöareena toisen maailmansodan aikana. Swinton huomauttaa, että toisaalta olisi mahdoton välttää sellaista vaikutelmaa, että erityisjäsenet olisivat alempiarvoisia varsinkin jos ”*[...] rajanvetona olisivat sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen saavutetut tasot. Afrikkalaisten hallinnoimat territoriot epäilemättä olettaisivat, että heitä pidetään alistettuna rodun vuoksi*”. Näistä syistä muun kuin

<sup>135</sup> 'Membership of the Commonwealth: the Sudan': Cabinet memorandum by Lord Swinton 23.12.1952. 260, CAB 129/57, C(52)452, CGEE II.

<sup>136</sup> [The colonies and Commonwealth membership]: minutes by Lord Swinton and Lord Salisbury 16.2.1953. 177 DO 35/5056, no 6, CGEE II.

täysjäsenyyden tarjoaminen on Swintonin mielestä mahdotonta hyväksyä. Muistion lopussa myönnetään, että alusmaiden ja tuolloisen Kansainyhteisön yhteensovittaminen voi olla mahdotonta:

”Tavoitteemme ovat säilyttää tämänhetkinen Kansainyhteisön solidaarisuus sekä samalla turvata ja säilyttää kaikissa perustuslaillisen kehityksen vaiheissa olevien alusmaiden ihmisten aktiivinen ystävyys ja tuki. Nämä tavoitteet voivat lopussa osoittautua yhteen sopimattomiksi, ja valinta joudutaan tekemään.”<sup>137</sup>

Lisäksi mainitaan, kuinka tällaiseen valintatilanteeseen jouduttaessa ”vanhat” dominiot asetetaan etusijalle: *”Minulla ei ole epäilystäkään siitä, että meidän tulisi tavoitella säilyttää ’vanhojen’ dominioiden ja itsemme yhteenkuuluvuus millä hinnalla tahansa.”*<sup>137</sup>

Pitkässä 11.10.1954 päivätyssä kabinettimuistiossa Kansainyhteisöministerinä toiminut Swinton tuo esille ajatuksiaan toimittuaan ”nousevien” siirtomaiden mahdollisia Kansainyhteisön jäsenyyksiä pohtivan kabinettikomitean puheenjohtajana. Lisäksi dokumentissa mukana oli tämän kabinettikomitean raportti siirtomaista ja niiden Kansainyhteisöjäsenyyksistä. Swinton pohti uudelleen sitä mahdollisuutta, voisivatko ”uudet” itsenäistyvät maat hyväksyä jonkinlaista erityisjäsenyyttä, mutta kertoi komitean päätyneen lopulta moista ajatusta vastaan. *”Vaikka olisi turhaa kieltää se, että erilaisista alkuperistä ja erilaisia perinteitä omaavien ihmisten mukaanottamisen täytyy muuttaa sitä perheellistä suhdetta, joka on menneisyydessä ollut niin hyvin tärkeä ominaisuus [...]”* Swinton ei kuitenkaan uskonut, että näiden erilaisten ihmisten ja perinteiden mukaantulon tarvitsisi välttämättä estää kumppanuuksien läheisyyttä Kansainyhteisön vanhempien ja vaikutusvaltaisempien jäsenten kesken. Mutta, jotta tämä läheisyys säilyisi, Swintonin mielestä hallituksen tulisi käytännön politiikassaan tehdä enemmän eroa vanhojen jäsenten ja muiden, eli uusien jäsenten kesken. Swinton kirjoittaa myös lähdeaineistossa usein esiintyvistä menneestä ajasta: *”Aika on jo kauan sitten ajanut ohi siitä, kun ’Dominioita’ pystyi kohtelemaan toisistaan eroamattomina yhtenäisen ryhmän jäseninä.”*<sup>139</sup>

Edellisen Swintonin kabinettimuistion liitteenä olevassa kabinettikomitean raportissa käsiteltiin tulevaisuuden mahdollista Kansainyhteisöä tarkasti. Otsikon *”Mitä hyötyä Kansainyhteisöstä on meille”* alla puhutaan järjestöstä eräänlaisena jatkeena menneisyyden imperiumille:

---

<sup>137</sup> ’The Colonial territories and Commonwealth membership’: Cabinet memorandum by Lord Swinton 8.4.1953. 178, CAB 129/60, C(53)122. CGEE II.

”Me aiomme tukea ja vahvistaa Iso-Britannian poliittista vaikutusta ympäri maailman. Entisinä aikoina meidän pienen viisikymmentämiljoonaisen kansan valtion käyttämä vaikutusvalta vahvistui suuresti meidän merentakaisten alusmaidemme omistamisen myötä.”<sup>139</sup>

Mutta nyt siirtomaajärjestelmän realisoinnin olevan käynnissä tuota edeltävää vaikutusvaltaa ei voitu säilyttää paitis, jos hallitus onnistuisi pitämään kiinni ”*uudenlaisesta yhteistyön muodosta imperiumin entisissä itsenäistyvissä osissa*”. Näissä lausunnoissa entinen imperiumi siis muuntautuu Kansainyhteisöksi, jossa Iso-Britannialla on silti oma hallitseva osansa: ”*Jos aiomme säilyttää vaikutusvaltamme maailmanvaltana meidän täytyy kasvavassa määrin luottaa meidän asemaamme primus inter pares*”<sup>138</sup> *Kansainyhteisön itsenäisten maiden joukossa*.” Komitea tuo esille sen seikan, että Kansainyhteisön tulee olla yhä monirotuinen järjestä, jonka sisällä vallitsee tasa-arvo ”erirotuisten” jäsenvaltioiden kanssa. Komitea tuo esille näkemyksiään brittiläisyyden erityislaatuisuudesta siirtomaajärjestelmän kontekstissa:

”meillä voi olla uskoa siihen, että maat, jotka ovat perineet, joko veren tai koulutuksen kautta, brittiläiset perinteet ja ajattelutavan tulevat olemaan enemmän todennäköisiä työskentelemään rauhan eteen ja käyttämään järkevää vaikutusvaltaa kansainvälisissä asioissa.”<sup>139</sup>

Tämä brittiläisyys koetaan loppujen lopuksi myös ainoaksi olevia ja tulevia jäseniä yhdistäväksi tekijäksi:

”Mutta se yksi ominaisuus, joka tulee jatkossakin olemaan yhteistä kaikille Kansainyhteisön maille on se, että ne kaikki olivat jossain vaiheessa osa brittiläistä imperiumia ja, että ne perivät, syntymän tai kasvatuksen kautta, brittiläiset perinteet, hallintatavat ja parlamentaariset instituutiot.”<sup>139</sup>

Imperialistinen, perinteitä ja hallintomenetelmiä korostava näkökulma yhdistää brittiläisyyden ”hyvyyteen” ja samankaltaisuuteen. Komitea päättää raporttinsa, että tämän yhteisen menneisyyden vuoksi oli todennäköistä, että jäsenten lähestymistapa ongelmia kohtaan on laajalti samansuuntainen. Komitean mietinnän lopussa tuodaan esille se ajatus, että Afrikan tulevaisuus tulee olemaan haaste Kansainyhteisön valtiomiestaidolle. Kultarannikon tulevaa hakemusta Kansainyhteisön täysjäseneksi kuvaillaan käännekohtaksi järjestön yhteneväisyyden kehityksessä.<sup>139</sup>

*Cabinet secretary*<sup>140</sup> Sir N. Brook painottaa selonteossaan Churchillille, että edellä käsitelty Swintonin mietintö komitean liitteineen oli tärkeä dokumentti. Brook kirjoittaa hiukan jännittävästi Churchillin mahdollisia reaktioita ajatellen: ”*Tunnistan sen seikan, että tämä politiikka voi olla teille epämiellyttävää. [...] Kuitenkin niin paljon kuin voimme huokailla*

<sup>138</sup> Suomeksi ”ensimmäinen vertaisten joukossa”.

<sup>139</sup> ”Commonwealth membership”: Cabinet memorandum by Lord Swinton. Appendix: report by the Official Committee on Commonwealth membership 11.10.1954. 192, CAB 129/71, C(54)307. CGEE II.

<sup>140</sup> Iso-Britannian hallinnon korkea-arvoisin virkamies, joka neuvoo ja avustaa pääministeriä ja koko kabinetia. Nykyaikainen suomalainen lähin vastine olisi valtiosihteeri.

*menneisyyden perään, meidän täytyy elää nykyhetkessä – ja suunnitella tulevaisuutta.”* Itsenäistyvien siirtomaiden tuli päästä liittymään Kansainyhteisöön ilman keksittyjä rajoituksia tai kahden tason jäsenyyksiä, muutoin ne sivuuttavat Kansainyhteisön itsenäistyessään *“tämä tarkoittaisi tulevaisuudessa Kansainyhteisöä, jolla on vähenevä valta – se tuomitsisi imperiumin ’kuolemaan tuhannen sivalluksen kautta’”*. Mielestäni sekä tässä että aiemmin käsitellyssä Swintonin muistiossa liitetään Kansainyhteisö suoraan brittiläiseen imperiumiin. Imperiumin jatko, uusi elämä ja sen voima riippui suoraan siitä miten Kansainyhteisö pärjäisi jäsentensä kanssa.<sup>141</sup>

Kabinetin loppupäätelmä Swintonin komitean pohdinnoista päivättiin 7.12.1954. *“Keskusteluissa useat ministerit sanoivat, että he olivat suuresti pahoillaan siitä suunnasta, jota Kansainyhteisölle visioitiin dokumentissa C. (54) 307 [Swintonin muistio].”* Harmittavasti kyseisiä ministerejä ei ole nimetty dokumentissa, mutta heitä oli joka tapauksessa useita. Kolmen aasialaisen maan hyväksyminen Kansainyhteisöön oli heidän mielestään muuttanut organisaation luonnetta ja oli suuri vaara, *”että Kansainyhteisön suhteet heikentyisivät entisestään, jos täysi jäsenyys täytyisi myöntää Kultarannikolle ja muille maille, jotka ovat verrattavissa kehityksen vaiheissa”*. Useasti hallituksen puheet kehityksestä ja sen puutteesta viittaavat Afrikan brittiläisiin siirtomaihin.<sup>142</sup> Siirtomaiden kehitystä ja sen puutetta käsitellään tarkemmin tämän työn luvuissa 4.1 ja 4.2.

Kabinetti ei myöskään täysin uskonut Komitean raportin ajatuksia siitä, että Kansainyhteisön ”vanhat suhteet” säilyisivät hyvinä tai toimivina: *“Oli vaikeaa uskoa, että olisi mahdollista laajentaa tähän suurempaan piiriin se läheinen ja intiimi yhteistyö, jota oli harjoitettu vanhempien Kansainyhteisön maiden kesken [...]”* Lisäksi kabinetin mielestä oli valitettavaa, että *”se politiikka, jolla riippuvaisten kansojen itsehallinnon saavuttamista edistettiin, oli viety niin pitkälle ja niin nopeasti”*. Kabinetti on kuitenkin samaa mieltä komitean raportin kanssa siitä, että vaikka Kansainyhteisöön tulisi uusia itsenäisiä jäseniä, voitiin silti kehittää käytännöllisiä konsultaatiometodeja, jotka mahdollistaisivat vapaan ja läheisen yhteistyön niiden jäsenten kesken, joilla oli oikeasti tehokasta vaikutusvaltaa maailmanasioissa. Ennakkoluulot uusia itsenäistyviä siirtomaita ja niiden kansainyhteisöjäsenyyttä kohtaan olivat voimissaan usean hallituksen jäsenen keskuudessa.<sup>142</sup>

<sup>141</sup> 'Commonwealth membership': brief by Sir N Brook for Sir W Churchill on Lord Swinton's memorandum (C(54)307) 01.12.1954. 193, PREM 11/1726F, CGEE II.

<sup>142</sup> 'Commonwealth relations': Cabinet conclusions 07.12.1954. 195, CAB 128/27/2, CC 83(54). CGEE II.

Malaijan poikkeustilannetta ja sen ratkomista käsitellyt tuolloinen siirtomaaministeri Lennox-Boyd tuo esille helmikuussa 1955 päivätyssä muistiossa myös alueen yhteyksistä Kansainyhteisöön. Ensinnäkin Iso-Britannia on sitoutunut auttamaan Malaijaa kohti itsehallintoa niin nopeasti kuin on kohtuullisesti mahdollista. Hallitus oli myös antanut vakuutuksensa siitä, ja jopa toivoi, että Malaija jäisi Kansainyhteisöön saatuaan itsehallintonsa. Verrattuna aiemmin tässä tutkielmassa käsiteltyihin dokumentteihin ja niiden ajatuksiin monesta muusta mahdollisesta uudesta Kansainyhteisön jäsenestä Malaijalla on mielestäni erityisasema konservatiivihallituksen siirtomaakeskustelussa.<sup>143</sup> Malaijan alueella olikin historioitsija Darwinin mukaan erityisasema brittinäkökulmasta sen taloudellisten resurssien tinnan ja kumin takia sekä sen vuoksi, että se sijaitsi strategisesti Singaporen siirtokunnan vieressä.<sup>144</sup>

Samoin Singaporenkin arvo Kansainyhteisöllekin on aivan selvä Kabinetin yhteisessä huhtikuussa 1956 päivätyssä yhteenvedossa, jossa Singaporen tulevaisuuden painotetaan olevan tärkeä ei vain koko Kansainyhteisölle, mutta erityisesti Uudelle-Seelannille ja Australialle. Tämä maininta tärkeydestä liittyy aiemmin luvussa 2.3 käsiteltäviin strategia- ja turvallisuusnäkökulmiin. Dokumentissa ei kuitenkaan puhuta tästä tärkeydestä tai sen syystä sen enempää.<sup>145</sup>

Pääministerinä toiminut Eden määritteli hallituksensa sotilaalliselle ja poliittiselle toiminnalle kaksi tavoitetta; maailmanlaajuisen sodan välttämisen ja elintärkeiden merentakaisen intressien, erityisesti öljyn saannin, turvaamisen. Eden painottaa näiden tavoitteiden epäonnistuvan, ellei hallitus huolehtisi siitä, että (a) amerikkalaiset olisivat mukana ja osallistuisivat Euroopassa turvallisuuspolitiikkaan, (b) Kanadan ja Yhdysvaltojen tavoitteet olisivat suuressa määrin samoja Iso-Britannian kanssa ja yhteistyö näiden maiden kanssa lisääntyisi. Lisäksi tulisi säilyttää Kansainyhteisön yhtenäisyys. Kansainyhteisön yhtenäisyyden säilyttämisen sisällyttäminen tähän listaan kertoo mielestäni siitä, miten tärkeäksi sen vaikutus Iso-Britannian koko politiikkaan koettiin.<sup>146</sup>

<sup>143</sup> 'United Kingdom aims in Malaya, and means by which they might be achieved, with special reference to defence': memorandum by Mr Lennox-Boyd 02.1955. 347, FO 371/116915, no 12. CGEE II.

<sup>144</sup> Darwin 2012b, 559–560.

<sup>145</sup> 'Singapore': Cabinet conclusion on policy to be pursued at the London talks 17.04.1956. 357, CAB 128/30/1, 29 (56)5. CGEE II.

<sup>146</sup> 'Assumptions for future planning': note by sir A Eden for Cabinet Policy Review Committee 15.06.1956. 25, CAB 134/1315, PR(56)11. CGEE I.

Vuonna 1956 kansainyhteisöministeriössä pohdittiin koko yhteisön tulevaisuutta. Iso-Britanniaa ja sen siirtomaavaltaa (*“Colonial Empire”*) kuvaillaan Kansainyhteisöä koossapitäväksi linkiksi: *”[Iso-Britannia] on vastuussa siirtomaaimperiumista, joka on maailmanlaajuinen ja joka muodostaa maantieteellisten, sotilaallisten ja taloudellisten yhdyssteiden sarjan Kansainyhteisön maiden välillä.”* Siirtomaavaltaa kuvaillaan dokumentissa tärkeänä Iso-Britannian arvovallan kannalta ja sitä pidetään myös tärkeänä tekijänä Kansainyhteisön eheyden kannalta. Sen hetkistä Kansainyhteisöä kuvaillaan ryhmäksi, jota yhdistää uskollisuus Iso-Britannian monarkkia kohtaan tai jossa monarkki toimii niiden johtajana. Monarkin lisäksi ryhmää piti koossa tunne, perinne ja edut. Siirtomaitten poliittista itsenäisyyttä ei pidetä minkäänlaisena loppupisteenä Iso-Britannian ja niiden suhteiden välillä. Esimerkiksi mainittiin, kuinka Iso-Britannian monarkki, joka toimii Kansainyhteisön nimellisenä keulakuvana, voisi vedota afrikkalaisiin: *”Se [monarkia] voi säilyttää erikoisaseman nousevissa afrikkalaisissa territorioissa, joissa on niin vahva heimouskollisuuden perinne.”* Afrikkalaisten kuvailu heimouskolliseksi kuulostaa tänä päivänä kieltämättä epäilyttävältä, mutta se koettiin tuolloin yhdeksi keinoksi hallita siirtomaita.<sup>147</sup>

Pääministerinä toimiessaan Eden kirjoitti kirjeen muille tuolloisille Kansainyhteisöön kuuluvien maiden pääministereille<sup>148</sup> vuoden 1956 puolivälissä. Kirjeessä pohditaan Kultarannikon aina vain lähestyvää itsenäistymistä ja sen jälkeistä Kansainyhteisön jäsenyyttä. Eden esitti itse näkemyksen, jonka mukaan Kultarannikko tulisi mahdollisesti itsenäistyessään ottaa jäseneksi, jos maa itse niin haluaisi. Muita pääministereitä suostutellessaan hän alleviivaa, mitä tapahtuisi, jos jäsenyyttä ei hyväksyttäisi: *”Vaihtoehto voi hyvinkin olla se, että Kultarannikko lähtisi Kansainyhteisöstä. Jos se tapahtuisi, olen varmaan siitä, että maa saattaisi muodostaa muita ja meidän mielestämme ei-toivottuja yhteyksiä kansainvälisillä areenoilla.”* Nämä epäonniset seuraukset eivät rajoittuisi pelkästään Kultarannikolle, vaan myös muut itsenäisyyteen pyrkivät territoriot *”saattaisivat myös lakata pitämästä Kansainyhteisön Jäsenyyttä niiden luonnollisena tavoitteenaan ja ne alkaisivat etsiä muualta tukea ja rohkaisua”*. Siirtomaiden luonnollinen tavoite kuulostaa mielestäni melkoisen hegemoniselta, ennalta päätetyltä ja vaihtoehdottomalta.<sup>149</sup>

<sup>147</sup> [The Commonwealth and international relations]: CRO paper on the probable development of the Commonwealth over the next ten or fifteen years, June 1956. 26, CO 1032/51, no 112.

<sup>148</sup> Kansainyhteisön jäsenmaita vuonna 1956 olivat Australia, Kanada, Uusi-Seelanti, Etelä-Afrikka, Pakistan, Intia, Ceylon (nykyään Sri Lanka).

<sup>149</sup> [Admission of the Gold Coast to the Commonwealth]: letter from Sir A Eden to Commonwealth prime ministers 03.07.1956. 279, DO 35/6176, no 48. CGEE II.

Historioitsija Darwinin mukaan 1950- ja 1960-luvuilla idea Kansainyhteisöstä brittiläisen imperiumin luonnollisena seuraajana, joka pysyi koossa omistautumisella yhteisiin ihanteisiin, kuten demokratiaan ja rotujen väliseen kumppanuuteen, muuttui entistä yleisemmäksi. Lähimenneisyyden siirtomaahallintoa ryhdyttiin pitämään vain yhtenä vaiheena siinä kehityksessä, joka johtaisi siirtomaiden kohdalle täyteen itsenäisyyteen Kansainyhteisön jäsenenä.<sup>150</sup> Darwinin mukaan konservatiivit olivatkin ”imperiumin puolue”, mutta puolueelle ei ollut tärkeää imperiumin muoto vaan sen ydin, sisältö ja olemus. Ollessaan hallituksessa vuodesta 1951 aina vuoteen 1964 puolueen johtajat olivat vankkumattomia pyrkimyksessään säilyttää Iso-Britannian suurvalta-asema ja maan vaikutusvalta samalla, kun siirtomaahallinto muuttuisi verkostoksi Kansainyhteisö-suhteita.<sup>151</sup>

Darwin väittää, että näkemys siitä, että Iso-Britannian tulevaisuus ja sen vauraus tulisi olemaan kaupankäynnissä ja yhteistyössä imperiumin ja Kansainyhteisön kanssa, säilyi aina 1950-luvun loppuun asti. Kuitenkin 1950-luvun lopulla brittiläiset johtajat, Darwin mainitsee Harold MacMillanin ja Harold Wilsonin<sup>152</sup>, poistivat imperiumin aktiivisesta sanavarastostaan ja keksivät uudestaan Kansainyhteisön monirotuisena järjestönä Iso-Britannian entisille siirtomaille, jotka olisivat seuranneet Iso-Britannian esimerkkiä ja johtoasemaa maailmanlaajuisissa asioissa. Siirtomaahallinnon loppu symboloi brittihallinnon menestystä imperiuminsa hoitamisessa.<sup>153</sup>

Tässä luvussa tutkimani siirtomaadiskurssi Kansainyhteisön kontekstissa on näkemykseni mukaan kaksijakoinen. Hallituksen diskurssi on aina pitkälle vuoden 1954 käsiteltyihin dokumentteihin asti hyvin epäileväinen ja negatiivinen siirtomaiden mahdollista asemaa Kansainyhteisössä kohtaan. Kansainyhteisönministeri Philip Swintonin vuonna 1952 esiintuoma diskurssi Kansainyhteisön ”vanhasta” rodullisesta, kulttuurillisesta, uskonnollisesta ja perinteellisestä yhtenäisyydestä ja sen menettämisestä toistui vielä myöhemminkin muidenkin kabinettiministerien keskuudessa vuonna 1954. Muutenkin Swinton on kansainyhteisöministerinä suuren osan hallituksen kyseisen diskurssin tuottajana tutkimissani dokumenteissa. Muita osittain Swintonin luomia diskursseja ovat Kansainyhteisön jäsenten kehitys ja eritoten sen puute ja ”vanhojen” dominioiden mahdolliset negatiiviset reaktiot.

---

<sup>150</sup> Darwin 1988, 153–154.

<sup>151</sup> Darwin 1991, 30, 33.

<sup>152</sup> MacMillan (konservatiivi) oli pääministeri vuosina 1957–1963 ja Wilson (*labour*) vuosina 1964–1970.

Lähde: Butler 1975, 40, 45.

<sup>153</sup> Darwin 2012a, 342–343.



Vuoden 1955 ja 1956 dokumentit tuottavat mielestäni jo hiukan erilaista siirtomaadiskurssia. Darwinin esittämä sanavaraston muutos ei näiden omien havaintojeni kuitenkaan täysin tapahtunut tänä Edenin pääministerikautena, vaan konservatiivihallitusten käyttämä puheenparsi on vielä perinteistä siirtomaadiskurssia. Silti Kansainyhteisölle ja erityisesti siirtomaille Kansainyhteisössä oli hallituksen keskuudessa löydetty uutta tärkeyttä ja merkitystä, kun sitä kuvailtiin muun muassa keinona säilyttää Iso-Britannian vaikutusvalta itsenäistyvissä siirtomaissa.

### 3.2 Epäreilu Yhdistyneet kansakunnat

Tässä luvussa tarkastellaan ja arvioidaan konservatiivihallituksen siirtomaadiskurssia siirtomaajärjestelmän ja Yhdistyneiden Kansakuntien kontekstissa. Hallituksella oli ristiriitainen suhde YK:hon, koska samalla sen muuhun toimintaan asetettiin suuria toiveita, mutta sen ajoittaista anti-kolonialista luonnetta vastustettiin. Yhdistyneet Kansakunnat pohjautuu Yhdysvaltain presidentin Franklin D. Rooseveltin antamaan "Yhdistyneiden kansakuntien julistukseen", kun 26 valtion edustajat sitoutuivat jatkamaan taistelua akselivaltoja vastaan vuonna 1942. San Franciscon konferenssissa 1945 50 maan edustajat hahmottelivat YK:n peruskirjan. Virallisesti Yhdistyneet Kansakunnat syntyi 24.10.1945, kun Kiina, Ranska, Neuvostoliitto, Iso-Britannia, Yhdysvallat ja enemmistö muita peruskirjan allekirjoittajia ratifioi sopimuksen.<sup>154</sup> Vuonna 1950 YK:ssa oli 60 jäsenvaltiota, vuonna 1955 jäsenvaltioita oli 76 ja vuonna 1956 80 valtiota.<sup>155</sup>

Ennen 1950-lukua osa brittiläistä siirtomaajärjestelmää liitettiin brittivastustuksesta huolimatta osaksi Yhdistyneitä Kansakuntia 1945, kun Kansainliiton vanhat mandaatit muutettiin YK:n huoltohallintoalueiksi<sup>156</sup>. Myöhemmin Jaltan konferenssissa helmikuussa ja San Franciscon konferenssissa huhtikuussa 1945 YK:n oikeuksia näiden huoltohallintoalueiden suhteen

<sup>154</sup> Yhdistyneiden Kansakuntien kotisivu, History of the United Nations -osio.

<<http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>> 11.1.2017.

<sup>155</sup> Yhdistyneiden Kansakuntien kotisivu, Growth in United Nations membership -osio.

<http://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html> 11.1.2017.

<sup>156</sup> Englanniksi *United Nations Trusteeship Territories*. Huoltohallintoalueet korvasivat vanhat Kansainliiton mandaattialueet, jotka olivat Saksan ja Turkin valtakuntien entisiä siirtomaa-alueita. Lähde: Encyclopædia Britannica Online. <[academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/50478](http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/50478)>. Luettu 15.01.2017

lisättiin, kun sovittiin, että YK:n huoltohallintoneuvosto sai oikeuden vierailta huoltohallintoalueilla ja että alueiden asukkaat saivat oikeuden tehdä vetoamuksia huoltohallintoneuvostolle.<sup>157</sup> Iso-Britannian alaisuudessa olevat huoltohallintoalueet vuosina 1951–1956 olivat brittiläinen Togomaa, brittiläinen Kamerun ja Tanganjika.<sup>158</sup>

Historioitsija Darwin kuvaa toisen maailmansodan jälkeisen vallan uudelleenjaon tuoneen muutoksia globaaliin siirtomaajärjestelmään. Siirtomaiden perustuslaillinen vapautuminen hyötyi tästä vallan uudelleenjaosta sekä myöskin uusien jo aiemmin itsenäistyneiden valtioiden määrän kasvusta: valtioiden välinen dialogi, kansainvälisten asioiden agenda ja suuntaviivat muuttuivat. Yhdistyneet kansakunnat oli tuolloin sodan jälkeen loistava areena, jossa näitä uusia kansainvälisiä, itsenäistyviä identiteettejä esiteltiin.<sup>159</sup> Historioitsija Philip Murphyn mukaan 1950-luku oli se vuosikymmen, jolloin YK:sta tuli näyttämö antikolonialististen näkemysten esittämiseen eikä pelkästään Iso-Britannia vaan myös muut eurooppalaiset siirtomaavallat joutuivat työskentelemään kovasti yleiskokouksen neljännessä komiteassa<sup>160</sup> estääkseen siirtomaavastaisten päätöslauselmien hyväksymisen.<sup>161</sup>

Iso-Britannian näkemys Yhdistyneistä Kansakunnista heti toisen maailmansodan jälkeen oli toiveikas: järjestön nähtiin mahdollistavan omien voimavarojen suuntaamisen maailmalle oman siirtomaajärjestelmän etujen valvomiseen, kun uuden sodan uhka Euroopassa vähenisi ja ehkä jopa katoaisi lopulta tämän uuden järjestön ansiosta. Näin ei kuitenkaan käynyt muun muassa Neuvostoliiton heti sodan jälkeen aloittaman uhkapolitiikan myötä. Darwin kuvaa 1950-luvun Iso-Britannian suhdetta YK:hon vaikeaksi. Iso-Britannia oli järjestön perustajajäseniä, lisäksi maa oli, ainakin Suezin kriisiin asti, yrittänyt kovasti pitää yllä ja suojella järjestön arvovaltaa.<sup>162</sup>

Siirtomaaministeriön virkamiehet keskustelivat 18.2.1952 päivätyissä muistiinpanoissa YK:n tulevista yleissopimuksista ja niiden sisältämien ehdotettujen artikloiden vaikutuksesta

---

<sup>157</sup> Darwin 1988, 43.

<sup>158</sup> Butler 1975, 357, 358, 361.

<sup>159</sup> Darwin 1988, 12.

<sup>160</sup> Neljäs komitea on yhä YK:n yleiskokouksen osa ja sen toimialueeseen kuuluu nykyään muun muassa dekolonisaatio, palestiinalaiset pakolaiset, ihmisoikeudet ja rauhanturvaus. Lähde: Yhdistyneiden Kansakuntien kotisivu, General Assembly of the United Nations -osio. <<http://www.un.org/en/ga/fourth/index.shtml>> 15.1.2017.

<sup>161</sup> Murphy 1995, 16.

<sup>162</sup> Darwin 1988, 142, 230.

siirtomaajärjestelmään. W. A. Morris, siirtomaaministeriön *assistant secretary*<sup>163</sup>, vastusti YK:n päätöslauselmia ja muodosti kolme syytä vastustaa tällaista päätöslauselmaa. Ensinnäkin päätöslauselma viittasi välillä valtioihin tai ihmisjoukkoihin, kun sen piti käsitellä vain yksilön oikeuksia. Toiseksi päätöslauselma esitti vahvistavansa YK:n peruskirjaa, kun oikeasti se meni pitemmälle kuin peruskirja. Kolmanneksi se Morrisin mukaan erityisesti erottelee siirtomaavallat muista valtioista. Sir H. Poyntonin<sup>164</sup> mukaan koko tuleva yleissopimus oli harmillista taktikointia, joka oli suunniteltu niin, että Iso-Britannia ja muutkin siirtomaavallat vaikuttaisivat itsemääräämisoikeuden periaatteen vastustajilta. Poyntonin mukaan tärkeää oli myös se, että ”meidän täytyy välttää tunnustamasta yhdenkään kansainvälisen organisaation oikeutta puuttua poliittiseen ja perustuslailliseen suhteeseen Iso-Britannian ja meidän ei-itsehallinnollisten territorioidemme välillä [...]”.<sup>165</sup>

Tulevaa YK:n seitsemättä yleiskokousta<sup>166</sup> varten Churchill kirjoitti Iso-Britannian suurlähettiläille kiertosanoman, jonka tarkoitus oli informoida suurlähettiläitä toimissa, joilla asemamaiden YK-delegaatiot voisivat taipua kohti Iso-Britannian näkemyksiä siirtomaista. Churchillin mielestä tuleva yleiskokous sisälsi melkoisia vaaroja: ”*Jos kokous onnistuisi vakiinnuttamaan sen periaatteen, että ei-itsehallinnollisten territorioiden poliittisista asioista voidaan keskustella, Hänen Majesteettinsa Hallituksen kyky säilyttää asemansa osissa Siirtomaaimperiumia heikentyisi vakavasti.*” Churchillin mielipide YK:sta siirtomaiden kontekstissa oli negatiivinen: ”*Poliittinen vakaus monissa siirtomaaterritorioissa riippuu herkästä tasapainosta, joka voisi aivan liian helposti järkkäytyä altistamalla niiden [siirtomaiden] asiat kiistaryöpyille*<sup>167</sup> *Yhdistyneissä kansakunnissa.*”<sup>168</sup>

Tuolloin kansainyhteisöministerinä toiminut Robert Salisbury kirjoitti 24.9.1952 muistiossaan Iso-Britannian suhtautumisesta Etelä-Afrikan toimiin. Salisburyn mukaan maa joutuneen YK:ssa hyökkäyksen kohteeksi kolmesta syystä: intialaisperäisten kansalaistensa kohtelusta, yleisestä rotupoliitikastaan johtuen ja Lounais-Afrikan<sup>169</sup> (nykyinen Namibia) ongelman takia.

<sup>163</sup> Lähin suomenkielinen käännös on vara-alivaltiosihteeri.

<sup>164</sup> Poynton oli *Deputy Under-Secretary of State* eli siirtomaaministeriön yhden osaston alivaltiosihteeri.

<sup>165</sup> [Proposed UN covenants on human rights]: minutes by W A Morris, Sir H Poynton and B O B Gidden 11–18.02.1952. 155, CO 936/100. CGEE I.

<sup>166</sup> Yhdistyneiden Kansakuntien seitsemäs yleiskokous käytiin 1952–1953.

<sup>167</sup> Alkuperäisessä englanninkielisessä dokumentissa Churchill kirjoitti ”*blasts of controversy*”.

<sup>168</sup> [Approaches to foreign governments concerning colonial questions in the UN]: circular despatch no 072 from Mr Churchill to UK ambassadors 22.08.1952. 161, FO 371/101383, no 23. CGEE I.

<sup>169</sup> Lounais-Afrikan alue oli ensimmäisen maailmansodan jälkeen Etelä-Afrikan unionin hallinnassa Kansainliiton mandaatilla. Alue oli kuitenkin käytännössä unionin viides provinssi ja, kun vuonna 1946 Etelä-Afrikka yritti liittää aluetta yhä suurempaan hallintaan, YK torjui tällaiset toimet. Lähde: Marks 1999, 549.

Arvioidessaan Iso-Britannian näkökulmasta ongelmattominta suhtautumista Etelä-Afrikkaan Salisbury paljastaa näkemyksiään myös Iso-Britannian siirtomaajärjestelmästä suhteessa YK:hon. Ensinnäkin Salisburyn mielestä Ison-Britannian piti säilyttää oma asemansa siirtomaavaltana eikä sillä ollut varaa sallia minkään organisaation saada oikeutta puuttua maan omaan siirtomaahallintoon. Toisekseen:

”meidän on huolehdittava maineestamme liberaalin länsimaisen sivistyksen puolustajina. Me haluaisimme säilyttää tämän maineen ei vain Yhdistyneissä Kansakunnissa, mutta myös meidän oman kotimaisen yleisen mielipiteen edessä ja – mikä on ehkä vielä tärkeämpää – meidän siirtomaidemme mielipiteen edessä.”<sup>170</sup>

Historioitsija Philip Murphy tuo esille kirjassaan *Party Politics and Decolonization* (1995) siirtomaaministeriön olleen innokas suojelemaan omaa monimutkaista, poliittisten ja alueellisten sopimusten täyttämää työsarkansa. Ministeriö oli muun muassa eri mieltä ulkoministeriön kanssa YK:n yleiskokouksen ja Neljännen komitean pätevydestä keskustella siirtomaa-asioita. Ulkoministeriö halusi käyttää YK:ta foorumina, jolla hyökätä Neuvostoliittoa vastaan ja tuoda esille Iso-Britannian ihmisoikeusvaivutuksia. Siirtomaaministeriö sen sijaan halusi kyseenalaistaa YK:n pätevyyttä puuttua maan ”sisäisiin” asioihin, joihin siirtomaa-asioita selvästi pidettiin.<sup>171</sup>

Tulevaa YK:n seitsemättä yleiskokousta varten tehty epävirallinen siirtomaaministeriön muistiinpano tuo esiin useita mielenkiintoisia seikkoja hallituksen asenteista siirtomaajärjestelmää kohtaan. Iso-Britannian delegaation strategiaan kuului käyttää hyväksi kaikki mahdollisuudet tuoda esiin hallituksen siirtomaasaavutukset. Niiden nähtiin muuttavan maailman yleisen mielipiteen ymmärtämään realistisemmin niitä kaikkia ongelmia, joita Iso-Britannian siirtomaahallinto kohtasi. Maailman mielipide koettiin epärealistiseksi. Muistiinpanossa jatketaan mahdollisesta mielipiteen muutoksesta, jotta muutkin näkisivät ”*sen vaaran, minkä tietämättömän sekaantuminen siihen intiimiin ja monimutkaiseen suhteeseen, jonka kautta Iso-Britannia johtaa kyseessä olevia territorioita kohti itsehallintoa*”. Hallitus on mielestään omien territorioiden ja siirtomaiden suhteen asiantuntija. Dokumentissa puhutaan vaikeuksista, joita voisi syntyä, jos tällaiset harkitsemattomat ja monimutkaiset keskustelut emämaan ja mahdollisen ongelmissa painivan itsenäistävän siirtomaan käytäisiin:

”kesken viimeisiä ja kaikkein hankalimpia vaiheita niiden kehityksessä kohti itsehallintoa. Olisi aivan liian helppoa aineksille siirtokunnissa suunnitella usuttavansa Yhdistyneet Kansakunnat hallinnoivaa valtaa

<sup>170</sup> 'Relations with the Union of South Africa in the context of the United Nations': Cabinet memorandum by lord Salisbury 24.09.1952. 141, CAB 129/55, C(52)306. CGEE I.

<sup>171</sup> Murphy 1995, 21–22.

kohtaan sen sijaan, että ne [ainekset] työskentelisivät jälkimmäisen kanssa kohti järkeviä ja ammattimaisia ratkaisuja.”<sup>172</sup>

Siirtomaaministeriö tuo esille tässä muistiinpanossa YK:n Iso-Britannian ja sen hallinnoimien siirtomaakansalaisten välisen suhteen rikkojana. YK on näiden kahdenvälisen suhteen ylimääräinen kolmas osapuoli. Sanapari tietämätön sekaantuminen (”*uninformed intervention*”) mielestäni kiteyttää dokumentissa esitetyn näkemyksen YK:sta.<sup>172</sup>

Melkein kaksi vuotta myöhemmin heinäkuussa 1954 YK:n yhteistä angloamerikkalaista linjaa pohtiessa siirtomaaministeriön muistiinpanossa painotetaan, että Iso-Britannia ei ollut halunnut ottaa negatiivista ”näpiti” -asennetta siirtomaaongelmien suhteen YK:ssa. Yleinen, ilmeisesti YK:ssa vallitseva, mielipide halutaan kuitenkin ottaa huomioon ja myönnetään suoraan, että kyseessä olivat ongelmat. *”Tavoitteena oli saada aikaan ilmapiiri, joka mahdollistaisi siirtomaa-asioista keskustelun käytävän vähemmän tunteellisesti ja realistisesti ja maltillisesti.”* Tuolloinen siirtomaajärjestelmän kysymyksiä käsittelevä YK:n ilmapiiri oli väitetyksi liian tunteellinen, koska sen haluttaisiin olevan vähemmän tunteellisempi.<sup>173</sup>

Tilanteen muuttuminen voisi johtaa siihen, että YK:n komiteoissa voitaisiin tehdä päätöksiä olennaisin näkökohtiin perustuen eikä pelkästään väittelyn ja ennakkoluulojen pohjalta. Siirtomaaministeriössä myös painotettiin, että Iso-Britannian tulisi ajaa näkemystä, jonka mukaan mikä tahansa keskustelu sen siirtomaa-alueista Yhdistyneiden kansakuntien elimissä on YK:n peruskirjaan kajoamista, jota Iso-Britannian ei suvaitsi. Ministeriön asenne oli tiukka, jopa ehdoton. Esiin nousee myös diskurssi vastuuttomuudesta YK:n toiminnassa siirtomaiden suhteen: *”Vastuuton keskustelu Yhdistyneissä Kansakunnissa ei voisi olla pahentamatta niitä rodullisia ja värillisiä antipatioita siirtomaaterritorioissa, joiden poistaminen on Iso-Britannian politiikan päätavoite.”* YK:n toiminta näyttyy tällaisen vastuuttomuusajattelun myötä erittäin vastakohtaisena hallituksen omaan, luvussa 2.1 käsiteltyyn, vastuuajatteluun verrattuna.<sup>173</sup>

Etelä-Afrikka oli vuonna 1946 yrittänyt ottaa hallintaansa Lounais-Afrikan alueen jota vastusti sekä kansainvälinen yhteisö sekä YK. Anojia, jotka halusivat YK:n lisäävän valvontaa

<sup>172</sup> ‘Informal note on Anglo-American discussions on the handling of colonial and trusteeship questions in the United Nations (held in Washington 26<sup>th</sup>–28<sup>th</sup> September, 1952): note by Sir J Martin 10.1952. 102, CO 936/95, no 93. CGEE I.

<sup>173</sup> ‘Record of Anglo-American conversations on colonial affairs in the United Nations held in Washington on 26<sup>th</sup> and 27<sup>th</sup> July, 1954’: CO note [Extract] 31.07.1954. 106, CO 936/317, no 62. CGEE I.

kyseisellä alueella, Lounais-Afrikasta oli tulossa Kansainväliseen tuomioistuimeen esittämään asiansa. Kabinetin yhteenvedossa pohditaan sitä, että tulisiko Iso-Britannian estää anojien kuuleminen. Hallituksen tarkoituksena ei kuitenkaan ollut tukea Etelä-Afrikan itsepäistä ja YK:ta vastustavaa politiikkaa vaan varmistaa näin ettei Kansainvälisessä tuomioistuimessa tehtäisi mitään sellaista päätöstä, joka antaisi ymmärtää että Yhdistyneillä kansakunnilla olisi minkäänlaista valvonnallista toimivaltaa siirtomaaterritorioihin Kansainyhteisön sisällä. Kabinetti päätyi kuitenkin lähettämään edustajan tähän anojien kuulemiseen ja antamaan edustajalleen valtakirjan ja tarpeen tullen puuttua asiaan ”*siinä tarkoituksessa, että korostetaan eroa Lounais-Afrikan ja Kansainyhteisön riippuvaisten territorioiden välillä*”. Muiden toimijoiden harjoittama siirtomaa- tai territoriopolitiikka osoitetaan taas erilaiseksi brittiläiseen siirtomaapolitiikkaan verrattuna.<sup>174</sup>

Kirjeessä H. T. Bourdillonilta<sup>175</sup> herralle I. T. M. Pinkille pohdittiin ja ehdotetaan tulossa olevaan YK:n yleiskokoukseen puhetta, jonka tarkoituksena oli puolustaa siirtomajärjestelmää. Hallituksen aikaisempaa linjaa yleiskokouksissa moitittiin. Siirtomaa-alueiden poliittisia saavutuksia ei oltu onnistuttu ilmaisemaan ja oli suorastaan kieltäytytty tuomasta niitä esiin: ”*Aivan päinvastoin, me olemme johdonmukaisesti yrittäneet rajoittaa keskustelua siirtomaa-asioista sosiaalisiin ja taloudelliseen asioihin, ja me olemme pysyneet siinä asemassa, että edes se ei ole peruskirjan oikeuttamaa.*” Lisäksi tuon hetkinen asenne asetti Iso-Britannian toiminnalle vakavia esteitä. Bourdillonin mukaan rajoittamalla keskustelua brittiläisestä siirtomajärjestelmästä ruokittiin uskoa, että asiassa olisi ollut jotain piilotettavaa.

”Me olemme täten epäsuorasti auttaneet kasvattamaan ’Kolonialismin’ myyttiä, joka elää siitä uskosta, että pelkkä siirtomaksi kutsuttujen asioiden hallussapito on jollain tavalla huonomaineista ja, joka vaivaa jatkuvasti melkein jokaista muuten selkeää käsiteltävää asiaa [...]”<sup>176</sup>

Bourdillon huomauttaa, että siirtomaaimperiumin poliittisen ja perustuslaillisen kehityksen esiintuominen voisi auttaa amerikkalaisia tukemaan brittiläistä siirtomaapolitiikka voimakkaammin YK:ssa: ”*amerikkalaiset voisivat päästä ulosta omasta dilemmastaan avoimesti tukemalla brittiläistä siirtomaapolitiikkaa sillä perusteella, että se ei muistuta lainkaan ’Kolonialismia’ [...].*”<sup>176</sup>

<sup>174</sup> [UN competence in South-West Africa]: Cabinet conclusions 08.03.1956. 166, CAB 128/30, CM 20(56)7. CGEE I.

<sup>175</sup> Bourdillon oli *Assistant Undersecretary of State*, joka vastaa alivaltiosihteerin apulaista.

<sup>176</sup> [Proposed General Assembly speech defending colonialism]: letter from H T Bourdillon to I T M Pink 24.09.1956. 169, CO 936/321, no 16. CGEE I.

Vuoden 1956 YK-keskusteluihin valmistautuessa luonnosteltiin amerikkalais-kanadalaista siirtomaastrategiaa. Tuolloin haluttiin vahvistaa Yhdysvaltain ulkoministeriön uskoa *“sen asian vilpittömyyteen, että meidän tärkein tavoitteemme on vakiinnuttaa meidän riippuvaisille territorioillemme vakaita ja demokraattisia itsehallinnollisia yhteisöjä [...]”*. Jälleen kerran toistetaan, tärkeimmäksi tavoitteeksi nostettu pyrkimys luoda siirtomaa-alueille vakaita ja demokraattisia yhteisöjä. Lisäksi korostettiin Yhdistyneiden Kansakuntien *”sekaantumisen vaaroja yksityiskohtaisen hallinnoinnin asioissa (ja erityisesti poliittisissa suhteissa, jotka ovat ilman muuta herkkiä); ei vain siirtomaa- vaan myös huoltohallintoterritorioissa”*.<sup>177</sup>

H. T. Bourdillon lähetti jälleen I. T. M. Pinkille kirjeen, jossa hylättiin ideat ja ajatukset Iso-Britannian siirtomaajärjestelmällisen linjan muuttamisesta YK:ssa. Syyksi Bourdillon kertoo yleiskokouksen uuden vihamielisen asenteen Iso-Britanniaa kohtaan, se oli syntynyt Suezin operaation tuloksena. Hän painottaa, että yritykset YK:ssa kiinnittää huomiota Iso-Britannian siirtomaapolitiikkaan johtaisi vain raivokkaaseen hyökkäykseen maata kohtaan. Bourdillon on kuitenkin toiveikas tulevaisuuden suhteen: *“Operaatio Lähi-idässä enenevässä määrin tullaan näkemään, jälkikäteen, tarpeellisena askeleena maailmanrauhan säilyttämisessä kuin ’Kolonialisti’-aggression.”*<sup>178</sup>

Historioitsija Darwin arvioi Iso-Britannian suhteen Yhdistyneiden Kansakuntien kanssa muuttuneen Suezin kriisin (1956) jälkeen, kun Iso-Britannian huomasi, että sen tulisi välttää kaikin keinoin kriisin aikana tapahtunutta ”eristämistä” YK:ssa. Kriisi oli vähentänyt maan kansainvälistä oikeutusta ja arvovaltaa toimia dekolonisoituvassa maailmassa, mutta se vaaransi myös diplomaattisen toiminnan Kansainyhteisössä. Darwin tuo myös esille, että YK:n asema foorumina, jossa Itä ja Länsi kamppailivat kolmannen maailman liittolaisuudesta, oli kasvanut koko 1950-luvun ajan ja jatkoi kasvamistaan. Suezin kriisin jälkeen ex-siirtomaiden ja anti-kolonialististen maiden joukossa vahvistui myös se ajatus, että YK:n tulisi saada valvoa tarkemmin huoltohallintoalueiden lisäksi muitakin ”ei-itsehallinnollisia” alueita eli siirtomaita.<sup>179</sup>

<sup>177</sup> ‘Colonial questions in the UN, 1956’: CO brief for conversations with US and Canadian officials in Washington and Ottawa, Oct 1956 09–11.1956. 109, CO 936/318, no 162A. CGEE I.

<sup>178</sup> [Proposed General Assembly speech defending colonialism]: letter from H T Bourdillon to I T Pink abandoning the idea [extract] 07.10.1956. 172, CO 936/321, no 25/26. CGEE I.

<sup>179</sup> Darwin 1991, 71, 73.

Konservatiivihallitusten siirtomaadiskurssi YK:n kontekstissa on tarkasteluni perusteella luonteeltaan negatiivista, organisaation pätevyyttä epäilevää ja YK:n harjoittamaa siirtomaiden ja siirtomaajärjestelmien valvontaa vastustavaa. Toisaalta konservatiivihallitukset halusivat käyttää YK:ta, erityisesti yleiskokouksen neljättä komiteaa, oman siirtomaahallintonsa ja sen erikoislaatuisuuden, inhimillisyyden ja tehokkuuden esiintuomiseen. Konservatiivihallitukset näkivät ja kokivat brittiläisen siirtomaahallinnon perinteikkäänä ja erikoislaatuisena muihin siirtomaahallintoihin verrattuna. Iso-Britannian ja sen siirtomaiden välisiä suhteita kuvaillaan muun muassa termeillä herkkä, intiimi ja monimutkainen. YK ja sen toiminta tuodaan esiin sanoilla tietämätön sekaantuminen, vastuuton ja kiistaryöpyt (*"blasts of controversy"*).

### 3.3 Nimenmuutokset, itsehallinnot vai itsenäisyydet?

Konservatiivihallitusten näkemykset siirtomaiden itsehallinto- ja itsenäisyyskehityksistä olivat vaihtelevia. Esimerkiksi Malajian siirtokunnan itsenäisyyskehitystä ajettiin aktiivisesti eteenpäin, jotta Iso-Britannia säästyisi alueen hallinnointi- ja puolustuskuluista. Toisaalla Keniassa hallituksen yritykset hyödyntää alueen taloutta aktiivisemmin johtivat siirtomaahallinnon valta-aseman loppuun, joka oli brittinäkökulmasta ennenaikainen.<sup>180</sup>

Historioitsija John Darwin alleviivaa, että vain harvoin Iso-Britannian siirtomaissa paikalliset siirtomaapoliitikot olivat tarpeeksi yksimielisiä, yhdistyneitä ja voimakkaita, että he olisivat pystyneet ”näyttämään ovea” siirtomaahallinnoille. Darwin sanookin, että monissa tapauksissa brittiläisen siirtomaahallinnon lähtö ja siirtomaan muodollisen suvereniteetin saavuttaminen olivat poliittisen pattitilanteen tulosta: hallitukset olivat muuttuneet vastahakoisiksi ”pumppaamaan” siirtomaihin resursseja, joita saatettiin tarvita muualla, ja siirtomaapoliitikot eivät voineet työntää siirtomaahallintoa ulos ilman vaarallista kamppailua. Lisäksi brittihallitukset olivat omaksuneet 1940-luvun loppuun ja 1950-luvun alkuun mennessä periaatteen, jonka mukaan siirtokuntien tuli edistyä kohti itsehallintoa. Modernimpien talous- ja hallintorakenteiden mukana tuli seurata myös alueiden asukkaiden laajempi osallistuminen poliittiseen elämään. Nämä talous- ja hallintorakenteet olivat elintärkeitä siksi, jotta siirtomaat toimisivat brittiläisen talouden toipumisessa tuottajina ja markkina-alueina. Toisaalta

---

<sup>180</sup> Boxer, 1996, 72–73.



itsehallinto ei brittinäkökulmasta tarkoittanut kaikkien siteiden katkaisemista. Siirtomaiden uusien hallintojen ajateltiin liittyvän emämaahan itsenäistymisen jälkeen poliittisilla, taloudellisilla ja strategisilla siteillä.<sup>181</sup>

Lennox-Boydin syyskuussa 1955 päivätty pitkä kabinettimuistio käsittelee pienempien siirtomaaterritorioiden esiin nousevia ongelmia itsenäistymispyrkimysten myötä. Alan Lennox-Boydin ehdotus kooltaan ja voimavaroiltaan ”liian pienten” maiden pyrkimysten tyydyttämiseksi oli uudenlaisen ”valtio”-statuksen luominen. Väliaikaisesti sitä nimitettiin ”*State*”-nimellä<sup>182</sup>. Uudet *state*-valtiot olisivat vastanneet omista sisäisistä asioistaan, mutta olisivat silti riippuvaisia Iso-Britanniasta muun muassa puolustuksen, turvallisuuden, ulkopoliittikan ja taloudellisen vakauden suhteen. Mutta ei edes tätä uutta asemaa voitu Lennox-Boydin mukaan myöntää jokaiselle territoriolle: *”Koska valtiostatusta ei tulisi alentaa myöntämällä sitä hyvin pienille tai takapajuisille territorioille, se tulisi rajoittaa, ainakin alkuvaiheessa, tietyn koon ja tärkeyden omaaville yksiköille.”* Lennox-Boydin kabinettimuistion mukana oleva liite listaa sopivan ”isot” ja liian ”pienet” territoriot. Hänen mukaansa pienemmät territoriot ovat tässä kontekstissa siirtokuntia, joka ovat liian syrjäisiä tai pieniä saadakseen itsenäisen aseman yksin tai edes alueellisen federaation osana.<sup>183</sup>

Kabinetin loppupäätelmässä joulukuulta 1955 pohditaan Kultarannikon tulevan itsehallinnollisuuden lisäksi sanan itsenäisyys merkitystä Kansainyhteisön kontekstissa käytettynä. Kabinetti oli sitä mieltä, että itsenäisyys-sanaa tulisi tässä yhteydessä välttää ja sen sijaan tulisi käyttää termiä täysi itsehallinto (*’full self-government’*). Itsenäisyys-termin nähtiin viittaavan liikaa Iso-Britannian kannalta negatiivisen kehitykseen: *”Termi [itsenäisyys] implikoi, että Siirtomaaterritorioiden perustuslaillinen kehitys sisältäisi sen mahdollisuuden, että ne eroaisivat Kansainyhteisöstä ja saattaa antaa tarpeetonta rohkaisua tälle idealle.”*<sup>184</sup>

---

<sup>181</sup> Darwin 1991, 104–105.

<sup>182</sup> Lennox-Boyd käyttää dokumentissa termiä *state*, joka on englannin kielessä varsin monimerkityksellinen. Vaikka tulevien *state*-valtioiden aseman ajateltiin olevan vielä alisteinen Iso-Britannialle, olen kääntänyt termin suomeksi valtioksi, vaikka termiä käytetään dokumentissa mielestäni enemmän eräänlaisessa osavaltio-tarkoituksessa. Siirtokuntien nopea poliittinen kehitys romutti koko *state*-aseman ja muut hallituksen suunnitelmat.

<sup>183</sup> ’Smaller colonial territories’: Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd. *Appendices* 27.09.1955. 203, CAB 129/77, CP(55)133. CGEE II.

<sup>184</sup> ’Commonwealth membership’: Cabinet conclusions on the admission of the Gold Coast and the use of the term ’full self-government’ 01.12.1955. 197, CAB 128/29, CM 44(55)5. CGEEII.

Sir H. T. Bourdillon vastusti edellä mainittua kabinetin loppupäätelmässä esitettyä itsenäisyys-sanan ”kieltoa”. Bourdillon huomauttaa, että itsenäisyys-sanan käytöllä on saavutettu ja tullaan saavuttamaan enemmän hyvää kuin pahaa: *“Minä uskon, että meidän auliutemme, välillä, puhua yksiselitteisesti itsenäisyydestä on auttanut meitä suuresti menneisyydessä ja tulee tekemään niin myös tulevaisuudessa.”* Bourdillonin mielestä siirtomaaterritoriot eivät muuttuisi yhtään sen alttiimmiksi esimerkiksi eroamaan Kansainyhteisöstä itsenäisyys-sanan myötä. Sen kieltämisen sen sijaan voisikin aiheuttaa sellaista käytöstä. Sir H. Poynton jatkoi näiden kahden termin pohdintaa. Poyntonin näkemykseen mukaan *self-government* oli se termi, jota yleisemmin käytettiin, kun annetaan yleisiä lausuntoja siirtomaapolitiikasta. Poynton piti sitä arvokkaana terminä, koska se jätti hallituksen toimijoille tietynlaisen takaportin asioiden suhteen: *“Se ei sulje ulos itsenäisyyttä (jos territoriolla on se, mitä tarvitaan itsenäisyyden saavuttamiseen) eikä se myöskään velvoita lupaukseen itsenäisyydestä niille territorioille, joilla ei selvästikään ole sitä mitä tarvitaan itsenäisyyden saavuttamiseen.”* Näen, että käyttämällä termiä itsehallinto (*“self-government”*) Iso-Britannian hallitus pystyi jättämään itselleen ideologisen ja diskursiivisen mahdollisuuden valita tarpeidensa mukaan juuri haluamansa merkityksen termille.<sup>185</sup>

Siirtomaaministerinä toiminut Lennox-Boyd oli valmistellut tämän 1.2.1956 päivätyn puheen osan pidettäväksi Länsi-Intian konstitutionaalisessa konferenssissa. Puheen osat ja sisältö hyväksytettiin kabinetissa asti, joten sen sisältämät näkemykset ovat mielestäni niin sanotusti puhtainta hallituksen siirtomaadiskurssia.

*“Itsenäisyyden ajatellaan ehkä joidenkin ihmisten keskuudessa merentakaisissa territorioissa tarkoittavan yksinkertaisesti Hänen Majesteettinsa Hallituksen muodollista luopumista perustuslaillisista hallintaoikeuksista. Mutta itsenäisyys on positiivinen, ei negatiivinen asia.”<sup>187</sup>*

Lennox-Boyd toistaa taas näkemystään siitä, mikä oli itsenäistyvien siirtomaiden itsenäisyyden ydin. Hänen mukaansa itsenäisyys tarkoitti sitä, *“[...] että maan täytyy pystyä seisomaan omilla jaloillaan rahallisesti ja taloudellisesti niin, että sen asukkailla on edellytykset elää kunnollista elämää ilman, että heidän täytyy turvautua johonkin toiseen maahan rahallista tukea varten.”* Tosin Lennox-Boyd lisäsi, että yksikään maa ei ollut tuolloin itsenäinen siinä mielessä, että se olisi täysin muista riippumaton ja omavarainen. Toinen itsenäisyyden ”kulmakivi” Lennox-Boydin mukaan on puolustus:

*“[...] me olemme kaikki toisistamme keskenään riippuvaisia, mutta yksikään maa ei voi kutsua itseään vapaaksi ja itseään kunnioittavaksi ellei se pysty ja ole varautunut ottamaan vastaan vastuun omasta*

<sup>185</sup> [Self-government and independence]: minutes by H T Bourdillon and Sir H Poynton 09–14.12.1955. 198, CO 1032/98, CGEE II.

puolustuksestaan ja kansainvälisistä suhteistaan, siinä laajuudessa kuin sen maantieteellinen tai kansainvälinen asema vaatii.”<sup>187</sup>

Lopuksi Lennox-Boyd tuo esille Kansainyhteisön välillä tarkoituksellisen muuttuvaisia sisäänpääsyaatimuksia<sup>186</sup>. Hän sanoo Kansainyhteisön olevan vapaiden valtioiden liitto, mutta uutta jäsentä tuskin edes harkittaisiin vaikka se olisikin perustuslaillisesti vapaa, mutta jos se ei pystyisi olemaan itsenäinen laajemmassa mielessä ja vielä lisäksi ottamaan vastaan jäsenyyden tuomat vastuut ja velvollisuudet. Kiinnostavasti näitä vastuuta ja velvollisuuksia ei taaskaan sen tarkemmin tuoda esille tässä puheessa.<sup>187</sup>

Siirtomaaministeriön muistio toukokuulta 1956 käsitteli itsenäistyvien siirtomaiden itsenäisyyden laatua sisäisestä itsehallinnosta ja lopulta myös ulkoisten asioiden (ulkopolitiikan ja puolustuksen) siirtämisestä pois Iso-Britannian käsistä.

“Hänen Majesteettinsa Hallituksen politiikka on, että jokainen territorio, josta se on vastuussa, tulisi muuttua itsehallinnolliseksi sen kotimaisissa asioissa niin pian, kun voidaan saavuttaa ‘niissä oloissa, jotka varmistavat, että ihmisillä on sekä kohtuulliset elintasot että vapaus mistä tahansa kulmalta suuntautuvalla aggressiolta’.”<sup>188</sup>

Dokumentin mukaan hallitus sekä Iso-Britanniassa että siirtomaiden hallinnot työskentelevät paikallisten olosuhteiden salliessa mahdollisimman nopeasti kohti alueiden ”sisäistä itsehallintoa”. Territorion täysi itsehallinto oli dokumentin mukaan tila, jossa aikaisemmin vain sisäisiä asioitaan hoitanut alue tai territorio hoiti nyt myös kaikki ulkoiset asiansa ja on ”suvereeni valtio”. Kiinnostavasti tässä muistiossa sana *independence* on poissaoleva ja käytetään juuri aikaisemmin käsittelemissäni muistioissa mainittua “*full self-government*” -termiä. Lisäksi se hetki, jolloin sisäisiä asioita hoitava territorio saisi ”täyden itsehallinnon”:

“[...] on sellainen, joka riippuu monesta eri olosuhteesta, joista kaikki eivät ole Hänen Majesteettinsa Hallitus hallinnassa [...]. Hänen Majesteettinsa Hallitus ei näe mitään syytä, miksi suurin osa elleivät jopa kaikki territoriot, joista se on vastuussa, eivät aikanaan saavuttaisi sisäistä itsehallintoa. Edistymisen vauhdin ja perustuslaillisten järjestelyjen yksityiskohtien eri vaiheissa täytyy selkeästi vaihdella paikallisten olosuhteiden mukaan.”<sup>188</sup>

Sir N. Brook valaisee 18.6.1956 päivätyssä, otsikostaan huolimatta suurilta osin emämaahallintoa käsittelevässä muistiossaan hallituksensa itsensä käyttämästä diskurssista: ”*Ei voi enää hetkeäkään olla mitään epäilystä siitä, että pelkät*

<sup>186</sup> Itsenäistyvien siirtomaiden suhdetta Kansainyhteisöön ja konservatiivihallituksen näkemyksiä siitä olen käsitellyt luvussa 3.1.

<sup>187</sup> ‘British Caribbean federation: Commonwealth status’: memorandum by Mr Lennox-Boyd for Cabinet Colonial Policy Committee giving HMG’s views on the meaning of independence 01.02.1956. 199, CAB 134/1202, CA(56)4. CGEE II.

<sup>188</sup> [Political advance in colonial territories]: CO memorandum for Commonwealth prime minister’s meeting. *Appendix* 30.05.1956. 201, CAB 134/1203, CA(0)(56)11. CGEE II.

*nimet 'Siirtomaaministeriö' ja 'Siirtomaa' ovat vakava haitta tämän päivän maailmassa."* Brook huomioi, että inho kolonialistista ("colonial"<sup>189</sup>) hallintoa kohtaan tuskin kokonaan katoaisi pelkällä nimenmuutoksella, mutta "*olisi virhe aliarvioida niitä etuja, joita saattaisimme saada lopettamalla sanojen 'siirtokunnallinen' ja 'siirtomaa' käytön*". Diskursiivisella, koska sellaisena tätä todellakin pidän, muutoksella olisi siis tärkeitä, positiivisia vaikutuksia. Se olisi parantanut sekä omia suhteita alusmaihin että parantaisi tai ainakin poistaisi haitan Iso-Britannian asemasta Yhdistyneiden kansakuntien ja muiden kansainvälisten elinten edessä, jossa Iso-Britannia sai kuulla syytöksiä "kolonialismista". Tulevilla suunnitelluilla siirtokuntaministeriön ja kansainyhteisöministeriön nimenmuutoksilla ja yhdistämisillä ei olisi Brookin mukaan heti näkyvää käytännöllistä muutosta, mutta se olisi tuonut yhden suuren hyödyn: "*Se tarjoaisi mahdollisuuden lopettaa termien 'Siirtomaaministeriö' ja 'siirtomaa' käytön.*"<sup>190</sup>

H. T. Bourdillon pohti Brookin esittämää näkemystä 30.6.1956 päivätyssä muistiossa "kolonialismin" nimenvaihdosta ja toteaa, että ehdotuksilla ei ollut paljoakaan substanssia: "*Huomautin, että pelkällä nimien muutoksella ei todennäköisesti tulla vaikuttamaan paljoakaan Yhdistyneissä Kansakunnissa.*" Poynton taas oli taipuvainen ajattelemaan, että "*vaikka sellaiset termit kuin 'siirtokunnallinen' eliminoidaan, miasma kiinnittää itsensä mihin tahansa muuhun terminologiaan. Ei-itsehallinnollisuus on se fakta, joka aiheuttaa sitä ilmaisevien sanojen epäsuosion.*"<sup>191</sup> Tulkitsen, että siirtokuntaministeriön sisällä oli hyvin eriäviä mielipiteitä diskursiivisen ajatusten voimasta.

Myös Lennox-Boyd käsitteli siirtomaadiskurssia. Singaporen uutta asemaa pohdittaessa sana "siirtokunta" heikensi hänen mielestään Iso-Britannian neuvotteluasetelmia 23.3.1956 päivätyssä kabinettimuistiossa: "*Minä haluaisin tehdä jotain kohdatakseni sen intensiivisen halun, mikä Marshallilla ja muilla on päästä eroon sanasta 'siirtokunta'.*" Lennox-Boyd painottaa, että se merkittävästi helpottaisi pääsemään kohti edullista sopimusta Singaporen itsehallinnon suhteen. Tällä kertaa diskursiivinen nimenmuutos auttaisi siirtomaa-asukkaita ja

<sup>189</sup> Termi *colonial* on mielestäni varsin kontekstiriippuvainen ja välillä vaikea käännettävä. Yleisin sen merkityksistä on "siirtomaihin tai siirtokuntiin liittyvä asia". Tosin se voi myös substantiivina käytettynä viitata siirtomaiden asukkaaseen. Käyttämäni käänös "siirtokunnallinen" on suomen kielen kannalta huono, mutta mielestäni paras **yksittäinen** sana, jota voi käyttää termin *colonial* käännökseenä.

<sup>190</sup> 'Smaller colonial territories': note by Sir N Brook for Cabinet Committee on Commonwealth Prime Minister's meeting [Extract] 18.06.1956. 215, CAB 130/113, GEN 518/6/11. CGEE II.

<sup>191</sup> [Metropolitan reorganisation]: minute by H T Bourdillon commenting on Sir N Brook's note 30.06.1956. 216, CO 1032/55. CGEE II.

ilmentäisi heidän tunteitaan ja ajatuksiaan. Toisaalta Lennox-Boyd tuo esille myös sen hyödyn, jonka hallitus saisi tulevissa neuvotteluissa sanan siirtokunta (*”colony”*) käytön lopettamisesta.<sup>192</sup>

Lopulta Lennox-Boyd esitti tämän nimenmuutoksen myöhemmässä muistiossaan: *”Singaporea lakattaisiin kutsumasta siirtokunnaksi: sillä tulisi olemaan erikoisnimi, esim. ’Singaporen valtio’ tai ’Singaporen vapaakaupunki’.*” Ennen sitä hän sanoo Singaporen aseman olevan erikoinen ja erilainen verrattuna perinteisiin siirtomaihin, koska Singapore oli kaupallinen kaupunkivaltio ilman oikeita luonnonvaroja ja se ei olisi samassa kategoriassa kuin perinteinen siirtomaaterritorio, joka etenee itsehallintoa kohtia. Lennox-Boyd vertaa Singaporen tilannetta Maltaan. Tulevassa konferenssissa olisi tullut kehitellä Singaporen asemalle erikoisia ja kekseliäitä järjestelyjä.<sup>193</sup>

Kansainyhteisöministeriön ja siirtomaaministeriön yhdistämisestä käydyin keskustelun ollessa käynnissä siirtomaaministeriö tuotti muistion, jossa otettiin kantaa aiemmin ehdotettuun nimenmuutokseen, jota itse pidän selkeänä diskurssin muutoksena: *”Tämä muutos olisi osa pyrkimystä poistaa sana ’siirtokunnallinen’ meidän poliittisesta sanastostamme. Vaikuttaa näennäiseltä, että tällainen muutos sanastossamme todennäköisesti muuttaisi ’anti-kolonialististen’ kriitikoidemme mielentiloja [...].”* Tosin muistiossa jatketaan, että tällainen ministeriön nimen ja sanojen muutos voisi tosin toimia Iso-Britannian jo julistettujen itsehallintoaikeiden legitimoinnissa: *”Jotkut poliittiset johtajat Siirtomaaterritorioissa saattaisivat joka tapauksessa suhtautua iloisesti sanan ’siirtokunnallinen’ poistamiseen.”* Siirtomaaministeriön näkemykset ovat samoja Lennox-Boydin näkemysten kanssa. Siirtomaadiskurssin muutoksella olisi saatu hyötyjä siirtomaiden hallinnointiin.<sup>194</sup>

Siirtomaista puhumisen diskurssiivinen muutos ei kuitenkaan saanut minkäänlaista vastakaikua hallituksessa eikä se vuoden 1956 loppuun mennessä ollut edennyt siirtomaaministeriön ja kansainyhteisöministeriön virkamiesten kirjoituksia pidemmälle. Työryhmä, joka koostui valtiovarainministeriön, ulkoministeriön, Kansainyhteisöministeriön virkamiehistä, ja johon

<sup>192</sup> 'Singapore': Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd on policy to be pursued at the forthcoming London Constitutional talks 23.03.1956. 355, CAB 129/80, CP (56)85. CGEE II.

<sup>193</sup> 'Singapore': Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd on the London talks; Mr Marshall's proposed 'Heads of Agreement' and the UK response 14.04.1956. 356, CAB 129/80, CP (56)97. CGEE II.

<sup>194</sup> 'Merger of CRO and CO': minute of CO departmental meetings on 4 Oct 09.10.1956. 217, CO 1032/61, no 22. CGEE II.

kuului myös *Board of Trade* (joka on yksi *privy councilin* eli valtaneuvoston komiteoista), pohtii siirtomaiden suhdetta Euroopan valtioiden kanssa tehtäviin kauppasopimuksiin. Dokumentissa käytetään vielä perinteistä hallituksen siirtomaadiskurssia. Esimerkiksi termejä brittiläiset siirtomaat ("*British Colonies*"), siirtokunnallinen ("*Colonial*") ja siirtomaat ("*Colonies*") käytetään neljäsvuosisessa dokumentissa yhteensä kaksikymmentä kertaa.<sup>195</sup>

Kultarannikon, tulevan Ghanan, lähestyvä itsenäistyminen aiheutti monenlaisia pohdintoja hallituksessa. Maan perustuslaillisen aseman muuttuminen siirtomaasta suvereeniksi itsenäiseksi valtioksi herätti keskustelua ainakin siirtomaaministeriössä. A. D. Peck<sup>196</sup> laati 19.10.1956 A. N. Galsworthylle kirjeen, jossa pohditaan Kultarannikon jäljellä olevien siirtomaiden kehitys ja hyvinvointi -asetuksen varojen käyttöä. Peck tuo esille kirjeessään muun muassa sen, että siirtomaiden kehitys ja hyvinvointi -raha on tarkoitettu siirtomaille eikä Kansainyhteisön itsenäisille jäsenille. Myös resurssien vähäisyys mainittiin: "*Ottaen huomioon meidän politiikkamme, jossa keskitämme resurssimme alueisiin, joissa meillä on pelissä elintärkeitä intressejä, näyttäisi melko väärältä käyttää niitä Kultarannikolla.*" Luvussa 2.1 käsittelemäni hallituksen vastuuajattelu menettää merkityksensä, kun Kultarannikko ei enää kohta olekaan alusmaa vaan oma itsenäinen maansa.<sup>197</sup>

Kultarannikon sodanjälkeisen afrikkalaisnationalismin alkupisteenä pidetään siirtomaan pääkaupungissa Accrassa vuoden 1948 helmikuussa tapahtuneita mellakoita. Mellakoiden jälkeen siirtomaan hallinto saattoi voimaan uuden perustuslain, jossa myönnettiin yleinen äänioikeus ja siirrettiin sisäistä hallintoa äänestämällä kootulle elimelle. Seuranneissa vaaleissa vuonna 1951 Kwame Nkrumahin, joka oli tuolloin vankilassa, ja jota Kultarannikon kuvernööri Sir Arden-Clarke oli kutsunut nimityksellä ”paikallinen Hitler”, johtama CCP-puolue voitti. Nkrumahin johtamana CCP voitti vielä kahdet vaalit sekä vuosina 1954 että 1956. Siirtomaaministeriön näkökulmasta Ghanan itsenäistymisprosessi, joka huipentui 6.3.1957, oli malliesimerkki järjestyneestä ja rauhallisesta vetäytymisestä.<sup>198</sup>

<sup>195</sup> [The colonies and Europe]: minutes of a meeting of the [Official] Working Party on the Colonies on the colonies and Europe 07.11.1956. 393, CAB 134/1878, ES(ED)(C)(56)1. CGEE III.

<sup>196</sup> Peck oli *Assistant Secretary of Treasury* eli valtiovarainministeriön alivaltiosihteeri.

<sup>197</sup> [Role of colonial development and welfare in independent Ghana]: letter from A D Peck to A N Galsworthy 19.10.1956. 443, CO 554/891, no 13. CGEE II.

<sup>198</sup> Boxer 1996, 78–79.

Tulevan Ghanan tapaus eteni jo niin pitkälle, että siirtomaaministerinä Lennox-Boyd lähetti 23.10.1956 tuolloin valtiovarainministerinä toimineelle Macmillanille kirjeen, jossa hän ajaa tulevan Ghanan asiaa ja pyytää, että nämä jäljellä olevat siirtomaiden kehitys ja hyvinvointi -asetuksen varat voitaisiin myöntää Kultarannikolle. Lennox-Boydin mielestä varojen evääminen aiheuttaisi vakavia seurauksia maassa. *“Kultarannikko tulee olemaan ensimmäinen ‘musta’ brittiläinen Afrikan territorio, joka saavuttaa itsenäisyyden Kansainyhteisön sisällä ja on kokeiluna täten erittäin tärkeä [...]”* Tällä kokeilulla ei olisi vaikutuksia pelkästään paikallisesti, vaan myös afrikkalaisissa territorioissa ja läpi koko siirtomaaimperiumin. Lennox-Boydin mukaan lähivuosien politiikan tavoitteena oli ollut Iso-Britannian vallansiirto yhteisymmärryksen ja hyväntahtoisuuden hengessä.<sup>199</sup>

Tällä toiminnalla pyrittiin varmistamaan, että tulevaisuuden Ghanan valtio säilyttäisi ystävällisen asenteensa Iso-Britanniaa ja ylipäänsä Kansainyhteisöä kohtaan. Malaijan siirtokunnan tilanne tuli myös esille Lennox-Boydin kirjeessä. Hänen mielestään Ghanaa ei voitu kohdella eri tavalla kuin Malaijaa, jota suunniteltiin tuettavan suuresti puolustuksellisessa mielessä sen itsenäistymisen jälkeen: *”Kuten tiedät, afrikkalaiset poliitikot kärsivät alemmuuskompleksista ja tulisivat väistämättä tuntemaan tällaisen syrjinnän hyvin voimakkaasti.”*<sup>199</sup> Tulkitsen, että lausunnon aloittava ”kuten tiedät” kertoo, että kyseessä on keskustelijoiden välillä yhteisesti hyväksytty seikka. Afrikkalaispolitiikkojen kuvailu alemmuuskompleksista kärsiviksi on kolonialistista negatiivisen ennakkoluulon vahvistamista. Käsittelen tässä tutkielmassa konservatiivihallituksen näkemyksiä siirtomaakansoista tarkemmin luvussa 4.3.

Kansainyhteisöministerinä toiminut lordi Home<sup>200</sup> kirjoitti vielä kerran itsenäistyvän Ghanan tilanteesta valtiovarainministeri Macmillanille. Hän oli samaa mieltä kuin Lennox-Boyd, sen suhteen että olisi hyvin vahingollista sille uudelle suhteelle, jota Iso-Britannia yritti saada

<sup>199</sup> [Role of colonial development and welfare in independent Ghana]: letter from Mr Lennox-Boyd to Mr Macmillan 23.10.1956. 444, CO 554/891, no 14. CGEE III.

<sup>200</sup> Alexander Frederick Douglas-Home, hänet äänestettiin ensimmäistä kertaa parlamenttiin vuonna 1931. Hän palveli pääministerin Neville Chamberlainin parlamentaarisenä sihteerinä vuosina 1937–1939, toimi apulaisministerinä skotlantilaisministeriössä vuosina 1951–1955 ja lopuksi kansainyhteisöministerinä vuosina 1955–1960. Douglas-Home tunnettiin vakaumuksellisena antikommunistina: hän vietti vuodet 1940–42 liikuntakyvyttömänä loukkaantumisen vuoksi ja tutustui kommunistiseen teoriaan ja käytäntöön, minkä vuoksi hän oli hyvin epäileväinen ja vihamielinen neuvostoliittolaisia kohtaan. Lähde: Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic 2016. <<http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/31053>>. Luettu 14.10.2016. Sanders, Andrew 2015. <<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.uef.fi:2048/view/10.1093/acref/9780199677832.001.0001/acref-9780199677832-e-2156>>. 14.10.2016.

aikaan Ghanan kanssa: *“Jos me näyttäydymme ilkeinä tässä asiassa ja eritoten jos me näytämme kohtelevan Kultarannikkoa eri tavalla kuin Malaijaa.”*<sup>201</sup>

Historioitsija Darwin painottaa, että 1950-luvun lopulla Afrikan brittiläiset siirtomaat eivät enää olleet poliittisessa unessa olevia syrjäseutuja. Afrikkalaisten keskuudessa alati kasvavaa närkästystä ja mielipahaa nostattivat sekä koko vuosikymmenen jatkunut siirtomaahallinnon ekspansio<sup>202</sup>, joka sääтели, rajoitti ja värväsi paikallisia ihmisiä, että kaivosteollisuuteen, maanviljelijöiksi, asiantuntijoiksi ja virkamiehiksi saapuvat valkoiset uudisasukkaat. Lisäksi brittihallitusten ajamat demokratisointitoimet veivät valtaa aiemmin siirtomaahallinnon kanssa toimineilta perinteisiltä päälliköiltä. Darwinin mukaan brittihallitukset olivat silti aina 1960-luvun alkuun asti yllättävän itsevarmoja siitä, että poliittisen muutoksen tahti Afrikan siirtomaissa oli heidän hallinnassaan.<sup>203</sup>

Kiinnostavasti siirtomaiden hallintoa ja erityisesti itsenäisyyttä käsitteleviä konservatiivihallituksen dokumentteja löytyy vain vuosilta 1955 ja 1956. Tämä saattaa tarkoittaa sitä, että konservatiivihallituksessa ei ”herätty” aikaisemmin pohtimaan, mitä kaikkea siirtomaiden tuleva itsenäistyminen saattaisi tuoda tullessaan. Toisaalta tämä saattaa tarkoittaa sitä, että vallitsevat poliittiset ja nationalistiset olosuhteet muuttuivat niin nopeasti, että hallitukset joutuivat ottamaan kantaa ilman pidempää valmistautumista.

Dokumentteja tarkastelemalla tulen siihen tulokseen, että konservatiivihallituksen sisällä uskottiin siihen, että asioille annetuilla nimillä oli todella merkitystä. Esimerkiksi sanan ”itsenäisyys” koettiin antavan erilaisen merkityksen itsenäistyvän siirtomaan tulevalle hallinnolle kuin termi ”täysi itsehallinto”. En usko, että hallituksen jäsenet ja siirtomaaministeriön virkamiehet tunsivat diskursiivista teoriaa, mutta mielestäni on selvää, että tietoisesti hillitään ja hallitaan myös omaa puhetapaa, jotta se ei johtaisi asennemuutoksen hallinnoitavissa osapuolissa eli tässä tapauksessa siirtomaissa ja niiden kansalaisissa. Toisaalta hallituksen siirtomaadiskurssissa oli koko ajan puhetapa, joka piti siirtomaalaisia hallittavana ja alistettuna. Siirtomaaministeriössä ja osittain myös siirtomaaministeri Lennox-Boydin käymä keskustelu sanojen siirtomaa (*“colony”*) ja siirtokunnallinen (*“colonial”*)

<sup>201</sup> [Role of colonial development and welfare in independent Ghana]: letter from Lord Home to Mr Macmillan 24.10.1956. 445, DO 35/6218, no 5. CGEE III.

<sup>202</sup> Tästä siirtomaahallinnon ekspansiosta kirjoitan tarkemmin luvussa 4.

<sup>203</sup> Darwin 2012a, 367–368.



sopimattomuudesta uuden ajan siirtomaasuhteisiin kertoo kuitenkin osaltaan muutoksen ymmärtämisestä konservatiivihallituksissa.

#### 4. Outoja sekä alkukantaisia yhteiskuntia kehittämässä

##### 4.1 ”Takapajuiset ja alkeelliset yhteisöt” – taloudellinen kehittymättömyys

Jo edellisen *Labour*-hallituksen aikana (1945–1951) huoli Iso-Britannian talouden elpymisestä käänsi vallanpitäjien katseet siirtomaatalouksiin ja niitä ryhdyttiin kehittämään vauhdilla. Vaikka siirtomaita oli kauan laiminlyöty, niiden tehtäväksi kaavailtiin nyt kovasti kaivattujen tuotteiden tuottaminen brittiläisille markkinoille sekä dollareita tuottavien kauppatavaroiden valmistaminen: kaakaota suklaaksi, kahvia, teetä ja maapähkinöistä tehtyä margariinia<sup>204</sup>. Näin siirtomaiden arvo kohosi brittiläisissä silmissä, ja ennen niin tehotonta siirtomaiden hallintoa tehostettiin vastaamaan emämaan taloudellisia tarpeita. Historioitsija Darwin summaa, että muutoin niin uneliaalle siirtomaahallinnolle pyrittiin antamaan lisää virtaa: siirtomaassa siirtomaan perään hallintoa uudistettiin niin, että Lontoon taloudellisiin vaatimuksiin olisi pystytty vastaamaan. Sama peruspolitiikka jatkui konservatiivihallituksen noustessa valtaan vuonna 1951.<sup>205</sup>

Darwinin mukaan eritoten **trooppisten siirtomaiden** aktiiviseen kehityksen aloittamiseen 1940-luvun lopulla ja sen jatkamiseen 1950-luvun alussa oli kolme taloudellista syytä. Ensinnäkin, Iso-Britanniassa oli tarve löytää ja hyödyntää ruoan ja raaka-aineiden lähteitä, jotka eivät vaatineet maksua dollarivaluutassa. Toiseksi, Lontoossa oltiin halukkaita tuottamaan lisää siirtomaiden kauppatavaroita (kuten Malaijan kumia ja tinaa), jotka voitiin myydä dollarimarkkinoille ja näin säilyttää punta-alueen valuuttatasapainoa. Kolmanneksi, trooppisten siirtomaiden toisen maailmansodan aikana syntynyt poliittinen alistussuhde mahdollisti niiden

---

<sup>204</sup> Darwin 2012a, 352.

<sup>205</sup> Darwin 1991, 45.

tuotteiden myynnistä saatujen tulojen ”pakkotallettamisen” Lontooseen ja siirtomaiden dollariarvoisten tuontituotteiden laskemisen minimiin.<sup>206</sup>

David Goldsworthy tuo esille konservatiivipuolueen sisällä vaikuttaneita ajatuksia imperiumista ja sen taloudesta toisen maailmansodan jälkeen. Näissä ajatuksissa yksi tärkeimmistä avainsanoista oli kehitys ja kehittäminen: siirtomaiden poliittinen ja taloudellinen kehitys mahdollistaisi niiden suuremman osallistumisen *Imperial Preference*<sup>207</sup> -tyyppiseen uuteen taloudelliseen järjestelmään. Siirtomaiden parantuneet liikenneyhteydet, maatalouden kehitys ja sitä seuraavat suuremmat sadot ja laajennetut sairaanhoito- ja koulutuspalvelut kasvattaisivat siirtomaiden asukkaiden taloudellista potentiaalia ja koko brittiläisen imperiumin taloudellista ja tuotannollista itsevaraisuutta.<sup>208</sup>

Siirtomaaministeriön tuottamassa 1.11.1951 päivätyssä dokumentissa tuodaan selvästi esille Iso-Britannian tuotto- ja hyötyasenne siirtomaita kohtaan. Lyttelton oli pyytänyt siirtomaaministeriöltä muistiota, jossa selvitettiin kuinka nopeasti siirtomaissa voitaisiin tuottaa elintarvikkeita ja raaka-aineita, joita Iso-Britannia pääasiassa tarvitsee. Lisäksi ministeriö tuli selvittää olisiko tämä tuotannon kasvattaminen lyhyen vai pitkän aikavälin ongelma. Toinen selvitettävä asia oli se, pystyisikö nykyisiä siirtomaatuotteita uudelleenohjaamaan niin, että niiden tämänhetkisestä tuotannosta tulee enemmän Iso-Britanniaan sen sijaan, että se menisi toisiin vähemmän suositeltaviin kohteisiin.<sup>209</sup>

Myös 12.11.1951 päivätyssä kabinettimuistiossa Lyttelton käyttää termiä siirtokuntaimperiumi (*”Colonial Empire”*) ja siirtokuntamateriaalit (*”Colonial materials”*). Afrikkalaista viljelijää kuvaillaan koulutuksen tarpeessa olevaksi: *”Talopoikaistuotanto näyttelee suurta osaa Siirtomaiden maataloudessa ja, jos, esimerkiksi, afrikkalaisen viljelijän täytyy tuottaa enemmän puuvillaa, hänelle täytyy antaa parempaa istutusmateriaalia ja neuvoja siitä miten käyttää sitä.”* Tällä kertaa siirtomaa-asukkaiden kouluttaminen ei siis johda pelkästään heidän

---

<sup>206</sup> Darwin 1988, 138.

<sup>207</sup> *Imperial Preference* oli joukko Iso-Britannian vuonna 1932 Ottawan *Imperial Economic Conference* -konferenssissa neuvoteltuja kauppasopimuksia, jotka mahdollistivat Iso-Britannian, sen dominioiden ja siirtomaiden nauttia keskenään alemmista tarifeista. *Imperial Preference* -politiikka kasvatti kauppaa Iso-Britannian imperiumin sisällä, mutta kauppa kasvoi myös hintojen nousun ja punta-alueen ansiosta. Lähde: Encyclopædia Britannica Online. <academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/42211>. Luettu 18.01.2016.

<sup>208</sup> Goldsworthy 1971, 175–176.

<sup>209</sup> [Colonial foodstuffs and raw materials]: minute by Sir H Poynton to C G Eastwood 01.11.1951. 359, CO 537/7757, no 1. CGEE III.

omien olojensa parantumiseen, vaan sillä on selvä hyötymisnäkökulma. Lyttelton huomauttaa myös miten siirtomaiden hallintojen tulee saada lisää pääomaa ja tarpeellisia materiaaleja, jotta ne voivat tehdä parannuksia rautateihin, teihin, satamaan ja voimalaitoksiin. Nämä parannukset ovat Lytteltonin mukaan välttämättömiä kasvaneen rahtitavaran käsittelemiseksi. Siirtomaiden infrastruktuuria haluttiin parantaa, kuitenkin omista lähtökohdista ja talouden vaatimuksista käsin. Luvussa 2.1. käsiteltyyn vastuuajatteluun liitettäessä voidaan ajatella hallituksen halunneen ratkaista kaksi ongelmaa samalla kertaa: siirtomaiden kansojen oloja parannettaessa emämaan taloutta hyödyttävien tavaroiden volyymi kasvaa.<sup>210</sup>

Siirtomaaministerinä toiminut Lyttelton laati loppuvuodesta 1951 muistion, joka käsitteli siirtomaa-alueiden maksutaseongelmia. Siirtomaiden mahdollisesta yhteydestä punta-alueen kauppaan hän kertoo näin:

”Me olemme suoraan vastuussa siirtomaiden asukkaiden hyvinvoinnista. Me olemme saarnanneet ja jatkamme sen opin saarnaamista, että heidän täytyy kehittyä pystyäkseen riittävästi osallistumaan maailman tarpeiden tyydyttämiseen ja nostaakseen omia elintasojaan, jotka ovat suuremmilta osilta surkean alhaisia.”<sup>211</sup>

Tämän tutkielman luvussa 2.1 mainittu vastuuajattelu painottuu ja tällä kertaa käytetään todellakin termiä vastuullinen (*”responsible”*). Erittäin kiintoisia sanavalintoja ovat hallituksen tuolloiseen politiikkaan viittaava *”gospel”*, joka oikeastaan tarkoittaa evankeliumia tai oppia, sekä saarnaamista tarkoittava *”preach”*. Tällaisella retoriikalla liitetään hallituksen pyrkimykset Raamatun hyveisiin ja etiikkaan sekä samalla luodaan metaforaa siirtomaista opetuslapsina ja koko brittiläisestä maailmasta suurena seurakuntana.<sup>211</sup>

Siirtomaaministeriö valmisteli muistion joulukuussa 1951 Churchillille tulevia Yhdysvaltain Washingtonissa käytäviä neuvotteluja varten. Heti muistion alussa todetaan: *”1. Me edistämme Siirtomaiden kehitystä niin nopeasti kuin resurssit sallivat. 2. Kehitystavoitteisiin sisältyy ruoan ja raaka-aineiden tuotannon kasvu, Siirtomaakansojen käyttöön ja maailmanlaajuiseen myyntiin.”* Kolmantena seikkana mainitaan siirtomaiden kehityksen suurin ongelma, joka on riittävän ruoantuotannon varmistaminen kasvavalle väestölle. Myyntiin menevän sadon ja kaivosteollisuuden määrää ei voitu kasvattaa ruoantuotantoa laiminlyömällä. Muistiossa tuodaan esille myös miten siirtomaat ovat köyhiä maita, joissa on tarjolla vähän energiaa,

<sup>210</sup> ‘Possibilities of increasing the supply of colonial foodstuffs and raw materials to the United Kingdom’: Cabinet memorandum by Mr Lyttelton 12.11.1951. 360, CAB 129/48. C(51)14. CGEE III.

<sup>211</sup> ‘Balance of payments of the colonial territories’: Cabinet memorandum by Mr Lyttelton. Annex 19.11.1951. 361, CAB 129/48, C(51)22, CGEE III.

kuljetusvälineitä, teknisiä kykyjä ja viestiyhteyksiä, joten niiden kehittämisen sanotaan oleva pitkän aikavälin tehtävä. Lisäksi sanotaan siirtomaiden olevan ulkoisesta maailmasta riippuvaisia: kehityksen tahti riippuisi sitten miten paljon siirtomaiden ulkopuolinen maailma pystyisi järjestämään miesvoimaa, materiaaleja, taitoja ja rahoitusta. Dokumentissa listatut asiat, joita tarvitaan, ovat luonnollisesti myös niitä asioita, joita siirtomaista puuttuu.<sup>212</sup>

Siirtomaaministeriön muistiossa kirjoitetaan *Community Development* -toiminnasta, jonka voisi kääntää yhteisöjen kehittämiseksi. F. D. Webberin mukaan yhteisökehityksellä oli tekemistä ”*takapajuisten ihmisten saamiseen oikeaan mielentilaan asioiden tekemistä varten: sen tehtävä on puhalttaa uutta henkeä siihen prosessiin, jolla elintaso, sekä moraalista että materiaalista, nyt nostetaan [...]*”. Webber muistuttaa, että vasta viimeaikoina oli huomattu, ”*että erityistekniikoita vaaditaan voittamaan se pysähtynyt apatia ja tietämättömyys, joita esiintyy takapajuisten kansojen keskuudessa.*” Sanapari takapajuiset kansat (”*backward peoples*”) viittaa ei-valkoisiin siirtomaiden asukkaisiin, joiden eroa oletettavasti valkoisiin korostetaan erityistekniikoiden vaatimuksella: erityinen kehittymättömyys ja takapajuisuus vaativat erityistekniikoita.<sup>213</sup>

Sir H. Poyntonin<sup>214</sup> 18.6.1952 päivätty muistio Lytteltonille käsittelee siirtomaiden tuonti- ja vientipolitiikkaa. Dominioita ja siirtomaita pyydetään leikkaamaan muualta kuin punta-alueelta tulevaa tuontimäärää 15 prosenttia. Tämä ei ollut järkevää politiikkaa Poyntonin mielestä niissä siirtomaissa, joiden nähtiin olevan vielä primitiivisessä kehityksen vaiheessa.<sup>215</sup>

Iso-Britannian harjoittaman yhteisöjen kehittämisen tarkoitus oli rikkoa afrikkalaisten perinteisen heimoajattelun kehykset. Koulutuspolitiikka sekä paikallistason osallistuminen sosiaaliseen, taloudelliseen ja rajatuissa määrin poliittiseen toimintaan avartaisi afrikkalaisten näkymiä ja valmistaisi pohjan kansakuntien rakentamiselle. Lopulta pitkän kehityksen jälkeen tämä kaikki johtaisi asteittaisen itsehallinnon lisääntymiseen.<sup>216</sup>

<sup>212</sup> 'Colonial development': CO brief for Mr Churchill 12.1951. 398, CO 537/7597, no 3. CGEE III.

<sup>213</sup> [The meaning of community development]: minute by F D Webber to Sir J Martin 17.01.1952. 479, CO 859/351. CGEE III.

<sup>214</sup> Poynton oli *Deputy Under-Secretary of State* eli siirtomaaministeriön yhden osaston alivaltiosihteri.

<sup>215</sup> [Colonial import policy]: brief by Sir H Poynton for Mr Lyttelton 18.06.1952. 370, CO 537/7829, no 2. CGEE III.

<sup>216</sup> Boyce 1999, 142.

Kansainyhteisön taloudellisessa konferenssissa<sup>217</sup> Iso-Britannian delegaatio julkaisi muistion 22.9.1952 siirtomaiden kehityksestä. Delegaatio kirjoittaa, että suurin osa siirtomaiden vientiin tarkoitetuista hyödykkeistä ovat alkutuotantoa ja raaka-aineita. Näillä hyödykkeillä on suuri myötävaikutus punta-alueen elinvoimaan, koska ne tuovat alueen sisälle ulkomaista valuutta tai auttavat säästämään sitä. Delegaatio tuotti taulukon siirtomaista ja niiden mahdollisista uusista ja kehitettävistä ja laajennettavista raaka-aineista:

”Kuparia, Pohjois-Rhodesiassa, Ugandassa ja Kyproksella  
 Alumiinia Kultarannikolla  
 Mangaania Kultarannikolla  
 Rautamalmia Sierra Leonessa ja Malajassa  
 Rikkikiisua Kyproksella  
 Sokeria useimmissa sokeria tuottavissa territorioissa  
 Riisiä Malajassa, brittiläisessä Guianassa ja joissain osissa Afrikkaa  
 Kasviöljyä ja siemeniä Länsi-Afrikassa ja Malajassa  
 Banaaneja Jamaikalla ja Brittiläisessä Kamerunissa  
 Tupakkaa Njassamaassa, Pohjois-Rhodesiassa ja Tanganjikassa  
 Vuotia ja nahkoja Nigeriassa ja Itä-Afrikassa  
 Teetä itäisessä ja keskisessä Afrikassa  
 Puuvillaa Nigeriassa, Itä-Afrikassa ja Njassamaassa”<sup>218</sup>

Brittien mukaan nämä kehityssuunnat olivat useiden päätösten takana ja ne eivät toteudu pelkästään siirtomaiden hallintojen omin voimin.<sup>218</sup> Siirtomaaministerinä toimiva Lyttelton huomautti 7.10.1953 valtionvarainministerinä toimineelle Butlerille siirtomaiden saamien lainojen määrän mahdollisesta ja tarpeellisesta kasvattamisesta: *”Toisaalta Siirtomaiden kehitys on päässyt vauhtiin. Tekniikoita opitaan, perustyötä saadaan päätökseen, ammattitaitoisten miesten ja tarvikkeiden puutteet ollaan vaiheittain, joskin vajavaisesti nujertamassa.*”<sup>219</sup>

Yhtäkkinen siirtomaiden kehityspolitiikka toi mukanaan myös ongelmia. Hallituksissa ei täysin ymmärretty niitä esteitä, joita esimerkiksi siirtomaiden maatalouden nopea kehittäminen toisi mukanaan. Monessa siirtomaassa asukasluvutkin olivat parhaimmillaan vain arvioita ja kehitykseen tarvittavan pääoman määrä oli enemmän kuin mitä Iso-Britannialla oli varaa sijoittaa taloudellisesti niukkana aikana. Historioitsija Darwin huomauttaa, että uuden kehityspolitiikan toimet olivat todennäköisesti hyvin epäsuosittuja siirtomaiden maaseuduilla. Tällaisia toimia olivat esimerkiksi se, että uudet ja innokkaat siirtomaavirkamiehet sekaantuivat viljelytoimintaan ja tekivät pakkotoimia: vaatimukset uusista kehitysnäkökulmasta täysin

<sup>217</sup> Kansainyhteisön taloudellinen konferenssi, *the Commonwealth Economic Conference* pidettiin Lontoossa lokakuusta joulukuuhun vuonna 1952.

<sup>218</sup> 'Colonial development': memorandum by the United Kingdom delegation to Commonwealth Economic Conference preparatory meeting of officials 22.09.1952. 407, CO 537/7859, no1. CGEE III.

<sup>219</sup> [Colonial development finance]: letter from Mr Lyttelton to Mr Butler 07.10.1952. 408, CO 537/7644, no 58/60. CGEE III.

tarpeellisista ja järkevästä viljelymenetelmistä, kuten pengertämisestä sekä sairaiden viljelykasvien ja eläinten tuhoamisesta, nähtiin ja koettiin siirtomaissa epäoikeudenmukaisina, rasittavina ja sortavina.<sup>220</sup>

Lyttelton lähetti lähes kaikkien alusmaiden (Bahaman ja Bermudan kuvernöörit eivät saaneet kirjettä) kuvernööreille kiertokirjeen helmikuussa 1953, jossa hän kertoi konservatiivihallituksen näkemyksestä siirtomaiden kehitykseen. Juuri pidetyssä Kansainyhteisön talouskonferenssissa oli päästy yhteisymmärrykseen siitä, että *“punta-alueen sisällä maiden kehitys tulisi keskittää projekteihin, jotka suorasti tai epäsuorasti myötävaikuttavat alueen maksutaseen parantumiseen muun maailman kanssa.”* Näin ensimmäisenä asiana tulee esille siirtomaa-alueiden kyky parantaa maksutasettaan. Vasta tämän jälkeen dokumentissa Lyttelton mainitsee siirtomaiden sosiaalinen kehityksen, siirtomaiden asukkaiden elinolot ja niiden tärkeyden. Hallituksen päätavoite oli parantaa siirtomaakansojen elintaso ja hallitus oli tunnustanut myös sen, että sekä sosiaalinen hyvinvointi ja aito poliittinen edistys tarvitsivat vankat taloudelliset perustukset. Siirtomaiden taloudellisen pohjan ja rakenteen kehittäminen oli hallituksen ykkösprioriteetti, jonka päälle sosiaalinen hyvinvointi ja Iso-Britannian näkökulmasta “oikea” poliittinen edistys voitiin rakentaa. Lyttelton kirjoittaa muistion lopussa siitä, onko siirtomaissa kuvernöörien mielestä vielä mahdollisuutta vaihtaa kehityksen prioriteetteja *“vääristämättä tai vahingollisesti vaikuttamatta territorion keskeisiin intresseihin, [mikä] mahdollistaisi kehityksen, jonka olisi arvioitu auttamaan punta-alueen maksutasetta [...]”*<sup>221</sup>

Sir G. Seel<sup>222</sup> laati 30.9.1953 päivätyyn kirjeeseen Sir T. Lloydille. Hän kertoo Iso-Britannian elinkeinoelämän valtuuskunnan olevan huolissaan siitä, miten lisää itsehallinnollista valtaa saavien siirtomaiden omat hallinnot pystyisivät säilyttämään hyvän ja viisaan talouspolitiikan alueillaan:

“he [elinkeinoelämä] havainnoivat, että Siirtomaiden paikallisten ministerien finanssikokemus on, ainakin tähän asti, hankittu vertaansa vailla olevan vaurauden ajanjaksona, jolloin taloudelliset ongelmat eivät yleensä ole niin akuutteja kuin ne ovat laskusuhdanteen aikoina.”

<sup>220</sup> Darwin 1988, 139.

<sup>221</sup> ‘Development policy’: circular despatch no 184/53 from Mr Lyttelton to governors 21.02.1953. 411, T 220/258, pp 1–2. CGEE III.

<sup>222</sup> Sir G Seel oli *senior crown agent* eli siirtomaaministeriöstä riippumattoman *Crown Agency*-viraston edustaja.

Siirtomaiden paikalliset toimijat herättävät huolta elinkeinoelämässä, koska siirtomaiden hallinnolla ja eritoten paikallisilla ministereillä on kokemusta rahapolitiikasta vain hyvinä aikoina ja huonojen aikojen taas saapuessa siirtomaihin sijoitukset olisivat vaarassa.<sup>223</sup>

Siirtomaaministeriön tiedostusosaston muistiossa lokakuulta 1955 siirtomaat haluttiin niiden taloudellisen kehittämisen myötä sitoa tiukemmin Iso-Britanniaan. Kehityksen sanottiin hyödyntävän ei vain Iso-Britanniaa vaan myös itse siirtomaita sekä koko maailmaa. Siirtomaiden silloinen kehitys kuvataan muistion alussa koruttomasti ja karusti: *”Suurin osa siirtomaista ovat alkeellisia yhteisöjä, joissa ihmiset nauttivat vain matalasta elintasosta, moni tosiaan hädin tuskin selviää elinikäisestä kamppailusta tuholaisen, taudin, eroosion tai epäsuotuisan sään uhkia vastaan.”* Toisaalta muistiossa huomautetaan, miten huomattavaa kehitystä voitaisiin saada aikaan ajan myötä: *”opettamalla siirtomaiden kansoille kuinka he voivat käyttää tehokkaammin tämänhetkisiä resurssejaan, mutta edistys on tuskallisen hidasta.”*<sup>224</sup>

Siirtomaaministerinä Lennox-Boyd laati maaliskuussa 1956 kabinettimuistion Somalimaan tilanteesta. Lennox-Boyd summaa muistion alussa seikat, jotka tulee ottaa huomioon Somalimaan protektoraatin tulevaisuutta pohtiessa: *”Protektoraatti on köyhä maa ja, ellei öljyä löydetä, se tulee todennäköisesti olemaan taloudellinen rasite mille tahansa hallinnoivalle vallalle.”* Lisäksi Lennox-Boyd muistuttaa taloudellisten ja maantieteellisten seikkojen rajaavan ulos sen, että alueella olisi minkäänlaisia mahdollisuuksia itsehallintoon ja kohtuullisen elintason lähitulevaisuudessa. Kuitenkin Iso-Britannian hallitus oli päättänyt, että territoriossa otetaan askeleita koulutuksen ja taloudellisten resurssien kehittämistä varten. Lennox-Boydin muistiossa ja sen lausunnoissa on mukana uudenkaltaista vastahakoisuutta: Somalimaata kutsutaan rasitteeksi ja siitä ei sanota olevan muuten mitään etua Iso-Britannialle ja sen suurvaltapolitiikalle.<sup>225</sup>

Myöhemmin Lennox-Boyd laati muistion Somalimaan protektoraatin tilanteesta heinäkuussa 1956. Muistiossa tuodaan esille myös alueen kehittymättömyys. Jos Somalimaa itsenäistyisi, ja

<sup>223</sup> [Colonial loans on the London market]: letter from Sir G Seel to Sir T Lloyd 30.09.1953. 415, CO 1025/14, no 1. CGEE III.

<sup>224</sup> 'Notes on capital development in the colonies': CO Information Department memorandum Oct 1955. 427, CO 859/818, no 58. CGEE III.

<sup>225</sup> 'The Somaliland Protectorate': Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd 23.03.1956. 297, CAB 129/80, CP(56)89. CGEE II.

vaikka Iso-Britannia jatkaisi sen tukemista, ei alueella olisi minkäänlaista paikallista hallinnollista tai teknistä kykyä ”*jotka mahdollistaisivat sen [maan] seisomisen omilla jaloillaan*”.<sup>226</sup> Sir J. Robertson<sup>227</sup> puolestaan kertoo 20.9.1956 päivätyssä sähkössä Lennox-Boydille Länsi-Afrikan alueen mahdollisesta, *Colombo Planin* tyyppisestä sisäisestä yhteistyö- ja avunanto-organisaatiosta. Robertson kuvailee Länsi-Afrikan tilannetta näin: “*On olemassa yhteinen peruskaava, johon kuuluvat huonot viestiyhteydet, riittämättömät sähköenergiavarannot, murheellisen niukat vesivarannot, koulutuslaitokset jotka eivät pysy kysynnän tahdissa ja, ennen kaikkea, sijoitettavan pääoman niukkuus.*”<sup>228</sup>

Konservatiivihallituksen siirtomaadiskurssi siirtomaiden taloudellisen kehityksen ja kehittymättömyyden suhteen on yllättävän yhdenmukaista sekä lausujien kesken että ajallisesti tarkasteltuna: tarve asioiden parantamiseen ja kehittämiseen on dokumenttien aiheena ministeriöstä ja ministeristä riippumatta ja koko käsittelyajanjakson vuosina 1951–1956. Siirtomaiden tuon hetkisiä oloja kuvaillaan sellaisilla termeillä ja lausunnoilla, jotka tuovat esiin niiden kehittymättömyyden ja tarpeen muuttaa vallitseva tilanne. Tällaisia sanoja ovat muun muassa köyhä, takapajuinen, primitiivisessä kehityksen vaiheessa ja apatia ja tietämättömyys. Kehityksen sanotaan hyödyttävän myös siirtomaiden asukkaita, mutta useimmiten dokumenteissa mainitaan ensin ja kirjoitetaan eniten kehityksen eduista, jotka koskevat itse Iso-Britanniaa. Hyötynäkökulma siirtomaiden suhteen on vahva konservatiivihallituksen tässä siirtomaadiskurssissa.

#### 4.2 Emämaa ja lapsivaltiot – poliittinen kehittymättömyys

Historioitsija Darwin esittää, että siirtomaaterritorioissaan britit tunnistivat toisen maailmansodan jälkeen sen muutoksen, jossa paikallisille tuli luovuttaa lisää oikeuksia ja mahdollisuuksia osallistua hallintoon aina itsenäisyyteen asti. Hallitukset ymmärsivät, että tämä ”demokratisointiprosessi” oli osaltaan se hinta, joka tuli maksaa intensiivisestä

<sup>226</sup> ‘Somaliland Protectorate and the Horn of Africa’: Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd advocating the creation of a Greater Somalia. Appendices a & B 25.07.1956. 97, CAB 129/82, CP(56)180. CGEE I.

<sup>227</sup> Sir James Robertson oli Nigerian kenraalikuvernööri vuosina 1955–1960.

<sup>228</sup> [Colombo Plan ‘for West Africa’]: inward savingram no 1582 from Sir J Robertson (Nigeria) to Mr Lennox-Boyd 20.09.1956. 440, CO 544/1428, no 1. CGEE III.



taloudellisesta kehityspolitiikasta ja sen levottomuutta herättävistä sivuvaikutuksista. Darwinin mukaan brittihallitukset näkivät siirtomaiden tulevien itsenäisyyksien olevan täysin yhteensopivia Iso-Britannian kanssa tehtävän läheisen taloudellisen yhteistyön kanssa.<sup>229</sup>

Darwin tuo esille, että siirtomaaministeri Lytteltonin (virassa 1951–1954) haasteet siirtomaiden poliittisen kehityksen suhteen olivat moninaisia. Esimerkiksi Nigerian vuoden 1951 perustuslakiehdotus oli romahtanut melkein välittömästi maan eri alueiden vastustukseen. Nigerian suhteen Lyttelton teki suuren myönnytyksen ja ehdotti kolmen paikallishallinnon – Pohjoisen, Idän ja Lännen – saavan itsehallinnon vuoteen 1956 mennessä. Hän näki Kultarannikon olevan afrikkalaisista territorioista lähimpänä brittiläisestä näkökulmasta hyväksyttyä itsehallintoa. Lytteltonin tavoite oli tehdä Nigeriasta, Kultarannikosta ja Malajasta ”uusia dominioita”: muodollisesti itsenäisiä ja suvereneja, mutta todellisuudessa emämaan johtoa seuraavia. Itä-Afrikassa brittipolitiikka oli luoda Keniasta, Tanganjikasta ja Ugandasta liittovaltio, jonka nähtiin nopeuttavan taloudellista kehitystä ja lieventävän valkoisten uudisasukkaiden levottomuutta Keniassa. Myös Karibian brittiläisillä alueilla liittovaltiokehitys koettiin ainoaksi keinoksi, jolla pienet ja köyhät alueet voisivat saavuttaa suurempaa itsehallintoa ja lisääntynyttä rikkautta. Malajasta suunniteltiin itsehallinnollista liittovaltion osaa Singaporen ja Borneon territorioiden kanssa.<sup>230</sup>

Siirtomaaministerinä toimineen Lytteltonin muistiinpano 7.11.1951 oli tuotettu sellaista tilannetta varten, jossa parlamentissa nousseisiin mahdollisiin huoliin siirtomaapolitiikasta tulisi vastata. Lyttelton esittää, että Iso-Britannian tavoite oli auttaa siirtomaaterritoriot saavuttamaan itsehallinto (*”self-government”*) Kansainyhteisön sisällä. Mutta tämä ensimmäinen tavoite voisi onnistua vain, jos toinenkin Lytteltonin tavoite täytyisi: *”Me olemme kaikki päättäväisesti jatkamassa Siirtomaaterritorioiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä niin, että ne pysyvät poliittisen kehityksen tahdissa.”* Poliittinen itsehallintoon tähtäävä kehitys pystyi etenemään siis vain sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen myötä.<sup>231</sup>

Puheessaan Lyttelton kertoo haluavansa nähdä valtiosäännöllistä ja perustuslaillista kehitystä *”sekä niissä territorioissa, jotka ovat vähemmän kehittyneitä kohti itsehallintoa, että niissä, joissa on kehittyneemmät perustuslait”*. Siirtomaiden kehityksellinen taso oli Lytteltonin näkemyksen mukaan kirjavaa ja eriävää. Lytteltonin henkilökohtainen tavoite oli kuitenkin

---

<sup>229</sup> Darwin 1991, 46.

<sup>230</sup> Darwin 2012b, 570–571.

auttaa siirtomaita tavoittelemaan energisesti omien kansalaistensa vaurauden, onnellisuuden ja terveyden edistämistä. Näen tämän Lytteltonin näkemyksen paternalistisena ja holhoavana: terveys, menestys ja onni ovat hänen ja brittiläisen siirtomaajärjestelmän käsissä näille kansoille annettavaksi. Tämä Lytteltonin muistiinpano toimi pohjana hänen puheelleen parlamentissa 14.11.1951.<sup>231</sup>

Siirtomaaministeriössä *Colonial Servicen*<sup>232</sup> tilalle oli esitetty uutta organisaatiota, jonka nimeksi olisi tullut *British Overseas Service*. Tällaisen nimen alla organisaation kuviteltiin voivan toimia myös itsenäistyvissä siirtomaissa ilman, että paikalliset olisivat tunteneet jääneensä kolonialistiseen vahdinnan alaisiksi. Osaston johtaja J.B. Williams oli sitä mieltä, että tällainen uusi organisaatio ja sen toiminta *”tulisi toimimaan suoraan vastaan meidän koko muuta politiikkaamme, jossa siirtomaita koulutetaan seisomaan omilla jaloillaan ja kehittämään vastuuntuntoa omia julkisia palveluitaan kohtaan”*.<sup>233</sup>

Sir Charles Jeffriesin<sup>234</sup> 26.11.1952 päivätyssä kirjeessä pohdittiin kokonaan uuden ministeriön, *Commonwealth Services Officen*, muodostamista, jonka tehtäviin kuuluisi palvelujen tarjoaminen Kansainyhteisön jäsenmaille. Tämän uuden ministeriön tehtäviin kuuluisi muun muassa jäsenmaiden yhteistyö, jonka luonne olisi missä tahansa olevien takapajuisten territorioiden edistäminen ja kehittäminen. Jeffriesin pääajatus uudesta ministeriöstä siirtomaiden suhteen on se, että enemmän kehittyneet alueet olisivat käyttäneet uuden ministeriön palveluita sellaisella tavalla, joka tyydyttäisi näiden alueiden ylpeyden. Mielestäni tässä annetaan ymmärtää, että kehittyneemmät siirtomaaterritoriot toimisivat mieluummin ministeriön alla, jonka nimessä olisi Kansainyhteisö eikä siirtokunnallinen (*”Colonial”*). Lisäksi Jeffries esittää, että alueet olisivat enemmän *”tyytyväisiä tämän hetkiseen poliittiseen asemaansa ja vähemmän halukkaita agitoimaan asioidensa siirtämistä Kansainyhteisöministeriön hoidettavaksi [...]”*. Mielestäni Jeffriesin ajatuksissa on ministeriön

<sup>231</sup> [Initial statement of policy]: minute by Mr Lyttelton to Mr Churchill 7.11.1951. 174, CO 537/6696, no 12, CGEE II.

<sup>232</sup> *Colonial Service* oli organisaatio, joka hallinnoi siirtokuntia keskitetysti ja toimi siirtomaaministeriön alaisuudessa.

<sup>233</sup> [British Overseas Service]: minute by J B Williams to Sir C Jeffries arguing against the proposal 08.02.1952. 220, CO 537/7768, no 3. CGEE II.

<sup>234</sup> Jeffries oli siirtomaaministeriön *Joint Department Under-Secretary of State* eli oman osastonsa alivaltiosihteeri.

ehdotetusta diskursiivisesta nimenmuutoksesta huolimatta paljon samaa aikaisemmin tässä työssä esitetyn kaksitasoisen Kansainyhteisön jäsenyyden kanssa.<sup>235</sup>

Sir G. Jebb<sup>236</sup> toi esille 12.1.1953 ulkoministerinä toimineelle Edenille tuntemuksiaan YK:n toiminnasta Iso-Britannian siirtomaajärjestelmää kohtaan: *“Se vaara, että jatkuvat itsenäisyysvaatimukset jokaiselle siirtomaalle, kuinka tahansa takapajuiselle, saattavat johtaa kasvavaan anarkiaan, on huomattava.”* Jebb arvioi myös siirtomaiden kehitystasoa: *“Pidämme me siitä tai emme, vaihteittainen teollistumisen ja koulutuksen prosessi on johtamassa eräänlaiseen siirtokunnalliseen vallankumoukseen ja [...] näissä olosuhteissa, Yhdistyneet Kansakunnat voi toimia eräänlaisena varoventtiilinä.”* Tulkitsem, että Jebb näki YK:n positiivisemmassa ja hyödyllisemmässä valossa kuin suurin osa konservatiivihallituksesta. Lisäksi on kiinnostavaa huomata, että siirtomaiden kehitystaso koettiin asiana, jonka parhaiten tiesi vain Iso-Britannia itse ja muiden sekaantuminen asiaan aiheuttaa suorastaan anarkiaa.<sup>237</sup>

Swintonin ja Salisburyn yhteisessä 16.2.1953 päivätyssä muistiossa herrat pohtivat itsenäistyvien siirtomaiden mahdollista tulevaa Kansainyhteisön jäsenyyttä. Salisbury huomauttaa, etteivät keskustelun kohteena olevat territoriot ole valmiita itsenäisyyteen, joka on hänen mielestään kyvykkyyttä seisoa omilla jaloillaan kansainvälisesti. Hän toteaa etteivät puheena olevat maat alkukantaisine asukkaineen *“ole tällä hetkellä henkisesti varustettuja vastaamaan ulko- ja puolustuspolitiikastaan”*. Salisbury toteaa vielä, että nämä valtiot eivät itse asiassa olleet aikuisia valtioita ja mainitsee vielä, että valitsisi mieluummin vanhat dominiot, jos päätös on tehtävä niiden ja näiden kypsymättömien maiden välillä.<sup>238</sup>

Siirtomaaministeriön maaliskuussa 1953 päivätyssä muistiossa M. G. Smith kirjoittaa niistä suurista huolista, joita Länsi-Afrikan territorioiden itsehallinnoistuminen toisi tullessaan. Alueiden julkisten palveluiden tulevaisuus huolettaa, koska afrikkalaisten koetaan haluavan afrikanisoida<sup>239</sup> hallintoa liian nopeasti. Tämä ei ollut Smithin mielestä hyvä suunta, koska:

<sup>235</sup> [Commonwealth Services Office]: letter from Sir C Jeffries to R R Sedwick. *Enclosure*: paper by Jeffries, ‘Recommendation for establishment of a Commonwealth Services Office’ (26 Nov) 26.11.1952. 208, DO 35/5054, no 1. CGEE II.

<sup>236</sup> Gladwyn Jebb oli Iso-Britannian YK-suurlähettiläs vuosina 1950–1954.

<sup>237</sup> [Anglo-American relations and the UN]: despatch no 4 from Sir G Jebb (New York) to Mr Eden 12.01.1953. 103, FO 371/107032, no 1. CGEE I.

<sup>238</sup> [The colonies and Commonwealth membership]: minutes by Lord Swinton and Lord Salisbury 16.2.1953. 177 DO 35/5056, no 6. CGEE II.

<sup>239</sup> *Africanisation* eli afrikanisaatio tarkoitti konservatiivihallituksen puheissa afrikkalaisten kouluttamista ja sitä myöten osallistamista siirtomaiden hallintoon ja lopulta itsehallintoon. Puheita afrikkalaisten nimittämisestä

“territorioissa ei ole merkittävää korruptoitumatonta keskiluokkaa eikä muutakaan kykyjen ja kokemuksen reserviä, joka suojelisi tavallista kansaa siltä hyväksikäytöltä, jota, heidän itsensä valtaan äänestämänsä, erittäin kokemattomat eivätkä välttämättä ylevämieliset poliitikot harjoittavat.”<sup>240</sup>

Smithin puhettavassa siirtomaiden asukkaat eivät ymmärtäneet omaa parastaan äänestettyään valtaan epäilyttäviä ja vähemmän ylevämielisiä poliitikkoja. Lyhyesti sanoen Länsi-Afrikan asukkailta puuttuivat kokemus ja taidot vastata omasta hallinnostaan. Iso-Britannia, hän näki taas vastuunkantajana. Smith painotti, että jos konservatiivihallitus ei voi suojella itsenäistyvien siirtomaiden julkisia palveluja, niin nämä uudet maat *“voivat joko liittyä Kansainyhteisöön – tai joutua sen torjumiksi – eivät itseään kunnioittavina kansakuntina vaan afrikkalaisina slummeina”*. Sekä vastuu että kehitys olivat Iso-Britannian käsissä. Afrikanisaatio eli afrikkalaistuminen oli ongelma, jota ei voitu jättää huomioimatta ja joka oli käsiteltävä välittömästi.<sup>240</sup>

Sir C. Jeffries toteaa maaliskuussa 1953 päivätyssä muistiossaan, että kun alue saa oman sisäisen itsehallintonsa, sen tulee saada miehittää omat julkiset palvelunsa niin kuin se haluaisi: *”Meistä saattaa tuntua, että hyvän hallinnon vuoksi sen tulisi pitää eurooppalaiset virkamiehet, mutta jos se [maa] päättää toisin se on sen oma asiansa.”* Eurooppalaiset virkamiehet ovat synonyymisia hyvän ja toimivan hallinnon ja hallintokoneiston kanssa. Jeffries huomautti, että tulevaisuudessa saattaisi olla mahdollisuus, että myönnetty sisäisten asioiden itsehallinto jouduttaisiin jossain vaiheessa ottamaan pois ja palaamaan kruunun siirtomaan hallintoon. Tämän takia hän toivoi, että eurooppalaisia virkamiehiä olisi voinut jäänyt alueiden hallintoon. Näin oli käynyt hänen mukaansa Maltan suhteen. Toisaalta hän muistutti, että palaaminen kruunun siirtomaaksi tuskin oli asia, joka olisi voinut vedota siirtokunnallisiin poliittisiin johtajiin.<sup>241</sup>

Swintonin laatimassa 8.4.1953 päivätyssä kabinettimuistiossa pohditaan Kansainyhteisöä ja sen jäsenyyden piirteitä. Swinton päätyy ehdotukseen, jossa uusille itsenäistyneille maille olisi kehitetty alempi jäsenyys Kansainyhteisössä, joka ei takaisi täysin tasavertaista asemaa suurten jäsenmaiden kanssa. Suuret maat viittaavat ääneen lausumatta eurooppalaisväestöisiin dominioihin. Swintonin mielestä tällainen menettely täytyisi ottaa käyttöön, koska hän olettaa:

---

siirtomaahallinnon kaikille tasoille ja sektoreille oli ollut jo 1940-luvun alussa, mutta kehitystä tapahtui hyvin vähän ennen 1950-lukua. Lähde: Cell, 1999, 235.

<sup>240</sup> 'The Africanisation policy of the West African governments': memorandum by M G Smith. *Minute* by T B Williamson 03.1953. 245, CO 554/400, no 1. CGEE II.

<sup>241</sup> [Africanisation ]: note by Sir C Jeffries 03.1953. 246, CO 554/400, no 2. CGEE II.

“että nämä vähemmät maat jatkaisivat kehitystään kohti ‘itsenäisyyttä’ (tosin toivoisin, että se tapahtuisi vähemmän nopealla tahdilla kuin Sosialistihallituksen aikana), kuinka tahansa vähän soveltuvia ne oikeasti ovat itsenäisyyteen tai pystyviä ylläpitämään velvollisuuksia, jotka tulisivat liittymään Kansainyhteisö- asemaan [jäsenyyteen].”<sup>242</sup>

Vähäisemmällä mailla näen Swintonin viittaavan itsenäistyviin siirtomaaterritorioihin. Lainauserkkeihin asetettu itsenäisyys (*“independence”*) ei ole nyt siirtomaiden kohdalla mikään oikea itsenäisyys vaan selvästi jotain muuta, vähäisempää itsehallintoa.<sup>242</sup>

C. Jeffries ja P. Liesching<sup>243</sup> olivat keskustelleet kesäkuussa 1953 siitä mahdollisuudesta, että Maltaan ja Kultarannikon asiat käsiteltäisiin siirtomaaministeriön sijaan kansainyhteisöministeriössä. Jeffries muistutti Lieschingin sanoneen, että ellei jonkinlaista toimea tehdä näiden ehdokkaiden suhteen *“me saatamme stimuloida, sen sijaan, että jarruttaisimme vaatimuksia ennenaikaisesta perustuslaillisista edistymisestä”*. Termin ennenaikainen perustuslaillinen edistyminen käyttö kertoo siitä, että sekä siirtomaa- että kansainyhteisöministeriössä ajateltiin olevan tietynlainen heidän päättämänsä aikataulu perustuslailliselle edistymiselle.<sup>244</sup>

Siirtomaaministeriön valmistelema muistiinpano Churchillia ja Edeniä kesäkuulta 1954 tuo esiin hallituksen näkökulmia siirtokuntien kehityksen suhteen. Yhdysvaltalaisen ymmärrystä siirtomaiden ja siirtomaajärjestelmän suhteen kritisoitiin:

“Amerikkalaisten oivallus siitä, että ennenaikaisen itsehallinnon myöntäminen siirtomaakansoille [...] tulisi pelkästään kasvattamaan poliittisesti epävakaiden alueiden määrää maailmassa [...] ja usein vastuutonta idealismia, joka luonnehti Yhdysvaltojen politiikkaa siirtomaa-asioissa heti sodanjälkeisinä vuosina.”<sup>245</sup>

Iso-Britannian omaa osaamista tuodaan esiin toteamalla, että Iso-Britannialla on läheiset ja ystävälliset suhteet Kaakkois-Aasian maiden kanssa vaikka Iso-Britannia on maailman suurin siirtomaavalta. Muistiinpanossa jatketaan, että brittiläistä siirtomaahallintoa ei todellakaan voi kuvailla vitkastelevaksi ja sortavaksi. Lisäksi tuodaan esille, että *“vastuulliset hallitukset”* ympäri maailmaa pitävät brittiläistä siirtomaapolitiikkaa olennaisena osana monen kehittymättömän maan kehittämisessä. Sanaa takapajuinen käytetään dokumentissa vain kerran,

<sup>242</sup> ‘The Colonial territories and Commonwealth membership’: Cabinet memorandum by Lord Swinton 8.4.1953. 178, CAB 129/60, C(53)122. CGEE II.

<sup>243</sup> Liesching oli *Permanent Under-Secretary of State for Commonwealth Relations* eli Kansainyhteisöministeriön alivaltiosihteeri vuosina 1949–1955.

<sup>244</sup> ‘Departmental arrangements for handling Commonwealth affairs’: minute by Sir C Jeffries 29.06.1953. 210, DO 35/5054, no 4. CGEE II.

mutta termiä alikehittynyt käytetään kokonaiset neljä kertaa kirjoitettaessa Iso-Britannian siirtomaista ja niiden poliittisesta kehityksestä.<sup>245</sup>

YK:ssa noudatettavaa yhteistä angloamerikkalaista linjaa pohtivassa siirtomaaministeriön muistiinpanossa tuodaan esille yhdysvaltalaisen Mr. Gerigin ja Mr. Dullesin<sup>246</sup> myöntyneen näkemyksissään siihen uhkaan, joka siirtomaiden poliittiseen kehitykseen liittyi: ”*Hän tunnusti siirtomaakansoille myönnettävän ennenaikaisen itsenäisyyden vaarat [...].*” Siirtomaiden kehitys tuli olla tietyllä luonnollisesti Iso-Britannian määrittelemällä tasolla. Ennenaikainen itsenäisyys liitetään myös vaarallisuuteen.<sup>247</sup>

Ulkoministerinä toiminut Eden lähetti kaikille Iso-Britannian ulkomaan suurlähettiläille 25.8.1954 joukkosähkeen, jossa käsiteltiin Iso-Britannian siirtomaapolitiikkaa YK:ssa. Siirtomaiden ja alusmaiden poliittisten asioiden käsittelyä YK:ssa vastustetaan ja pidetään YK:n peruskirjan vastaisena. Edenin sähkössä YK ja erityisesti sen muut jäsenvaltiot näyttävät siirtomaajärjestelmälle vihamielisessä valossa, koska enemmistö jäsenistä ei ollut yrittänyt ymmärtää ”*sen tehtävän valtavaa luonnetta, mikä on takapajuisten kansojen ohjaaminen läpi sosiaalisen ja poliittisen kehityksen askeleiden, jotka maailman suurilta sivilisaatioilta eivät ole vieneet vuosia vaan vuosituhansia ottaa*”. Suurten sivilisaatioiden vuosituhantinen kehitys implikoi sitä, että nämä takapajuiset kansat olisivat vuosituhansia kehityksestä jäljessä näistä mahtavista sivilisaatioista. Edenin lausunto luo kuvan suorastaan monumentaalista, historiallisesta tehtävästä, joka Iso-Britannialla on täytettävänä.<sup>248</sup>

Kuusi kuukautta Kultarannikolla viettänyt F. E. Cumming-Bruce<sup>249</sup> kirjoitti Sir G. Laithwaitelle<sup>250</sup> 19.8.1955 siirtomaan poliittisesta tilanteesta. Cumming-Bruce painottaa, että hänen näkemyksensä ovat alueen kuvernöörinkin mielestä oikeita, joskin hiukan negatiivisia: ”*Kultarannikko on niin epäkypä, ja maan yhdistyminen niin viimeaikaista, että itsenäistymisen*

<sup>245</sup> 'Notes on colonialism for Washington talks': note prepared in the CO for use by Sir W Churchill and Mr Eden 06.1954. 105, CO 936/317, no 13. CGEE I.

<sup>246</sup> John Foster Dulles oli Yhdysvaltojen ulkoministeri 1953–1959. Dulles inhosi syvästi kommunismia ja uskoi kansainvälisenä lakimiehenä ulkopolitiikassa sopimusten voimaan. Lähde: Lähde: Encyclopædia Britannica Online. <academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/31415>. Luettu 28.1.2016.

<sup>247</sup> 'Record of Anglo-American conversations on colonial affairs in the United Nations held in Washington on 26<sup>th</sup> and 27<sup>th</sup> July, 1954': CO note [Extract] 31.07.1954. 106, CO 936/317, no 62. CGEE I.

<sup>248</sup> 'Colonial questions at the United Nations': circular intelligence telegram no 187 from Mr Eden to UK ambassadors explaining UK policy 25.08.1954. 164, CO 936/325, no 14. CGEE I.

<sup>249</sup> Cumming-Bruce oli brittihallinnon diplomaatti.

<sup>250</sup> Laithwaite oli *permanent under-secretary of state for Commonwealth relations* eli Kansainyhteisöministeriön alivaltiosihteeri vuosina 1955–1959.

*jälkeen tulee olemaan vaikeaa ylläpitää tehokasta hallintoa ja yhtenäisyyttä.*” Epäkypsyys mainitaan myös myöhemmin dokumentissa. Cumming-Bruce on sitä mieltä, että maa tulee kohtamaan poliittisen epävakaisuuden ajanjakson. Afrikkalaisten ministerien ja virkamiesten aiempi hyvä menestys on johtunut siitä, että kaakaobuumi<sup>251</sup> oli tuonut maalle rahaa ja vakavia ongelmia ei ollut. Cumming-Bruceen mielestä ministerit olivat oppineet paljon ”*mutta hallituksen politiikassa ei todennäköisesti ole paljoa valtiomiesmäisyyttä itsenäisyyden jälkeen*”.<sup>253</sup>

Esteitä kehitykselle -otsikon alla Cumming-Bruce huomioi seuraavanlaisesti: *“Uuvuttava ilmasto, joka vie voimat ja aloitekyvyn, ja tautien suuri levinneisyys tulevat luultavasti asettamaan tiukat rajat Kultarannikon kapasiteetille edistyä.”* Itse afrikkalaisista ministereistä ja virkamiehistä hän esittää, että afrikkalaisilta ei voisi saada nähtävissä olevaan tulevaisuuteen asti hallinnoimiseen tarvittavaa tehokkuutta tai rehellisyyttä. Cumming-Bruceen mielestä heikko hallinto ei johda katastrofiin niin kauan, kun järjestys säilyy maassa, koska siirtomaan alkutuotanto ja sen resurssit pitävät maan pinnalla. Poliittisten johtajien ominaisuuksista -otsikon alla hän toteaa, että johtajuus tällaisessa hallituksessa ei todennäköisesti tule olemaan hyvälaatuista. CPP-johtajilla<sup>252</sup> sanotaan olevan hyvä huumorintaju, joka vapahtaa heidät omalta turhamaisuudeltaan, *”mutta heidän poliittiset ajatuksensa ja metodinsa ovat karkeita; ja heiltä puuttuu realiteettien taju. Heidän tietämyksensä on pinnallista; ja he ovat oikukkaita ja heiltä puuttuvat vakaa luonteenlaatu ja rehellisyyttä*”.<sup>253</sup>

Cumming-Bruceen näkemykset afrikkalaisten poliittisista kyvyistä ovat linjassa tuon ajan ajattelutavan kanssa. Historioitsija David Goldsworthy tuo esille, että 1950-luvun alussa konservatiivien ja koko yhteiskunnan poliittinen henki ja ajattelutapa oli se, että siirtomaiden alkuperäiset asukkaat eivät yksinkertaisesti olleet vielä valmiita osallistumaan moderneihin poliittisiin järjestelmiin. Erityisesti afrikkalaisia pidettiin poliittisesti ”lapsina” ja eroavia mielipiteitä oli vain siitä, miten kauan tämä ”lapsuuden” aika tulisi kestämään. Yleisemmin konservatiivien keskuudessa puhuttiin ja ajateltiin, että alkuperäiskansat voisivat saavuttaa

<sup>251</sup> Brittihallitukset olivat kehittäneet Kultarannikon kaakaonviljelyteollisuutta jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien. Kaakaonviljely oli toisen maailmansodan jälkeen siirtomaan suurimpia tulonlähteitä: Kultarannikolla tuotettiin 1950-luvulla vain vähän enemmän kaakaota kuin 1920-luvulla, mutta kaakaon hinta nousi kymmenkertaiseksi vuosien 1945 ja 1955 välillä. Lähde: Lloyd 2001, 141, 180; Toyin & Roberts 1999, 523.

<sup>252</sup> CPP oli Kwame Nkrumahin johtama laajaa kansansuosiota nauttinut puolue, joka oli voittanut Kultarannikolla käydyt vaalit sekä vuonna 1951 että 1954. Lähde: Boxer 1996, 78–79.

<sup>253</sup> [The Future of the Gold Coast]: letter from F E Cumming-Bruce (Gold Coast) to Sir G Laithwaite. *Enclosure: memorandum by Cumming-Bruce, ‘Notes on the future of the Gold Coast with special reference to external relations after independence’* 19.08.1955. 277, PREM 11/1367. CGEE II.

jonkinlaisen täysikasvuisuuden, jos niitä ”kohdeltaisiin” oikein. Usko kansojen koulutettavuuteen oli tärkeää, jotta pelkästään alkuperäisasukkaista koostuvien siirtomaiden *imperial connection* eli yhteydet brittiläiseen imperiumiin voisivat säilyä.<sup>254</sup>

Loppuvuodesta 1955 siirtomaaministeriö julkaisi lukuisia muistioita, joissa vaadittiin siirtomaihin suunnatun kehitysrahan kasvattamista. Tärkeimpänä perusteluna tälle oli ministeriön huoli siirtomaiden poliittisen kehityksen suuresta vauhdista. W.L. Gorell Barnesista<sup>255</sup> näytti sitä, että siirtomaiden poliittinen kehitys ei voisi johtaa muuhun kuin katastrofiin ellei sosiaalinen ja taloudellinen kehitys pysy sen tahdissa. Mahdollisen katastrofin lisäksi siirtomaiden tilannetta kuvaillaan vakavaksi sekä mainitaan sen voivan johtaa kaaokseen. Rahaa kaivattiin niinkin yksinkertaisiin seikkoihin kuin liikenne- ja viestiyhteyksiin. Tällainen yleinen infrastruktuurin ja yhteiskunnan kehittäminen mainittiin myös vaihtoehtona kovalle turvallisuuspolitiikalle, kuten C.G. Eastwood huomio samassa muistiossa, että menot siirtomaiden kehitykseen saattavat olla aivan yhtä tehokkaita ja tärkeitä Imperiumin kannalta kuin puolustusmenot.<sup>256</sup>

Lennox-Boydia huolestutti *Her Majesty's Overseas Civil Service* -organisaation (joksi *Colonial Service*<sup>257</sup> oli nimetty vuonna 1954) tulevaisuus. Hänen mukaansa Nigerian itsenäistymisen uhkasi brittiläisiä virkamiehiä ja heidän työpaikkojaan. Lennox-Boyd kuvailee mahdollista tilannetta, joka tulisi eteen, jos HMOCS:n virkamiehet päättäisivät maan itsenäistyessä eläköityä. Lennox-Boyd toteaa tästä olevan selkeitä merkkejä: ”*Koko hallinnon täytyy vääjäämättä luhistua, koska afrikanisaatio ei ole vielä saavuttanut, eikä voi vielä pitkään aikaan saavuttaa omavaraisuutta [...].*” Koko hallinto tulee estämättömästi hajoamaan palasiksi, koska afrikanisaatio ei ollut vielä tavoittanut omavaraisuuden tasoa, joka oli konservatiivihallituksen määrittelemä. Tällaisen hajoamisen seuraukset olisivat katastrofaalisia, Iso-Britannian siirtomaapolitiikka joutuisi huonoon valoon ja myös muissa territorioissa ja kansainvälisellä tasolla olisi vakavimpia seurauksia. Lisäksi raha, jota näihin territorioihin oli

---

<sup>254</sup> Goldsworthy 1971, 178.

<sup>255</sup> Barnes oli *Assistant Under-Secretary of State* eli alivaltiosihteerin apulainen siirtomaaministeriön Afrikan osastolla.

<sup>256</sup> [Need for additional colonial development finance]: minutes by W L Gorell Barnes, Sir J Martin and C G Eastwood 16–27.9.1955. 426, CO 1025/82, nos 2, 22B, 22C, CGEE III.

<sup>257</sup> *Colonial Service* oli siirtomaaministeriön valvoma valtionlaitos, jonka työntekijät vastasivat siirtomaiden hallinnoinnista paikan päällä. Lähde: Goldsworthy 1971, 41.



sijoitettu, menisi hukkaan. Näiden syiden vuoksi olemassa oleville valkoisille virkamiehille pitäisi antaa houkuttumia, jotta he jäisivät hallinnoimaan epäkypsää maata.<sup>258</sup>

Sir C. Jeffries pohti joulukuussa 1955 aiemmin luvussa 3.3 käsittelemästani *statehood*-statusta. Hänen mielestään oli tapana pohtia liikaa, olivatko nämä paikat valmiita tähän valtio-statukseen. Jeffries summaa: *“Eivät ne tietenkään ole, sen enempiä kuin Kultarannikko on ‘valmis’ itsenäisyyteen, tai kenenkään teini-ikäinen tytär on ‘valmis’ sananlaskun avainlapseksi.”* Jeffriesin mielestä siirtomaat ja tässä erityisesti Kultarannikko eivät olleet valmiita lisääntyneeseen itsenäisyyteen. Valtio-status antaisi näille selvästi vielä kehittymättöminä pidetyille maille mahdollisuuden nauttia Iso-Britannian neuvonannosta ja kuvernööreistä sekä siirtomaaministeriön voimavaroista ilman kolonialismin leimaa.<sup>259</sup>

Historioitsija Darwin huomauttaa, että päätökset siirtomaiden taloudellisen tuotannon kehittamisestä ja kasvattamisesta tehtiin vasta sen jälkeen, kun labour- ja konservatiivihallitukset olivat edistäneet siirtomaiden siirtymistä kohti täyttä itsehallintoa. Darwin toteaa Ghanan, Nigerian ja Malaijan olleen matkalla kohti itsenäisyyttä 1950-luvun puoleenväliin mennessä. Darwinin mukaan konservatiivihallitus ei onnistunut tavoitteissaan siirtomaiden itsenäisyyskehityksen suhteen. Siirtomaiden taloudellisen kehittämisen yrittäminen kuormitti hauraan siirtomaahallinnon äärimmilleen, vihastutti siirtomaiden asukkaita ja avasi tilaa siirtomaapoliitikkojen nationalistisille liikehdinnöille. Siirtomaiden itsenäistyessä 1950-luvun lopusta eteenpäin Iso-Britannian talouskasvu oli hidasta, punnan arvo oli heikko, sillä oli riittämättömät resurssit ulkomaanavun antamiseen tai sijoittamiseen ja sen puolustusbudjetti oli tiukkaakin tiukempi: Iso-Britannia ei ollut enää se sama puoleensavetävä ja vauras viktoriaaninen Britannia, joka oli pitänyt vaikutusvallassaan niin monta Euroopan ulkopuolista aluetta. Itsenäistyvät siirtomaat eivät nähneet tarpeeksi syitä jatkaa vapaaehtoista ja läheistä taloudellista yhteistyötä maan kanssa.<sup>260</sup>

Historioitsija David Goldsworthy arvioi siirtomaiden itsenäisyyskehityksen olleen konservatiivipuolueelle yllättävä ja nopea. Vuonna 1951 Churchill oli ottanut pääministerin viran vastaan sillä ajatuksella, että hän ei tulisi johtamaan brittiläisen imperiumin

<sup>258</sup> [Future of HMOCS]: letter from Mr Lennox-Boyd to Mr Butler. *Enclosure*: memorandum by Lennox-Boyd 01.10.1955. 227, CO 1017/396, no 17. CGEE II.

<sup>259</sup> [Concept of 'statehood']: minute by Sir C Jeffries 16.12.1955. 204, CO 1032/55. CGEE II.

<sup>260</sup> Darwin 1991, 46–47.

purkaantumista: tuolloin hallituksessa ajateltiin, että suurimmassa osassa siirtomaaterritorioita itsenäisyys olisi vuosikymmenten päässä tulevaisuudessa. Silti vuoteen 1959 mennessä useat suuret siirtomaaterritoriot olivat edenneet paljon lähemmäksi täyttä itsenäisyyttä kuin vuonna 1951 oli kyetty ajattelemaan.<sup>261</sup>

Konservatiivihallituksen siirtomaadiskurssi siirtomaiden poliittisen kehittymättömyyden suhteen oli kokonaisuudessaan yhdenmukainen: siirtomaat ja niiden poliittinen edistys koettiin olevan kehittymättömiä eivätkä siirtomaat olleet valmiita itsenäisyyteen tai itsehallintoon. Siirtomaaministerinä toimineen Lytteltonin lausunto vuodelta 1951 ja Jeffriesin kirje vuodelta 1952 siirtomaiden erilaisista kehitystasoista ovat poikkeuksia. Muutoin lausunnot käsittelevät siirtomaita yhtenä ja yhtenäisenä ryhmänä. Poliittisen kehityksen keskeneräisyys tuodaan esille sellaisilla sanoilla kuten takapajuinen (*"backward"*), alkukantainen ja kypsymätön. Asiassa nähdään myös vaaroja ja uhkia. Afrikanisaation nähtiin olevan kesken ja itse poliittisen kehityksen ”vääränlaisuus” tai sen vauhdin kuvaillaan voivan johtaa katastrofiin tai kaaokseen. Kaiken kaikkiaan konservatiivihallituksen diskurssi tuo yhdenmukaisesti esille ajatuksen siitä, että poliittinen kehitys siirtomaissa oli oikeanlaista ja hyvää vain, kun se oli Iso-Britannian valvomaa ja sille sopivaa.

### 4.3 Outous, takapajuisuus ja tarpeellisuus

John Darwin väittää, että kolonisaatio ja brittiläinen imperiumi rakentuivat poikkeuksetta rodullisten erioikeuksien ja sarron päälle. Eurooppalaisten ”ilmiselvä” ylemmyys muihin kansoihin verrattuna oikeutti sen, että he hallitsisivat kaukaisissa maissa. Ylempien kansojen tuomat totuus, edistys ja vapaus arveltiin auttavan alempia kansoja vapautumaan taikauskon, despotismin, orjuuden ja pysähtyneisyyden otteesta. Tällaisella ”vulgaarilla rasismilla” oli kuitenkin juurensa orjuuden harjoittamisessa ja orjuutta puolustaneessa logiikassa, jota käytettiin 1700-luvun lopulla orjuuden vastaisen liikkeen aktivoituessa. Lisäksi brittiläinen imperiumi ja sen menestys pohjautui sosiaalista evoluutiota suurena selityksenä kannattavan ajattelutavan nousuun: se selitti kansojen, valtioiden ja kansakuntien eriävät saavutukset rikkauten hankkimisessa ja valtioiden rakentamisessa. Tällainen ”tieteellinen” tai ”biologinen”

---

<sup>261</sup> Goldsworthy 1971, 315.

rasismi oli Darwinin mukaan kuitenkin vain verho vanhemmille, syvemmille ja pääasiassa kulttuurisille ennakkoluuloille. Intellektuaalisesti ajatus sosiaalisesta evoluutiosta vahvisti otettaan vielä pitkälle 1900-luvulle, aina toiseen maailmansotaan asti ja sen jälkeenkin. Ajattelutavan mukaan ”sivistyshierarkian” noudattamisen lisäksi ”ylempien” kansojen tuli varoa oman kansansa ”laimentumista” tai valtansa kumouksellista menettämistä maailman ”alempien rotujen” takia.<sup>262</sup>

Myös Stephen Howe tulkitsee artikkelissaan *Empire and Ideology* (2008), että brittiläisen imperiumin ideologinen pohja perustui uskoon erilaisuudesta ja ylivertauisuudesta. Aiemmin tällaisten ajatusten muoto oli ollut uskonnollinen, mutta vuoden 1900 paikkeilla kulttuurilliset, sivistykselliset ja eritoten rodulliset muodot saivat enemmän jalansijaa: eurooppalaisten – ja tarkemmin brittiläisten – ylivertauisuus ja oikeus hallita muita kansoja perustui heidän väitetysti korkeampiin kykyihinsä. Tuolloin ajateltiin myös, että kansojen erot kulttuurisissa tai teknologisissa saavutuksissa johtuivat biologisista syistä. ”Tieteellinen” rasismi jakoi ihmiskunnan ”roturyhmiin”, joista toiset olivat ylempiä ja toiset alempia. Eurooppalaiset olivat tämän pyramidin huipulla ja monet aasialaiset kansat sen keskitasoilla. Afrikkalaiset olivat alempana, synnynnäisesti alempiarvoisia älykkyydessä ja luovuudessa, sivilisaatioiden rakentamisessa ja teknologisessa kehityksessä. Amerikkojen ja eteläisen Tyynenmeren alkuperäiskansat, joilla oli väitettyjä tai todellisia barbaarisia tapoja, kuten kannibalismia ja ihmisuhrausta, olivat tämän pyramidin pohjalla.<sup>263</sup>

Siirtomaaministeriön muistiossa joulukuulta 1951 kerrotaan Kenian, Ugandan ja Tanganjikan siirtomaa-alueiden keskinäisestä ja lähemmästä yhteistyöstä Itä-Afrikassa. Muistiossa todetaan Keniasta: *”Siellä on tällä hetkellä harvalukuisesti oikeaa poliittista johtajuutta eurooppalaisten keskuudessa, vain muutama äänestetyistä jäsenistä ovat palkkansa arvoisia, eikä kokonaisuutta katsoen maassa ole oikeaa johtajuutta.”* Mielestäni kiinnostavaa tässä lausunnossa on eurooppalaisten siirtokuntalaisten kriittinen kuvailu. Tosin poliittisen taidon tai vallan kuvailun kanssa voidaan olla kriittisempiä kuin esimerkiksi syntyperäisen älykkyyden tai kyvykkyyden.<sup>266</sup> A. B. Cohen<sup>264</sup> kirjoittaa puolestaan 20.10.1951 päivätyssä muistiossa Iso-Britannian ja Ranskan vierekkäisten Länsi-Afrikan siirtomaiden asukkaista: *”Afrikkalaiset ovat*

<sup>262</sup> Darwin 2012, 4–5, 397.

<sup>263</sup> Howe 2008, 166.

<sup>264</sup> Cohen oli *Assistant Undersecretary* eli alivaltiosihteerin apulainen siirtomaaministeriön Afrikan osastolla. Vuonna 1952 hänen nimitettiin Ugandan kuvernööriksi.

*aina eläneet nurkkakuntaisessa ilmapiirissä ja siellä on verrattain vähän kiinnostusta siihen, mitä tapahtuu rajaseudun toisella puolella.”<sup>265</sup>*

Tässä luvussa käsittelemäni siirtomaadiskurssin usein mainittua termiä takapajuinen käytetään, kun ministeriön muistiossa esitetään, että Tanganjika on hyvin takapajuinen territorio verrattuna Ugandaan ja Keniaan. Ugandan alue saa samankaltaisen lausunnon: *“Tällä hetkellä se on tietyillä tavoin poliittisesti kaikkein eristäytynein ja takapajuisin näistä kolmesta, mutta afrikkalaisten joukossa on kuohuntaa, joka juontaa juurensa heidän nopeasta taloudellisesta kehityksestään viime vuosikymmenen aikana [...]”* Myös afrikkalainen (*“the African”*) on ministeriön lausuntojen kohteena, ja mielestäni afrikkalaisia kohdellaan yhtenä suurena, luokittelevana ryhmänä. Muistion mukaan tarvittiin aikaa ja poliittista tilaa *“ottamaan afrikkalainen mukaan taloudellisesti ja sosiaalisesti [...] ja edistää sitä, että hänen sallitaan ja tosiaankin rohkaistaan etenemään poliittisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti [...]”*. Samaan aikaan muistiossa tuodaan esille, että on tarpeen demonstroida eurooppalaiselle, että hänen sosiaalinen ja taloudellinen olemassaolonsa ei tulisi jäämään määrältään ylivoimaisen afrikkalaisten alle.<sup>266</sup>

Lyttelton toimi vuonna 1953 Nigerian perustuslakia pohtivan konferenssin puheenjohtajana. Kabinettimuistiossa hän kertoo muille kabinetin jäsenille Nigerian erityislaatuisuudesta ja tilanteen sisältämistä ongelmista. Tämän lisäksi hän kuvaa värikkäästi nigerialaisdelegaation jäseniä: *“Nigeria on monen rodun asuttama ja epäilemättä delegaatit laittaisivat antropologit miettimään. Kallonmuotojen eroavaisuuksien perusteella hän voisi tunnistaa osan Nigerian kahdestatoista rodusta.”* Kallonmuotojen perusteella tapahtuva vertailu voi kuulostaa tieteeseen viittaavalta kraniologialta, mutta näen Lytteltonin loppujen lausuntojen olevan puhtaasti imperialistisia ja rasistisia: *“Pohjoisen Hausat ja Fulanit, muslimeita ja satureita, arvokkaita, hienostuneilla tavoilla, korkearyhtisiä ja konservatiivisen ajattelutavan, jota demokratia ja Daily Mirror eivät ole vielä pilanneet, omaavia [...]”<sup>267</sup>*

Lyttelton jatkaa, että *”lännen Yorubat ja idän Ibot, Pakanoita tai Kristittyjä, korkeammalla koulutuksella ja alhaisemmilla tavoilla sekä kehnolla taistelukunnolla varustettuja, jokseenkin*

<sup>265</sup> ‘Anglo-French relations in West Africa’: memorandum by A B Cohen 20.10.1951. 114, CO 537/7148, no 17. CGEE I.

<sup>266</sup> [Closer association in East Africa]: minute by P Rogers to A B Cohen outlining the case for closer association between Kenya, Uganda and Tanganyika 03.12.1951. 281, CO 822/338, no 4. CGEE II.

*nationalismin juovuttamia, tosin uskollisia brittisiteille niin kauan, kun se sopii heille.”* Muistion lopuksi Lyttelton tuo esille sen, että perustuslaista nousseet kiistat, kuten esimerkiksi pääkaupunki Lagosin asema tulevassa liittovaltiossa, ovat nigerialaisia omia kiistoja. Tosin Iso-Britannian hallituksen oli ratkaistava neuvotteluissa syntynyt tilanne ja hallinnoitava kuvernöörinsä kautta Lagosia niin kauan, että nigerialaiset pääsisivät jonkinlaiseen päätökseen. Muuten tilanne voisi pahentua, jos Iso-Britannia vetäytyisi Nigerian neuvotteluista ja jättäisi silvotun Nigerian ratkomaan näitä erimielisyyksiä ”*ehkäpä jopa keihäin*”.<sup>267</sup>

Lytteltonin lausunnot Nigerian eri kansojen taisteluarvosta ja ominaisuuksista ovat suoraan imperialistisesta menneisyydestä: brittiläisessä Intiassa siirtomaahallinto teki jaon paikallisten kansojen ja niiden taistelukyvykkyyden suhteen. *Martial races* eli sotaisat rodut olivat sopivia asepalvelukseen ja Intiassa tällaisia kansoja olivat muun muassa sikhit, beluchit ja pataanit. Sotaisiin rotuihin liitettiin myös maskuliinisia piirteitä samalla, kun vähemmän sotaisat rodut saivat feminiinisiä piirteitä. Historioitsija Howen mukaan britit veivät tämän *martial race* -teorian myöhemmin myös Afrikan kansojen keskuuteen.<sup>268</sup>

Lyttelton kirjoitti 13.5.1953 paikallishallinnon huonosta tilanteesta Kultarannikolla ja Nigeriassa. Liian nopea kehitys Kultarannikolla huoletti häntä ja Lyttelton kuvailee poliittisen kehityksen jättäneen jälkeensä sen vauhdin, millä afrikkalaisia on onnistuttu kouluttamaan miehittämään vastuullisia paikkoja maan hallinnossa. Koko alueen tilanteesta ja Kultarannikon asukkaista Lyttelton antaa värikkään kuvauksen: ”*Tilanne on muuttuva ja me olemme tekemisissä Kultarannikolla epävakaan ihmisaineksen kanssa.*” Epävakaa tai räjähdysherkkä ihmisaines kuulostaa siltä, että Kultarannikon asukkaat kaipaavat Lytteltonin mielestä hillintää ja hallintaa.<sup>269</sup>

Kenian kuvernööri Sir E. Baring <sup>270</sup> kirjoitti 17.8.1953 Lytteltonille siirtomaan perustuslaillisesta kehityksestä. Baring huomauttaa, että hänen mielestään Kenian eurooppalaisperäiset asukkaat ovat tehneet, luoneet maan, mutta aiheuttavat myös suurimman osan sen ongelmista. Baringin mukaan valkoinen hallitus olisi jo vallassa Keniassa, jos

<sup>267</sup> 'The Nigerian Constitution': Cabinet memorandum by Mr Lyttelton 17.08.1953. 274, PREM 11/1367, C(53)235. CGEE II.

<sup>268</sup> Howe 2008, 168.

<sup>269</sup> 'Constitutional developments in the Gold Coast and Nigeria': Cabinet memorandum by Mr Lyttelton 13.05.1953. 271, CAB 129/61, C(53)154. CGEE II.

<sup>270</sup> Baring nimitettiin virkaansa huhtikuussa 1952, mutta huonon terveyden vuoksi hän otti viran vastaan vasta syyskuussa 1952. Lähde: Pelling 1997, 53.

väestönosien suhde olisi sama kuin Etelä-Rhodesiassa. Lisäksi hän huomauttaa, että jos Keniassa olisi Tanganjikan alueen kaltainen tilanne väestönosien suhteen, tavallinen siirtomaahallinto olisi voinut jatkaa toimessaan. Baringin mukaan Kenia on näiden kahden tapauksen välissä: *“Kenia on, ja tulee olemaan, poikkeuksellisen räjähdysherkkä maa. Syy on selvä. Afrikkalaisille maaepäkohdat ovat kaikista katkerimpia.”* Kenian eurooppalaisperäistä valkoista kansanosaa kuvaillaan arvostelevasti: *“On ajateltavissa, että oikea selitys Kenian eurooppalaisten oudon käytöksen takana on elämä korkealla [merenpinnan yläpuolella] trooppisen auringon alla; ja tässä tapauksessa valkea asutus on tuhoon tuomittu.”*<sup>273</sup>

Näen, että Baringin lausunnossa tuodaan esille se, että valkoisten outoudet<sup>271</sup> eivät olisi sisäsyntyisiä ominaisuuksia, kuten kaikki afrikkalaisten kritisoitavat ominaisuudet, vaan Afrikan outojen olosuhteiden aiheuttamia. Baring jatkaa: *“Mutta paljon luultavammin syy on siinä huonossa vaikutuksessa, mikä syntyy, kun brittiläissyntyisiä ihmisiä estetään ottamasta osaa valtion [siirtomaan] hallinnon vastuullisuuteen*<sup>272</sup>.” Toisin sanoen Baringin mukaan brittiperäiset kenialaiset ovat hiukan outoja vain siitä syystä, että he olivat turhautuneita, kun eivät päässeet mukaan alueensa hallintoon ja sen vastuisiin. Kirjeen lopuksi Baring listasi oman Kenian kansanosien ”kehitysjärjestyksensä”, josta hän sanoo Lytteltonin olevan samaa mieltä: *“Minun mielestäni eurooppalaisten täytyy olla hallinnossa mukana yhdessä ensin aasialaisten ja myöhemmin afrikkalaisten kanssa. Olen hyvin iloinen, että jaatte tämän näkemyksen.”*<sup>273</sup>

Siirtomaaministeri Lytteltonin ja kuvernööri Baringin näkemykset täsmäävät täysin ideologiaan eri rotujen kapasiteetista ja kyvyistä toimia modernissa poliittisessa järjestelmässä. Osittain näkemysten takana oli sekä Kultarannikon että Kenian kasvanut poliittinen kuohunta: John Darwinin mukaan trooppisissa siirtomaissa aloitetut talouden ja tuotannon modernisaatioprojektit olivat liian vaativia näiden siirtomaiden brittiläiselle hallinnolle alueilla, jotka olivat aiemmin olleet kevyesti hallinnoituja takamaita. Tämä puolestaan avasi esimerkiksi Kultarannikolla tilaa protestoivalle massaliikkeelle, jonka johdossa Kwame Nkrumah mobilisoi tyytymättömyyden maaseudun muutoksia kohtaan puolueensa vaalivoitoksi helmikuussa 1951. Keniassa Iso-Britannia oli vanhastaan luottanut heimopäälliköihin, joiden kautta

<sup>271</sup> Kenian valkoisten uudisasukkaiden ja asukkaiden tavoitteena oli saada samankaltainen itsehallinto kuin Etelä-Afrikan ja Etelä-Rhodesian valkoisilla, jonka myötä he olisivat varmistaneet Kenian yhteiskunnan johtoaseman. Lähde: Boxer, 1996, 80–81.

<sup>272</sup> Mielestäni Baring kirjoittaa tässä tämän tutkielman johdannossa esiintuodusta **vastaavasta** hallinnosta, jossa hallinnoijat eivät olleet kuvernöörien nimittämiä virkamiehiä vaan vaaleilla valittuja lainsäätäjiä ja ministerejä.

<sup>273</sup> [Kenya]: letter from Governor Sir E Baring to Mr Lyttelton on constitutional development 29.10.1953. 292, CO 822/599, no 74. CGEE II.

siirtomaahallinto yritti pakottaa muutosta maan käyttöön ja parempaan maatalouteen. Tuloksena oli kikuju-kansan parissa alati paheneva väkivaltainen sosiaalisen konfliktin spiraali: Mau Mau -liike – ”valan vannominen” – oli vakiinnuttanut asemansa ja paljon ennen hätätilan julistamista lokakuussa 1952.<sup>274</sup>

Intian hallituksen toimiin siirtomaiden ja siirtomaajärjestelmän suhteen otettiin kantaa kansainyhteisöministeriön muistiinpanossa heinäkuussa 1955. Muistiinpanon johdannossa todetaan, että Intia haastoi ja otti erittäin kriittisesti, jopa vihamielisesti, kantaa Iso-Britannian siirtomaajärjestelmään kansainvälisessä politiikassa. Muistiinpanossa kerrotaan intialaisista tiedotusjulkaisuista: *”Joka olisi melko harmitonta intialaisille tai brittiläisille silmille mutta, jolla siirtomaiden hallintojen mielestä, voisi olla vaarallinen vaikutus primitiivisempien kansojen keskuudessa.”* Primitiivisemmät kansat ilmaisuna viittaa kansoihin, jotka eivät ole eurooppalaisia tai intialaisia ja joiden päättelen olevan afrikkalaisia. Myöhemmin muistiinpanossa mainitaan esimerkiksi se, että Intian pääministerin Nehrun elämäkerta kiellettiin sekä Njassamaassa että Pohjois-Rhodesiassa, koska *”se oli taipuvainen nostattamaan kansalaistottelemattomuutta (mikä ei Afrikassa luultavasti olisi väkivallatonta) territorion afrikkalaisten keskuudessa”*. Mielestäni se, että tällainen julkaisu olisi ollut altis aiheuttamaan levottomuutta juuri afrikkalaisten keskuudessa, kertoo melko suoraan hallituksen näkemyksestä afrikkalaisten kehittymättömyydestä ja lisäksi myös levottomuudesta.<sup>275</sup>

Siirtomaaministerinä toimineen Lennox-Boydin tuottamassa kabinettimuistiossa 20.1.1955 pohditaan ja arvioidaan intialaisyhteisöjen<sup>276</sup> asemaa brittiläisissä siirtomaissa. Muistion alussa hän arvioi aasialaisten täyttäneen afrikkalaisissa territorioissa taloudellisen elämän aukon *”koska ei ole ollut toista rotua, joka olisi kyennyt täyttämään sen”*. Täten Itä-Afrikassa aasialaiset olivat *”suuri joukko tarpeellisia rattaita taloudellisessa koneessa konttoristeina, tekniikkoina ja pikkukauppiaina ja kunnes afrikkalaisia on opetettu, heidän [aasialaisten] läsnäolonsa on korvaamaton”*. Intialaisyhteisöä kuvaillaan termeillä tarpeellinen ja korvaamaton. Afrikkalainen ei ollut yltänyt samalle kehityksen tasolle, ei ainakaan ennen kouluttamista. Yllättäen loppu kabinettimuistiosta on intialaisen uhan pohdintaa ja erittelyä:

---

<sup>274</sup> Darwin 2012b, 559.

<sup>275</sup> 'India and the colonial problem': note by R C Ormerod 07.07.1955. 139, DO 35/5344, no 23. CGEE I.

<sup>276</sup> Intialaisia oli muuttanut työläisiksi Iso-Britannian trooppisiin siirtomaihin kuten Keniaan, Ugandaan, Fidžille, Malajiaan, Burmaan ja Trinidadille. Intialaiset työskentelivät plantaaseilla ja rautatietyömaille ja toimivat kauppiaina ja rahanlainaajina, yleensä vielä brittiläisiä ja eurooppalaisia kollegoitaan halvemmalla. Lähde: Darwin 2012a, 90–91, 178–179.

“Kokemus Afrikan ulkopuolisissa territorioissa, joissa intialaiset ovat saavuttaneet sekä määrällisen ylivoiman että huomattavia poliittisia oikeuksia, tuo esiin jotain niistä vaikeuksista mitä tämä [intialaisten määrä] aiheuttaa – vaikeuksia joita voi olla varastossa itäisen ja keskisen Afrikan monikansallisille yhteiskunnille.”<sup>277</sup>

Lennox-Boyd arvioi, että väitetysti väliaikaiset intialaisyhteisöt olivat kasvaneet muutamissa vuosikymmenissä, minkä syynä oli intialaisyhteisön suunnaton luonnollinen kasvu. Ratkaisuna tämän ”intialaisongelman” pahentumiseen esitetään intialaisperäisen väestön kasvun rajoittamista: lopulta muistiossa esitetään intialaista maahanmuuttoa rajoitettavaksi, mutta tämä ei tietenkään estä ”*vääjäämätöntä ja vaikuttavaa luonnollista kasvua* [...]” eli intialaisperäisen väestön syntyvyyttä.<sup>277</sup>

Kabinetin loppupäätelmät helmikuulta 1955 siirtomaiden intialaisyhteisöistä alkavat lausunnolla intialaisyhteisöjen kasvusta brittiläisissä siirtomaaterritorioissa, jota kuvaillaan ongelmalliseksi. Loppupäätelmä jatkui: ”*ja heidän luonnollisen lisääntymisensä tahti oli hälyttävä. Joissain Siirtomaissa tämä oli jo ennestään nostattanut rotujännitteitä.*” Churchill itse sanoi, että hän tunnisti ongelman vakavuuden, mutta itse Intian hallitusta kohtaan ei tulisi vielä tehdä toimenpiteitä.<sup>278</sup>

Koen asian niin, että pintapuolisesti luettuna konservatiivihallituksen lausunnot vieraista kansoista ja siirtomaakansoista ovat sellaisia, joita kutsuisimme tänä päivänä rasistisiksi. Kuitenkin näen myös, että aineiston analysoimisen tulokseksi ei riitä pelkästään se, että kutsun tätä nimenomaista siirtomaadiskurssia vain rasistiseksi. Esimerkiksi Lytteltonin vuoden 1953 kabinettimuistio nigerialaisista on näkemykseni mukaan puhdasta imperialistis-rasistista puhetta, joka saa innoituksensa ja muotonsa brittiläisen imperiumin menneisyydestä. Kuitenkin kaikkia kolmea dokumenteissa nimettyä ”kansanosaa” käsitellään sisäisesti tietynlaisina, yhteneväisinä ryhminä: yllättäen jopa valkeat eurooppalaiset niputetaan yhdeksi käsiteltäväksi joukoksi, jolle annetaan tietynlaisia ominaisuuksia ja joka on hallituksen ohjauksen alaisena. Afrikkalaista kuvaillaan lausunnoissa muun muassa takapajuiseksi ja primitiiviseksi. Lisäksi afrikkalaisia siirtomaakansoja pidetään ohjausta, koulutusta ja hillitsemistä tarvitsevinä ja heihin liitetään mielestäni hyvin kliseisiä kuvauksia afrikkalaisista: riitojen selvittelyä keihäin, väkivaltaisuutta ja epävakaisuutta.

<sup>277</sup> ‘Indian communities in the colonies’: Cabinet memorandum by Mr Lennox-Boyd 20.01.1955. 137, CAB 129/73, C(55)10. CGEE I.

<sup>278</sup> [Indian communities in the colonies]: Cabinet conclusions 17.02.1955. 138, CAB 128/28, CC 15(55)1. CGEE I.



Aasialaisten suureen ryhmään niputettuja eli intialaisperäisiä siirtomaakansoja kuvaillaan hyödyllisyysajattelusta kertovilla termeillä tarpeellinen ja korvaamaton, mutta heihin liitetään myös uhkakuvia, joita ovat luonnollinen kasvu ja siitä mahdollisesti aiheutuvat rotujännitteet ja poliittiset ongelmat. Intialaisperäisestä väestöstä halutaan hyötyä, mutta ei haittoja, kun heidän yhteisöjään Intian ulkopuolisissa siirtomaaterritorioissa kuvaillaan väliaikaisiksi. Kiinnostavasti tämä intialaisperäinen ryhmä ei saa hallituksen diskurssissa itselleen positiivisia tai negatiivisia sisäsyntyisiä ominaisuuksia, vaan ryhmän uhka oli sen läsnäolossa ja suuressa koossa: intialaisia oli yksinkertaisesti vain liikaa väärässä paikassa.

## 5. Johtopäätökset

Iso-Britanniaa hallitsivat vuosina 1951–1957 konservatiivipuolueen Winston Churchillin (pääministerinä 26.10.1951–6.4.1955) ja Anthony Edenin (pääministerinä 6.4.1955–10.1.1957) hallitukset. Noina vuosina Iso-Britannian siirtomaavalta ja siirtomaapolitiikka kohtasivat monia haasteita ja muutoksia. Se, että näihin ongelmiin ei voitu vastata entisellä tavalla ja entisillä keinoilla johtui kolmesta keskeisestä tekijästä. Ensimmäkin toisen maailmansodan jälkeen tapahtuneet maailmanpoliittiset muutokset olivat heikentäneet Iso-Britannian vaikutusvaltaa ja mahdollisuuksia toimia täysin vapaasti oman siirtomaavallan suhteen. Yhdysvallat ja Neuvostoliitto olivat 1950-luvun uudet suurvallat ja molempien niiden ideologia oli siirtomaavastainen. Toisen maailmansodan jälkimainingeissa perustettu Yhdistyneet kansakunnat korosti myös jo peruskirjassaan ja ideologiassaan kansojen itsemääräämisoikeutta.

Toiseksi, Iso-Britannian siirtomaissa kasvava nationalismi oli useimmiten emämaavastaista, omaa itsemääräämisoikeutta ja itsenäisyyttä korostavaa. Iso-Britannian edellisen *Labour*-hallituksen (1945–1951) aikana itsenäistyneiden entisten siirtomaiden kuten Intian (itsenäistyi 1947), Pakistanin (1947), Ceylonin (1948) ja Burman (1948) esimerkit toimivat rohkaisuna muiden siirtomaiden nationalistipolitiikoille. Vaikka konservatiivihallitukset pyrkivät yleisesti toimimaan siirtomaiden yhteistyössä nationalistipolitiikkojen kanssa kehitys siirtomaissa oli kuitenkin niin nopeaa ja Iso-Britannian hallitsemattomissa, että konservatiivihallitusten osaksi jäi useimmiten vain reagoida tapahtumiin.

Kolmas ja tärkein syy siirtomaajärjestelmän ylläpitämisen vaikeuteen oli Iso-Britannian taloudellinen heikkous 1950-luvulla. Toinen maailmansota oli johtanut kotimaisen talouden muuntamisen totaalista sotaa varten: ulkomaankauppa tyrehtyi, ja ulkomaille sijoitettu varallisuus jouduttiin realisoimaan sotaponnistuksia varten. Joidenkin arvioiden mukaan neljäs maan varakkuudesta katosi sodan myötä. Iso-Britannian osallistuminen Korean sotaan aiheutti vuonna 1951 puntakriisin, joka oli osoitus maan heikentyneestä asemasta maailmantaloudessa. Konservatiivihallitukset onnistuivat välttämään maan vararikon, mutta Iso-Britannian talous ei koskaan noussut sotaa edeltävällä tasolle, joten rahalliset varat ja resurssit siirtomaajärjestelmän ylläpitämiseen tai sen puolustamiseen sotilaallisesti olivat oleellisesti pienemmät kuin aikaisemmin.

Konservatiivihallitusten siirtomaakeskustelussa esiintyneistä diskursseista nousee esiin muutamia hegemonisia ja yhtenäisiä teemoja. Yleisin eli lähdeaineistossa eri yhteyksissä useimmin toistuva näistä teemoista on ajatus Iso-Britannian velvollisuudesta siirtomaita kohtaan sekä taloudellisesti, poliittisesti että turvallisuuden suhteen. Vähentyneistä voimavaroista huolimatta mistään mainituista vastuista ja velvollisuuksista ei haluttu luopua. Tähän vastuuajattelun diskurssiin liittyy toisaalta myös ajatus siirtomaista sijoituksina ja viitteitä puhtaasta hyötyajattelusta: siirtomaat olivat konservatiivihallituksen keskustelussa mahdollisia taloudellisia, strategisia ja suurvaltopoliittisia etuja. Näiden eri etujen ja siirtomaiden muutoin aiheuttamien erilaisten kustannusten tasapaino ja sen kuvailu on näkemykseni mukaan dokumenttien läpi kulkeva suuri yhtenäinen diskurssi.

Tähän vastuuajatteluun – niin kuin olen sitä kutsunut – läheisesti liittyvä toinen hallitseva teema on kehityksen ja kehittymättömyyden vastakkainasettelu. Siirtomaat esitetään hyvin systemaattisesti kehittymättöminä ja alkeellisina yhteiskuntina (verrattuna kuvailijoiden normaaliuteen eli eurooppalaiseen näkökulmaan), minkä osaltaan nähdään oikeuttavan niiden hallinnoinnin ja ohjaamisen. Esimerkiksi siirtomaissa esiintyviä itsenäisyyspyrkimyksiä pyrittiin kaikilla tavoin pitämään kurissa ja ohjailemaan. Konservatiivihallituksissa myös ajoittain tiedostettiin eri sanojen ja termien käytön voima ja vaikutusmahdollisuudet. Tästä kertovat parhaiten esimerkiksi siirtomaaministerinä vuosina 1954–1959 toimineen Alan Lennox-Boydin lausunnot termien *siirtokunnallinen* ja *siirtomaa* korvaamisesta jollakin siirtomaiden asukkaita miellyttävämmällä termillä, ja siirtomaaministeriön lopulta toteutumattomat suunnitelmat luopua sanojen *siirtokunnallinen* ja *siirtomaa* käytöstä.

Tällaisesta sanojen käytön voiman tunnistamisesta kertoo myös kabinetin keskuudessa pohdittujen termien *itsenäisyys* ja *täysi itsehallinto* eroista ja merkityksistä.

Siirtomaiden asukkaista kirjoitettaessa konservatiivihallitusten yleinen ja hegemoninen olettaus on, että nämä asukkaat ja kansat ovat ei-eurooppalaisia eli vieraita kansoja. Nämä ei-eurooppalaiset kansat kuvataan kukin siirtomaadiskurssissa sisäisesti yhteneväisinä ryhminä, joukkoina, joille annetaan hallituksen muun siirtomaadiskurssin oikeuttamia tai sitten kaukaa historiasta haettuja positiivisia tai negatiivisia ominaisuuksia. Lisäksi siirtomaiden asukkaista, heidän perinteistään tai poliittisesta toiminnastaan kirjoittaessa dokumenteissa tuodaan esille kulttuurinen vieraus, erilaisuus ja vastakohtaisuus brittiläiseen elämäntapaan tai näkökulmaan verrattuna. Esimerkiksi huoli siirtomaiden asukkaiden kasvavasta kansallismielisestä eli nationalistisesta liikehdinnästä kuvataan lähes poikkeuksetta hallituksen pyrkimysten ja tavoitteiden vastaisiksi voimiksi.

Vuosia 1951–1955 sekä 1955–1957 eli Churchillin ja Edenin pääministerikausia vertaillen lausunnoissa on huomattavasti vähemmän eroja kuin yhtäläisyyksiä. Esimerkiksi vastuuajattelun ja kehittymättömyyden diskurssit toistuvat kummankin pääministerin hallituksissa. Huomattavin ja oikeastaan ainoa ero hallitusten lausunnoissa on vuosina 1955 ja 1956 kasvanut huoli siirtomaissa nopeasti lisääntyvästä nationalistisesta liikehdinnästä ja itsehallintovaatimusten voimistumisesta. Ajallisesti tarkastelemani jakso on verrattain lyhyt: viisi vuotta ja kaksi kuukautta. Lisäksi Edenin pääministeriys kesti vain vuoden ja yhdeksän kuukautta. Kummatkin hallitukset koostuivat pitkälti samoista henkilöistä: vaikka sekä Churchill ja Eden kierrättivät ja vaihtoivat ministeripestejä, ei hallitukseen tullut uusia toimijoita eikä näin uusia diskurssien tuottajiaakaan. Voidaankin sanoa, että hallituksen diskursiivinen linja siirtomaajärjestelmän suhteen säilyi pääpiirteittäin samana koko ajanjakson ajan vaikka järjestelmää ympäröivät olosuhteet muuttuivatkin.

Käsittämäni aineiston perusteella vuosien 1951–1957 Iso-Britannian konservatiivihallitusten näkemys ja asennoituminen siirtomaita kohtaan oli enemmän menneisyyteen pohjaavaa kuin tulevaisuuteen suuntaavaa. Iso-Britannian maailmanvallan ja Imperiumin ajateltiin ja kirjoitettiin jatkavan olemassaoloaan, vaikkakin muuttuneessa muodossa: uudenlaisten menetelmien ja uudenlaisen suhtautumisen myötä siirtomaajärjestelmä säilyisi Iso-Britannian ohjattavissa ja hallinnassa. Yhdyn suurilta osin tämän työn johdannossa esittelemääni historioitsija John Darwinin näkemyksiin perustuvaan teoreettinen viitekehykseen ja sen

esiintuomaan näkemykseen konservatiivihallitusten asenteista. Pohjimmiltaan konservatiivihallitukset kokivat brittiläisen maailmanvallan pitkän ja voimakkaan historian kantavan siirtomaajärjestelmän ehyenä myös 1950-luvun vaikeiden taloudellisten aikojen ja muuttuvan maailmanpoliittisen tilanteen yli.

Tarkasteleminani vuosina 1951–1957 Iso-Britannia säilytti merentakaisen siirtomaavaltansa suurilta osin ehjänä. Tuolloin vallassa olleiden konservatiivihallitusten tavoitteena olikin palauttaa Iso-Britannian toisen maailmansodan myötä kadonnut arvovalta ja johtajuusasema. Kuitenkin tämä voimakkuuden hetki venytti maan voimavaroja äärimmilleen ja oli lyhytaikainen, sillä jo vuodesta 1960 eteenpäin brittihallinto joutui taipumaan tosiseikkojen edessä ja sen entiset siirtomaat itsenäistyivät kiihtyvällä tahdilla.

## **Lähteet ja tutkimuskirjallisuus**

### **Painetut lähteet**

The Conservative Government and the End of Empire, 1951–1957, Part 1 : International Relations. Toim. David Goldsworthy. British Documents on the End of Empire. Series A; Vol. 3. London : HMSO : University of London, Institute of Commonwealth Studies 1994.

The Conservative Government and the End of Empire, 1951–1957, Part 2 : Politics and Administration. Toim. David Goldsworthy. British Documents on the End of Empire. Series A; Vol. 3. London : HMSO : University of London, Institute of Commonwealth Studies 1994.

The Conservative Government and the End of Empire, 1951–1957, Part 3 : Economic and Social Policies. Toim. David Goldsworthy. British Documents on the End of Empire. Series A; Vol. 3. London : HMSO : University of London, Institute of Commonwealth Studies 1994.

### **Tutkimuskirjallisuus**

Ball, Stuart 1998. The Conservative Party since 1945. Manchester University Press, Manchester.

Boyce, D. George 1999. Decolonisation and the British Empire. 1775–1997. Macmillan, Basingstoke.

Boxer, Andrew 1996. The Conservative Governments 1951-1964. Longman, London and New York.

Butler, David & Sloman, Anne 1975 (5. Kokonaan uudistettu painos). British Political Facts 1900–1975. Macmillan, London.

Cell, John W. 1999. Colonial Rule. Teoksessa *The Oxford History of the British Empire: The Twentieth Century*, toim. Judith M. Brown ja WM. Roger Louis. Oxford University Press, Oxford, New York. 232–254.

Darwin, John 1988. *Britain and Decolonisation: the Retreat From Empire in the Post-War World*. Macmillan, Basingstoke.

Darwin, John 1991. *The End of the British Empire: the Historical Debate*. Blackwell, Oxford.

Darwin, John 2008. Britain's Empires. Teoksessa *The British Empire: Themes and Perspectives*, toim. Sarah Stockwell. Blackwell Publishing, Oxford. 1–20.

Darwin, John 2012a. *Unfinished Empire: The Global Expansion of Britain*. Bloomsbury Press, New York.

Darwin, John 2012b (uusintapainos). *The Empire Project: the Rise and Fall of the British World-System 1830–1970*. Cambridge University Press, Cambridge.

Falola, Toyin & Roberts, A. D. 1999. West Africa. Teoksessa *The Oxford History of the British Empire: The Twentieth Century*, toim. Judith M. Brown ja WM. Roger Louis. Oxford University Press, Oxford, New York. 515–529.

Fieldhouse, D. K. 1999. The Metropolitan Economics of Empire. Teoksessa *The Oxford History of the British Empire: The Twentieth Century*, toim. Judith M. Brown ja WM. Roger Louis. Oxford University Press, Oxford, New York. 88–113.

Foucault, Michel 2002 (6. Uusintapainos). *The Archaeology of Knowledge*. Routledge, London.  
Goldsworthy, David 1971. *Colonial Issues in British Politics 1945–1961*. Oxford University Press, Oxford.

Thompson, Andrew & Kowalsky, Meaghan 2012. *Social Life and Cultural Representation: Empire in the Public Imagination*. Teoksessa *Britain's Experience of Empire in the Twentieth Century*, toim. Andrew Thompson. Oxford University Press, Oxford. 251–297.

Hall, Stuart 2005 (5. Painos). Identiteetti. Vastapaino, Tampere.

Howe, Stephen 2008. Empire and Ideology. Teoksessa The British Empire: Themes and Perspectives, toim. Sarah Stockwell. Blackwell Publishing, Oxford. 157–177.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere.

Lloyd, Trevor 2001. Empire: The History of the British Empire. Hambledon & London, London.

Louis, Roger WM. 1999. The Dissolution of the British Empire. Teoksessa The Oxford History of the British Empire: The Twentieth Century, toim. Judith M. Brown ja WM. Roger Louis. Oxford University Press, Oxford, New York. 329–356.

Mackintosh, John P. 1977 (3. Painos). The British Cabinet. Steven & Sons, London.

Marks, Shula. 1999. Southern Africa. Teoksessa The Oxford History of the British Empire: The Twentieth Century, toim. Judith M. Brown ja WM. Roger Louis. Oxford University Press, Oxford, New York. 545–573.

Mills, Sara 2004 (2. Painos). Discourse: The New Critical Idiom. Routledge, London.

Murphy, Philip 1995. Party Politics and Decolonization: The Conservative Party and British Colonial Policy in Tropical Africa 1951–1964. Oxford University Press, Oxford.

Mäntynen, Anne & Pietikäinen, Sari 2009. Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino, Tampere.

Nisbet, Robert 1986. Conservatism: Dream and Reality. Open University Press, Stony Stratford.

Pelling, Henry 1997. Churchill's Peacetime Ministry. 1951–1955. Macmillan, Basingstoke and London.

Proudfoot, Mary 1974. British Politics and Government 1951–1970: a Study of an Affluent Society. Faber and Faber, London.

Scruton, Roger 1989 (2. Uusintapainos). *The Meaning of Conservatism*. Macmillan, London.

Stockwell, A.J. 1999 (Uusintapainos). *Power, Authority, and Freedom*. Teoksessa *The Cambridge illustrated history of the British Empire*, toim. P.J. Marshall. Cambridge University Press, Cambridge. 147–184.

Stockwell, Sarah 2008. *Ends of Empire*. Teoksessa *The British Empire: Themes and Perspectives*, toim. Sarah Stockwell. Blackwell Publishing, Oxford. 269–293.

Suvanto, Pekka 1994. *Konservatismi Ranskan vallankumouksesta 1990-luvulle*. Suomen historiallinen seura, Helsinki.

Williamson, James A. 1964 (5. Painos). *The British Empire and the Commonwealth*. Macmillan. London.

### **Internet-aineistot**

*A Dictionary of British History* (3. Painos) 2015. Macmillan, Harold. Toim. Crowcroft, Robert & Cannon, John. Oxford University Press. <<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.uef.fi:2048/view/10.1093/acref/9780191758027.01.0001/acref-9780191758027-e-2189>>. 14.10.2016.

Dutton, David 2015. *Salisbury, Robert Gascoyne-Cecil, 5th marquis of*. Teoksessa *The Oxford Companion to British History* (2. Painos), toim. Crowcroft, Robert & Cannon, John. Oxford University Press. <<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.uef.fi:2048/view/10.1093/acref/9780199677832.01.0001/acref-9780199677832-e-3768>>. 14.10.2016.

*Encyclopædia Britannica Online*. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 2011. Cabinet. <[academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/18445](http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/18445)>. 17.1.2016.



Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 1999. Colombo Plan. <[academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/24816](http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/24816)>. 11.1.2017.

Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 2016. Commonwealth. <[academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/24980](http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/24980)>. 27.1.2016.

Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 2011. John Foster Dulles. <[academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/31415](http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/31415)>. 27.1.2017.

Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 2012. Harold Macmillan. <[academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/49827](http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/49827)>. 14.10.2016.

Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 2016. Imperial Preference. <[academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/42211](http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/42211)>. 18.1.2017.

Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 2011. Mandate. <<http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/50478>>. 15.1.2017.

Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 2016. Parliament. <[academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/58522](http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/58522)>. 6.2.2017.

Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 2016. R. A. Butler, Baron Butler of Saffron Walden. <[academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/18325](http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/18325)>. 14.10.2016.

Encyclopædia Britannica Online. Britannica Academic, Encyclopædia Britannica 2016. Sir Alec Douglas-Home. <<http://academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/31053>>. 14.10.2016.

Hansard, Iso-Britannian parlamentin ylähuoneen ja alahuoneen pöytäkirjat. Tributes to the Late Lord Swinton, 1972. <<http://hansard.millbanksystems.com/lords/1972/jul/31/tributes-to-the-late-lord-swinton>>. 29.1.2017.

Hansard, Iso-Britannian parlamentin ylähuoneen ja alahuoneen pöytäkirjat. Kings' Speech. 1951. <<http://hansard.millbanksystems.com/commons/1951/nov/06/kings-speech>>. 6.2.2017.

Yhdistyneiden Kansakuntien www-sivut, History of the United Nations -osio. <<http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>> 11.1.2017.

Sanders, Andrew 2015. Home, Sir Alec Douglas-Home, 14th earl of. Teoksessa The Oxford Companion to British History (2. Painos), toim. Crowcroft , Robert & Cannon, John. Oxford University Press. <<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.uef.fi:2048/view/10.1093/acref/9780199677832.001.0001/acref-9780199677832-e-2156>>. 14.10.2016.

Yhdistyneiden Kansakuntien www-sivut, Growth in United Nations membership -osio. <<http://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html>> 11.1.2017.

Who's Who in the Twentieth Century 1999. Butler, R(ichard) A(usten), Baron. Oxford University Press. <<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.uef.fi:2048/view/10.1093/acref/9780192800916.001.0001/acref-9780192800916-e-293>>. 14.10.2016.

## Liitteet

Liite 1. Konservatiivihallituksen tärkeimmät kabinettiministerit 1951–1957.

|   |   |
|---|---|
| <b><i>Prime Minister</i> (pääministeri)</b>   | Winston Churchill (26.10.1951 – 05.04.1955)<br>Anthony Eden (06.04.1955 – 09.01.1957)   |
| <b><i>Lord President of the Council</i><br/>(monarkin neuvonantajien, eli<br/>valtaneuvoston johtaja)</b> | Lordi Woolton (28.10.1951)<br>Robert Salisbury (24.11.1952 – 29.03.1957)  |
| <b><i>Chancellor of Exchequer</i><br/>(valtiovarainministeri)</b>   | Richard Butler (28.10.1951)<br>Harold Macmillan (20.12.1955 – 10.01.1957)   |
| <b><i>Secretary of State for Foreign<br/>Affairs</i> (ulkoministeri)</b>                                  | Anthony Eden (28.10.1951)<br>Harold Macmillan (07.04.1955)<br>John Selwyn Lloyd (20.12.1955 – 27.07.1960)   |
| <b><i>S of S Colonies</i><br/>(siirtomaaministeri)</b>  | Oliver Lyttelton (28.10.1951)<br>Alan Lennox-Boyd (28.07.1954 – 14.10.1959)   |
| <b><i>S of S Commonwealth Relations</i><br/>(kansainyhteisöministeri)</b>                                 | Lordi Ismay (28.10.1951)<br>Robert Salisbury (12.03.1952)<br>Philip Cunliffe-Lister, Swintonin jaarli (24.11.1952)<br>Alexander Douglas Home (07.04.1955 – 27.07.1960)                                    |
| <b><i>Minister of Defence</i><br/>(puolustusministeri)</b>  | Winston Churchill (28.10.1951)<br>Earl Alexander (01.03.1952)<br>Harold Macmillan (18.10.1954)<br>John Selwyn Lloyd (07.04.1955)<br>Walter Monckton (20.12.1955)<br>Antony Head (18.10.1956 – 13.01.1957) |

Lähde: Goldsworthy 1994, The conservative government and the end of empire, 1951–1957, Part 1: International relations, xxi.

## Liite 2. Iso-Britannian siirtomaat, siirtokunnat, alusmaat ja territoriot 1951–1957 (4 sivua).

| Alue                                | Siirtomaan alkuperä                      | Alku<br>perä<br>vuosi | Muutokset statuksessa   |
|-------------------------------------|--|-----------------------|---|
| Aden                                | Siirtokunta ja viereinen protektoraatti  | 1839                  | Etelä-Arabian federaatioon 1963, Etelä-Jemen 1967   |
| Antigua                             | Siirtokunta                              | 1663                  | Kts. Leeward isles  |
| Ascension                           | Amiraliteetin hallinnoima territorio     | 1815                  | Saint Helenan hallinnoimaksi alusmaaksi 1922  |
| Bahama                              | Asutettu siirtokunta                     | 1646                  | Siirtokunta 1783, itsenäisyys 1973  |
| Barbados                            | Asutettu siirtokunta                     | 1627                  | Siirtokunta 1662, Länsi-Intian federaatio 1958-62, itsenäisyys 1966   |
| Basutomaa                           | Protektoraatti                           | 1871                  | Siirtokunta 1884, itsenäisyys 1966, nykyisin Lesotho  |
| Bechuanamaa                         | Protektoraatti                           | 1885                  | Itsenäisyys 1966, nykyisin Botswana   |
| Bermuda                             | Asutettu siirtokunta                     | 1609                  | Siirtokunta 1684  |
| Brittiläinen Guiana                 | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1814                  | Itsenäisyys 1966, nykyisin Guyana   |
| Brittiläinen Honduras               | Asutettu siirtokunta                     | 1638                  | Siirtokunta erotettiin Jamaikasta 1884, nykyisin Belize   |
| Brittiläinen Intian valtameren alue | -  |                       | Chagosin niemimaa ja Aldabra, Farqunar- ja Desrochessaaret liitettiin yhdeksi alusalueeksi 1965   |
| Brittiläinen Pohjois-Borneo         | Protektoraatti                           | 1888                  | Kauppakomppanian alaisuudessa 1882-1946, siirtokunnaksi 1946, Malaijin federaatiossa nimellä Sabah 1963   |
| Brittiläiset Salomon-saaret         | Protektoraatti                           | 1893                  |   |
| Brittiläinen Somalimaa              | Protektoraatti                           | 1887                  | Itsenäistyi 1960 osana Somaliaa   |
| Brittiläinen Togomaa                | -  |                       | Britannian hallinnoima Kansainliiton mandaatilla 1922-1946, Y.K. huoltohallintoalue 1946-57, liittyi Ghanaan 1957                                 |
| Brunei                              | Protektoraatti                           | 1888                  |   |
| Brittiläinen Kamerun                | -  |                       | Hallinnoitu osana Nigeriaa Kansainliiton mandaatilla 1922, Pohjois-Kamerun liitettiin Nigeriaan 1961, Etelä-Kamerun liittyi Kamerunin tasavaltaan |
| Cayman-, Turks- ja Caicossaaret     | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1670                  | Jamaikan alusmaita 1848, erillisiä alusmaita siirtomaahallinnon alaisuudessa Jamaikan itsenäisyyden jälkeen                                       |

|                            |  |             |  |
|----------------------------|--|-------------|--|
| Joulusaari                 | Liitetty alue                            | 1888        | Osa salmisiirtokuntia, osana Singaporea 1900, erillinen siirtokunta tammikuussa 1958, siirrettiin Australialla lokakuussa 1958 |
| Kypros                     | Britannian hallinnoima alue              | 1878        | Britannian hallintaan 1914, siirtokunta 1925, itsenäistyi tasavalta 1960   |
| Dominica                   | Siirtokunta                              | 1763        | Katso Leewardsaaret  |
| Itä-Afrikan Protektoraatti | Protektoraatti                           | 1895        | Muuttui Kenian alusmaaksi ja protektoraatiksi 1920   |
| Egypti                     | Britannian miehittämä                    | 1882        | Brittiläinen protektoraatti 1914-1922, sotilaallinen läsnäolo vuoteen 1954 asti  |
| Falklandin saaret          | Siirtokunta                              | 1833        |  |
| Fiji                       | Siirtokunta                              | 1874        | Itsenäisyys 1970   |
| Gambia                     | Asutettu siirtokunta                     | 1618        | Siirtokunta 1843 ja viereinen protektoraatti 1888, itsenäisyys 1965, tasavalta 1970  |
| Gibraltar                  | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1713        |  |
| Gilbert- ja Ellicesaaret   | Protektoraatti                           | 1892        | Siirtokunta 1915   |
| Kultarannikko              | Asutettu siirtokunta                     | 1750        | Siirtokunta 1821 ja 1874, itsenäisyys 1957 nykyinen Ghana  |
| Grenada                    | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1763        | Osa Leewardsaaria 1871-1974, itsenäisyys 1974  |
|                            |  |             |  |
| Hong Kong                  | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1843        |  |
| Jamaika                    | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1655 & 1670 | Osa Länsi-Intian federaatiota 1958-62, itsenäisyys 1962  |
| Kenia                      | -  |             | Aikaisemmin Itä-Afrikan protektoraatti, Siirtokunta 1920, itsenäisyys 1963, tasavalta 1964                                     |
| Leewardsaaret              | Liittoutuneet siirtokunnat               | 1871        | Liittokunta purkautui 1956   |
| Malaija                    | -  |             | Entinen salmisiirtokunnat, Itsenäisyys vaalikuningaskuntana 1957, liittyi Malaijan federaatioon 1963                           |
| Malediivit                 | Protektoraatti                           | 1887        | Itsenäisyys 1965   |
| Malta                      | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1814        | Itsenäisyys 1964, tasavalta 1974   |

|                            |  |      |   |
|----------------------------|--|------|---|
| Mauritius                  | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1814 | Itsenäisyys 1968  |
| Montserrat                 | Asutettu siirtokunta                     | 1642 | Katso Leewardsaaret   |
| Uudet-Hebridit             | -  |      | Ranskalais-brittiläinen yhteishallinto 1906, itsenäisyys 1980   |
| Nigeria                    | Protektoraatit                           | 1900 | Lagoksen siirtokunta liittyi Etelä-Nigeriaan 1906. Pohjois- ja Etelä-Nigerian protektoraatit liittyivät 1914, itsenäisyys 1960, tasavalta 1963        |
| Pohjois-Rhodesia           | Kauppakomppanian territorio              | 1889 | Etelä-Afrikan kauppakomppanian hallinnoima, protektoraatti 1924, osa Rhodesian ja Nyasamaan liittovaltiota 1953-63, itsenäisyys 1964, nykyisin Zambia |
| Nyasamaa                   | Protektoraatti                           | 1891 | Osa Rhodesian ja Nyasamaan liittovaltiota 1953-63, itsenäisyys 1964, nykyisin Malawi  |
| Pitcairn                   | Asutettu siirtokunta                     | 1790 | Siirtokunta 1898  |
| Rhodesia                   | -  |      | Osa Rhodesian ja Nyasamaan liittovaltiota 1953-63, itsehallinnolliseksi siirtomaaksi 1964, yksipuolinen itsenäisyysjulistus 1965, nykyisin Zimbabwe   |
| Saint Christopher ja Nevis | Siirtokunta                              | 1625 | Katso Leewardsaaret   |
| Saint Helena               | Itä-Intian Kauppakomppanian hallinnoima  | 1673 | Siirtokunta 1833  |
| Saint Lucia                | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1814 | Katso Windwardsaaret  |
| Saint Vincent              | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1763 | Katso Windwardsaaret  |
| Sarawak                    | Protektoraatti                           | 1888 | Luovutettiin Britannialle 1946 siirtokunta, osa Malaijan federaatiota 1963  |
| Seychellit                 | Mauritiuksen alusmaa                     | 1810 | Erillinen siirtokunta 1903  |
| Sierra Leone               | Siirtokunta                              | 1808 | Viereinen protektoraatti 1896, itsenäisyys 1961, tasavalta 1971   |
| Singapore                  | Intian siirtomaahallinnon alaisuudessa   | 1824 | Erillinen siirtokunta 1946, osa Malaijan federaatio 1963-65, tasavalta 1965   |

|                    |  |             |   |
|--------------------|--|-------------|---|
| Etelä-Rhodesia     | Kauppakomppania                          | 1889        | Etelä-Afrikan kauppakomppanian hallinnoima, siirtokunta 1923, Osa Rhodesian ja Nyasamaan liittovaltiota 1953-63   |
| Sudan              | Kondominaatti Egyptin kanssa             | 1899        | Itsenäisyys tasavaltana 1956  |
| Swazimaa           | -  |             | Protektoraatti 1903, itsenäisyys 1968   |
| Tanganyika         | -  |             | Britannian hallinnoima Kansainliiton mandaatilla, YK:n huoltohallintoalue 1946-61, itsenäisyys 1961, tasavalta 1962, liittyi Zanzibariin ja muodosti Tansanian 1964 |
| Tonga              | Protektoraatti                           | 1900        | Itsenäisyys 1970  |
| Trinidad ja Tobago | Rauhansopimuksen myötä saatu siirtokunta | 1802 & 1814 | Yhdistetty siirtokunta 1889, Osa Länsi-Intian federaatiota 1958-62, itsenäisyys 1962  |
| Tristan da Cunha   | Asutettu siirtokunta                     | 1815        | Saint Helenan siirtokunnan hallintoalueeksi 1938  |
| Uganda             | Protektoraatti                           | 1894        | Itsenäisyys 196   |
| Neitsysaaret       | Siirtokunta                              | 1666        | Katso Leewardsaaret   |
| Windwardsaaret     | Siirtokunta                              | 1763 & 1814 | Sisälsi Grenadan, Dominican, Saint Lucian ja Saint Vincentin siirtokunnat. Osa Länsi-Intian federaatiota 1958-62  |
| Zanzibar           | Suojelualue                              | 1890        | Itsenäisyys 1963, tasavalta 1964, liittyi Tanganyikan kanssa 1964 ja muodosti Tansanian   |

Lähde: Butler, David & Sloman, Anne 1975 (5. Kokonaan uudistettu painos). British Political Facts 1900–1975, 357–362.

### Liite 3. Lähdeaineistona käytettyjen lainausten alkukieliset versiot (7 sivua).

## 2. Siirtomaat ongelmien lähtenä ja ideologioiden omaksujina

### 2.1 Vastuiden ja voimavarojen tasapaino

”of all of our overseas commitments [...]”<sup>43</sup>

”The object of this paper is to consider the tasks to which the United Kingdom is committed overseas and to examine where if anywhere our responsibilities can be reduced so as to bring them into line with our available resources.”<sup>44</sup>

”The United Kingdom has world responsibilities inherited from several hundred years as a great Power.”<sup>44</sup>

”British commitments cannot be cast aside like an outworn coat: they are a world-wide agglomeration of political, economic and commercial interests and obligations.”<sup>49</sup>

”it is unthinkable that we should throw away the fruits of all our toil, effort and sacrifice in Malaya [...] and with them abandon our greatest dollar earner.”<sup>49</sup>

”I shall emphasise the magnitude of burdens which the United Kingdom is carrying and therefore the need for the Colonies to make the maximum effort to meet their development requirements from their own resources.”<sup>53</sup>

”We have inescapable, direct and special responsibilities in those territories which no Government would refuse to face up to.”<sup>55</sup>

”while at the same time proving to Colonial peoples and to the world at large that the United Kingdom is not falling down on its responsibilities towards the dependent territories.”<sup>55</sup>

”why the Treasury must ask Departments to keep overseas expenditure to the minimum and to incur no avoidable commitments at present.”<sup>57</sup>

”The weakening of our status as a major power which the reversal of our policies overseas would involve is obvious.”<sup>57</sup>

”The Colonies are, so to speak, a part of us, and in the context of ’overseas commitments’ constitute a first and direct responsibility of H.M.G. We do not believe it is realistic to consider colonial economies as being entirely external to that of the United Kingdom.”<sup>59</sup>

”This does not, I think, suggest that the Colonies are being given excessively high priority in United Kingdom spending in relation to their political and economic importance [...]”<sup>59</sup>

”How far we can substitute political, economic and information measures, which can be taken at comparatively low cost, for some at least of our present expensive military commitments.”<sup>61</sup>

”(a) As long as the Colonial territories have not yet achieved full political independence the United Kingdom Government has a political and moral responsibility for promoting their development.”<sup>64</sup>

### 2.2 Nationalismin nousuvesi

”Nationalism, once it is in the saddle, rides hard. I know too, that once a country is set on the road towards responsible Government it is very difficult to hold the position at a transitional stage.”<sup>72</sup>

”there is much less danger than before that the decent simple peasants will be taken for a ride by a small group of extremist with a lust for personal power.”<sup>72</sup>

”This risk however, becomes more real in the case of some of our Colonies [...] Support at the United Nations to local dissidents might give rise to trouble in the territories.”<sup>73</sup>

”Intelligent and satisfied nationalism is an essential factor for the stability of any modern state.”<sup>74</sup>

”It can be a great force for good where it is based on sober pride and patriotism”<sup>74</sup>

”—destructive when based on xenophobia and fear of alien domination, and constructive when motivated by legitimate aspiration to self-government and a place in the comity of nations.”<sup>76</sup>

”agitation for political ’freedom’ and power”<sup>76</sup>

”the peoples concerned feel that political power is the only means of obtaining greater material prosperity, expanding social services and freedom from differentiation between races...”<sup>76</sup>

”But since the problems arising from nationalism in the Colonies are a primary daily concern in the Office [...]”<sup>76</sup>

”as the last remaining stronghold of ’Colonialism’ in the New Asia [...] All political parties are caught up in the floodtide of Asian nationalism and anti-colonialism.”<sup>80</sup>

”No politician can command a following without ”Merdeka” – ”Freedom” – as his watchword, or defeat his rivals save by outbidding them in promises and protests. The moderates as always are small in number and ineffective in impact.”<sup>80</sup>

”we have begun a process which cannot now be halted. He considers that the forces of nationalism and ’anti-Colonialism’ alive in Asia and stimulated by the democratic processes we have introduced into the Colony have now too great to hold on the mass of the population to enable us to call a halt without the gravest consequences.”<sup>81</sup>

”We cannot but recognise that over the last ten years Asian nationalism has created such pressures that it would be idle to think we could control them at will.”<sup>81</sup>



### 2.3 Kylmän sodan taistelukenttä

"help so much in countering 'cold war' attacks on the Colonial system. Just now when the Colonial territories are helping so much on the balance of payments would clearly be the worst time to cut what we here do for them." <sup>86</sup>

"Nor can we contemplate handing over to the Chinese Communists our interests in Hong Kong and the lives of all who have sought our protection there." <sup>90</sup>

"the Colonies are increasingly becoming a target for Communist propaganda and there is a need for counter-propaganda designed both to expose the dangers of Communism and expound the virtues of the democratic way of life as an alternative to Communism." <sup>91</sup>

"there was a genuine danger in some Colonies of a spread of Communism if nothing was done." <sup>92</sup>

"During the next few years our Colonial Empire in its varying stages of development is likely to be a vital 'cold war' battleground." <sup>94</sup>

"by rendering aid to backward countries lessen their vulnerability to Communism." <sup>96</sup>

"Cyprus is the only remaining British territory in the Middle East. Its cession to Greece would undoubtedly weaken United Kingdom influence in the area and would be a grave setback in the Cold War." <sup>96</sup>

"Singapore was too small and too vulnerable to maintain a separate existence, and there was a serious risk that it would turn into a Communist satellite." <sup>99</sup>

"Singapore was becoming increasingly important as a naval base." <sup>99</sup>

"have to take a grave account of the importance of Singapore as part of the defence system of the free world [...]" <sup>100</sup>

"save her from the clutches of Communist China." <sup>100</sup>

"Not only have we a responsibility to ensure that Singapore does not become a prey to the Communist advance in Asia, and to see that its incomparable facilities are available for the defence of the free world [...]" <sup>100</sup>

### 2.4 Laki, järjestys ja sotakunto

"thereby preserving the usefulness of the territories as bases and sources of manpower, raw materials, etc." <sup>109</sup>

"In many territories it is not in fact possible to recruit large bodies of men for defence purposes without prejudicing the supply of labour to local industrial and agricultural projects whose output is important to the Commonwealth war effort in the economic sphere." <sup>109</sup>

"differences of habit and custom, which make a mixed force (and especially a mixed ship) of Englishmen and Colonials difficult to handle." <sup>109</sup>

"Everything possible should be done to build up local Colonial forces in order to reduce the demands on our own Army." <sup>111</sup>

a) to provide for their internal security; b) to provide, as far as possible, for their own local defence; c) to provide for Commonwealth land, sea and air forces such installations as are necessary to facilitate their strategic employment; d) to provide reserves of manpower on which we can draw after the first phase of nuclear war to sustain whatever operations are necessary; e) to provide such industrial and material resources as can be developed [...]" <sup>112</sup>

"To preserve security and and develop stable government in our Colonial territories and to support our world-wide trading interests." <sup>115</sup>

"We have drifted into trouble in many Colonial territories – Malaya, Kenya, British Guiana." <sup>116</sup>

"The Army argues that the Colonial Office gets into a mess and then asks the Army to help it out." <sup>116</sup>

"The United Kingdom is at present ultimately responsible for maintaining the territorial integrity of and internal security within our Colonial territories and dependencies overseas." <sup>117</sup>

"Malaya is economically and strategically of the greatest importance to the United Kingdom and is the first line of defence for Australia and New Zealand." <sup>118</sup>

"extravagant and competitive claims by political leaders for early self-government [...]" <sup>119</sup>

"will for some time to come be quite unable without outside help to defend itself against external aggression, to maintain internal security or even to balance its budget." <sup>119</sup>

"what may be called normal times and what may be called emergencies." <sup>120</sup>

"But, unfortunately, in the world in which we now live, we must, I am afraid, face the fact that what we used to describe as normal times no longer exists in the larger part of the Colonial Empire." <sup>120</sup>

"If we are to preserve our Colonial Empire at all, we must give Colonial Governments the necessary means." <sup>120</sup>

"Our immediate requirement both now and in the future is to maintain law and order. Although Mau Mau has been virtually eliminated, further trouble might arise there or elsewhere in East Africa." <sup>121</sup>

### 3. Uusia ajatuksia ja toimijoita siirtomaareenalla

#### 3.1 Valikoiva klubi nimeltään Kansainyhteisö

”British policy in West Africa, in accordance with the accepted traditions of the British Commonwealth, is to build up each of the West African territories as country with its own political institutions, the aim being self-government within the British Commonwealth.”<sup>128</sup>

“First, we all aim at helping the Colonial territories to attain self-government within the British Commonwealth.”<sup>130</sup>

”fostering the Commonwealth connection and, in particular, relations between the old and the new Commonwealth countries, is a strong argument for the United Kingdom to continue to play, and to be seen to play, a major role working for its success.”<sup>132</sup>

“fearless proclamation of policy which will reinspire the masses and restore their pride and confidence.”<sup>134</sup>

“This is the choice –the slide into a shoddy and slushy Socialism, or the march of the British Empire.”<sup>134</sup>

”It is, however, clear that the Sudan is both too immature and too weak to make any significant or responsible contribution to the higher counsels of the Commonwealth.”<sup>135</sup>

”to embark on discussion with other Commonwealth Governments on issues of such complex and controversial character, fraught as they are with difficulties and dangers to the whole structure of the Commonwealth.”<sup>135</sup>

”that we have turned our back on the conception of a Commonwealth of Nations deriving its strength and inspiration from homogeneity in race, culture, religion and tradition.”<sup>135</sup>

”these small countries inhabited by primitive peoples, are not at present mentally equipped to be responsible either for their foreign or defence policy.”<sup>136</sup>

”They are in fact not adult nations [...] they would, I am sure, rapidly destroy the Commonwealth and the whole influence for good which it exercises in the world.”<sup>136</sup>

“if the line of demarcation were the stage of social and economic development reached. Territories governed by Africans would undoubtedly assume that they were being kept down on grounds of race.”<sup>137</sup>

”Our aims are to preserve the existing degree of Commonwealth solidarity, while at the same time securing and retaining the active friendship and support of the peoples of the present Dependencies at all stages of constitutional evolution. These aims may in the end prove to be incompatible, and a choice will then have to be made.”<sup>137</sup>

“I have no doubt that we should seek to preserve the solidarity of the ‘old’ Dominions and ourselves at any cost.”<sup>137</sup>

“Although it would be idle to deny that the inclusion of men of different origins and traditions must alter the character of the family relationship which has in the past been so very valuable a feature [...]”<sup>139</sup>

“The time has long since passed when ‘The Dominions’ could be treated as indistinguishable members of a homogeneous group.”<sup>139</sup>

”We shall support and strengthen the political influence of the United Kingdom throughout the world. In former days the influence exercised by our small country of fifty million people was greatly enhanced by our possession of overseas dependencies in every part of the world.”<sup>139</sup>

“a new form of association those parts of our former Empire which achieve independence”<sup>139</sup>

”If we are to maintain our influence as a world power we must increasingly rely on our position as primus inter pares in a group of independent Commonwealth countries.”<sup>139</sup>

“we may have faith that countries which have inherited, whether by blood or by upbringing the British traditions and outlook on life will be more likely to work for peace and to exercise a healthy influence in international affairs.”<sup>139</sup>

”But the one feature which will continue to be common to all Commonwealth members is that they were all at one time part of the British Empire and that they inherit, by birth or by upbringing, British traditions, methods of government and Parliamentary institutions.”<sup>139</sup>

”I recognise that this policy may be unpalatable to you.[...] However much we may sigh for the past, we have to live in the present – and to plan for the future.”<sup>141</sup>

“this would spell for the future a Commonwealth of dwindling power – it would condemn the Empire to ‘death by a thousand cuts’.”<sup>141</sup>

”In discussion several Ministers said that they greatly regretted the course of Commonwealth development which was envisaged in C. (54) 307.”<sup>142</sup>

”that the Commonwealth relationship would be further diluted if full membership had to be conceded to the Gold Coast and other countries in a comparable stage of development.”<sup>142</sup>

”it was difficult to believe that it would be possible to extend to this wider circle the close and intimate co-operation which had been maintained between the older Commonwealth countries”<sup>142</sup>

“that the policy of assisting dependent peoples to attain self-government had been carried forward so fast and so far.”<sup>142</sup>

”is responsible for the Colonial Empire which is world wide and which constitutes a series of links, geographical, military and economic, between the Commonwealth countries.”<sup>147</sup>

”it can retain a special position in emerging African territories, where there is so strong a tradition of tribal loyalty.”<sup>147</sup>

”The alternative might well be that the Gold Coast would leave the Commonwealth. If that happened, I feel sure that the country might form other and to our mind undesirable associations in the international sphere.”<sup>149</sup>

”might also cease to regard Membership of the Commonwealth as their natural aim and they would begin now to look elsewhere for support and encouragement.”<sup>149</sup>

### 3.2 Epäreilu Yhdistyneet kansakunnat

”we must avoid recognising any right of any international body to interfere in the political and constitutional relationship between the U.K. and our n.s.g. territories [...]”<sup>165</sup>

”Should the Assembly succeed in establishing the principle that the political affairs of non-self-governing territories may be discussed, the ability of Her Majesty’s Government to maintain their position in parts of the Colonial Empire would be gravely impaired.”<sup>168</sup>

”Political stability in a number of Colonial territories depends upon a delicate balance which could be only too easily upset by exposing their affairs to the blasts of controversy at the United Nations.”<sup>168</sup>

”we have a reputation to maintain as a champion of liberal Western civilization. We would wish to maintain this reputation not only in the United Nations but also before our own public opinion and – what is perhaps even more important – opinion within our colonies.”<sup>170</sup>

”the danger of uninformed intervention in the intimate and complex relationship through which the United Kingdom was leading the territories concerned to self-government”<sup>172</sup>

”during the last and most difficult stages of their progress towards self-government. It would be only too easy for elements in the colonies to seek to play off the United Nations against the administering power instead of working with the latter towards sensible and workmanlike solutions.”<sup>172</sup>

”The objective was to induce an atmosphere which would enable colonial questions to be discussed with less emotion and in a more realistic and moderate way.”<sup>173</sup>

”irresponsible discussion in the United Nations could not fail to exacerbate those racial and colour antipathies in colonial countries which it as a prime aim of United Kingdom policy to remove.”<sup>173</sup>

”in order to stress the difference in status between South-West Africa and the dependent territories of the Commonwealth.”<sup>174</sup>

”On the contrary, we have consistently attempted to restrict the discussion of Colonial questions to social and economic matters, and we have held that even this is not justified in the terms of the Charter.”<sup>176</sup>

”We thus indirectly help to perpetuate the myth of ‘Colonialism’, which thrives on the belief that the mere possession of things called Colonies is in some way disreputable and which bedevils almost every otherwise clear-cut issue [...]”<sup>176</sup>

”the Americans might get out of their own dilemma by openly supporting British colonial policy on the grounds that it bore no resemblance to the ‘Colonialism’ [...]”<sup>176</sup>

”in the sincerity of our paramount aim to establish in our dependent territories stable and democratic self-governing communities;”<sup>177</sup>

”intervention in matters of detailed administration (and especially in political relationships that are necessarily delicate); not only in Colonial but also in Trust Territories.”<sup>177</sup>

”as a result of the Suez operation”<sup>178</sup>

”operation in the Middle East will increasingly come to be recognised, in retrospect, as a necessary step for the maintenance of world peace rather than act of ‘Colonialist’ aggression.”<sup>178</sup>

### 3.3 Nimenmuutoksia, itsehallinto vai itsenäisyys?

”Since Statehood should not be cheapened by conferring it upon very small or backward territories it should be limited, at least at the outset, to units of a certain size and importance.”<sup>183</sup>

”term implied that the constitutional development of Colonial territories entailed the probability that they would secede from the Commonwealth and might give unnecessary encouragement to this idea.”<sup>184</sup>

”I believe that our willingness, on occasion, to speak unequivocally of independence has stood us in good stead in the past and will again do so in the future.”<sup>185</sup>

”it neither excludes independence (if a territory has what it takes to become independent) nor does it commit one to a promise of independence for those territories who obviously have not got what it takes to be independent.”<sup>185</sup>

”Independence is perhaps thought by some people in oversea territories as meaning simply the formal relinquishment by H.M.G. in the U.K. of constitutional powers of control. But independence is a positive, not a negative thing.”<sup>187</sup>

”that a country must be able to stand on its own feet financially and economically so that its people have

the wherewithal to live a decent life without having to rely on some other country to subsidize them.”<sup>187</sup>

”[...]we are all inter-dependent, but no country can call itself free and self-respecting unless it is able and prepared to assume responsibility for its own defence and for its international relations to the extent that either is involved by its geographical and international standing.”<sup>187</sup>

“The policy of H.M.G. in the U.K. is that each territory for which it has responsibility should become self-governing in its domestic affairs as soon as this can be achieved ‘under conditions that ensure to the people both a fair standard of living and freedom from aggression from any quarter.’”<sup>188</sup>

”is one which depends upon a number of circumstances, not all which are within the control of H.M.G. in the U.K. [...] H.M.G. in the U.K. see no reason why most if not all of the territories for which they are responsible should not in due course achieve internal self-government. The pace of advance and the details of the constitutional arrangements at different stages must clearly vary according to local circumstances.”<sup>188</sup>

”There can no longer be any doubt that the mere names ‘Colonial Office’ and ‘Colony’ are a serious handicap in the world of to-day.”<sup>190</sup>

”it would be a mistake to underrate the importance of the advantages which we might secure by discontinuing our use of the words ‘Colonial’ and ‘Colony.’”<sup>190</sup>

”it would provide an opportunity for discontinuing the use of the terms ‘Colonial Office’ and ‘Colony.’”<sup>190</sup>

”I pointed out that the mere alteration of names would not be likely to have much effect in the United Nations.”<sup>191</sup>

“even if terms such as ‘colonial’ are eliminated, the miasma will reattach itself to any other terminology. It is the fact of non-self-government which is the cause of the unpopularity of any words which express it”<sup>191</sup>

”I would like to do something to meet the intense desire of Marshall and others to get rid of the word ‘Colony.’”<sup>192</sup>

”Singapore would cease to be called a colony: it would have a special title ,e.g. ‘the State of Singapore’ or ‘the Free City of Singapore.’”<sup>193</sup>

”this change would be part of an effort to remove the word ‘Colonial’ from our political vocabulary (sic). It seemed illusory to look to such a change in our vocabulary (sic) as likely to alter the state of mind of our ‘anti-colonial’ critics [...]”<sup>194</sup>

”[...]some political leaders in the Colonial territories at any rate might respond gladly to the removal of the word ‘Colonial’.”<sup>194</sup>

“Given our policy of concentrating our resources on areas where we have vital interests at stake, it would

seem quite wrong to expend them in the Gold Coast.”<sup>197</sup>

”the Gold Coast will be the first of the ‘black’ British African territories to achieve independence within the Commonwealth, and the experiment is therefore a most vital one [...]”<sup>199</sup>

”As you know, African politicians suffer from an inferiority complex and would be bound to feel this kind of discrimination most keenly.”<sup>199</sup>

”if we appear to be mean in this matter, and especially if we appear to be treating the Gold Coast differently from Malaya”.<sup>201</sup>

#### **4. Outoja sekä alkukantaisia yhteiskuntia kehittämässä**

##### **4.1 ”Takapajuiset ja alkeelliset yhteisöt” – taloudellinen kehittymättömyys**

”Peasant production plays a large part in Colonial agriculture and if, for example, the African farmer is to produce more cotton, he must be given better planting material and advice on how to use it.”<sup>210</sup>

”We are directly responsible for the welfare of the Colonial people. We have preached and continue to preach the gospel that they must be developed in order to make adequate contribution to the world’s needs and to raise their own standards of living, which are for the most part miserably low.”<sup>211</sup>

”1. We are pushing ahead with Colonial development as rapidly as resources permit. 2. Development aims include increases in production of foods and raw materials, for consumption of the Colonial peoples and for sale to the world.”<sup>212</sup>

”getting backward people in the right frame of mind for doing things: its business is to breathe new life into the process by which standards of living, moral as well material, are being raised...”<sup>213</sup>

“that special techniques are required to overcome the inertia of apathy and ignorance which is found among backward peoples.”<sup>213</sup>

“Copper, in Northern Rhodesia, Uganda and Cyprus  
Aluminium in the Gold Coast  
Manganese in the Gold Coast  
Iron Ore in Sierra Leone and Malaya  
Pyrites in Cyprus  
Sugar in most sugar producing territories  
Rice in Malaya, British Guiana and some parts of Africa  
Oils and oil seed in West Africa and Malaya  
Bananas in Jamaica and the British Cameroons  
Tobacco in Nyasaland, Northern Rhodesia and Tanganyika  
Hides and skins in Nigeria and East Africa  
Tea in East and Central Africa  
Cotton in Nigeria, East Africa and Nyasaland”<sup>218</sup>

”On the one hand the development of the Colonies is gathering momentum. Techniques are being learnt, basic work is being accomplished, shortages of

skilled men and supplies are gradually though imperfectly being overcome.”<sup>219</sup>

”in sterling area countries development should be concentrated on projects which directly or indirectly contribute to the improvement of the area’s balance of payments with the rest of the world.”<sup>221</sup>

”without distorting the progress or adversely affecting the essential interests of the territory, would enable development calculated to assist the balance of payments of the sterling area [...]”<sup>221</sup>

”they observe that the financial experience acquired by local Ministers in the Colonies has, so far at any rate, been gained during a period of unprecedented prosperity, when financial problems are not usually so acute as they are in times of depression.”<sup>223</sup>

”Most of the Colonies are primitive communities in which the people enjoy only a low standard of living, many indeed barely surviving in a life-long struggle against the chances of pests, disease, soil erosion or adverse weather.”<sup>224</sup>

”by teaching the Colonial peoples how to make more effective use of their existing resources but the advance is painfully slow.”<sup>224</sup>

”The Protectorate is a poor country and, unless oil is discovered, is likely to be a financial liability for any administering Power.”<sup>225</sup>

”enable it to stand on its own feet.”<sup>226</sup>

”there is a basic common pattern of poor communications, inadequate supplies of power, woefully scarce water supplies, educational facilities that cannot keep pace with the demand and, above all, a dearth of investment capital.”<sup>228</sup>

#### 4.2 Emämaa ja lapsivaltiot – poliittinen kehitymättömyys

”we are all determined to pursue the economic and social development of the Colonial territories so that it keeps pace with their political development.”<sup>231</sup>

”both in those territories which are less advanced towards self-government and in those with more advanced constitutions.”<sup>231</sup>

”would run directly counter to the whole of the rest of our policy in regard to the colonies, which is one of educating the colonies to stand on their own feet and to develop a sense of responsibility towards their own Service.”<sup>233</sup>

”content with their existing political status and less disposed to agitate for transference their affairs to the Commonwealth Relations Office [...]”<sup>235</sup>

”The danger that the constant demands for independence for every Colony, however backward, may result in increasing anarchy is considerable”.<sup>237</sup>

”whether we like it or not, the gradual process of industrialisation and education is resulting in a kind of colonial revolution and [...] these circumstances,

the United Nations can act as a kind of safety valve.”<sup>237</sup>

”are not at present mentally equipped to be responsible either for their foreign or defence policy.”<sup>238</sup>

”the territories contain no substantial uncorrupt middle-class and no other reservoir of talent and experience to protect the common people from exploitation by the very inexperienced and not necessarily high-minded politicians they have voted into power”<sup>240</sup>

”may either enter the Commonwealth –or be rejected by it– not as self-respecting nations but as African Slums.”<sup>240</sup>

”We may feel that for the sake of good government it ought to keep European officers, but if it decides otherwise that is its affair.”<sup>241</sup>

”that these lesser countries would continue in their progress towards ‘independence’ (though I would hope at a less rapid rate than under the Socialist Government), however little they are really fitted for independence or capable of sustaining the responsibilities and duties which should attach to Commonwealth status.”<sup>242</sup>

”we may be stimulating rather than putting a brake on demands for premature constitutional advance.”<sup>244</sup>

”American realisation that the grant of premature self-government to colonial peoples [...] would merely increase the areas of political instability in the world [...] and often irresponsible idealism which characterised United States policy on colonial matters in the immediate post-war years.”<sup>245</sup>

”He admitted the dangers of granting premature independence to colonial peoples [...]”<sup>247</sup>

”the formidable nature of the task of guiding the backward peoples through the stages of social and political evolution which the great civilizations of the world have taken not years but millennia to pass.”<sup>248</sup>

”The Gold Coast is so immature, and the unification of the country so recent, that it will be difficult after independence to maintain reasonable efficient government and cohesion.”<sup>253</sup>

”but there is not likely to be much statesmanship in Government policy after independence.”<sup>253</sup>

”The enervating climate, which saps energy and initiative, and the high prevalence of disease, are likely to impose a strict limit on the capacity of the Gold Coast to make progress.”<sup>253</sup>

”But their political ideas and methods are crude; and they lack a sense of realities. Their knowledge is shallow; and they are mercurial and wanting in solidity of character and integrity.”<sup>253</sup>

”the whole administration must inevitable break down, for Africanisation has not nearly reached and

cannot for a long time reach a point of self-sufficiency [...]"<sup>258</sup>

"Of course they are not, any more than the Gold Coast is 'ready' for independence, or than one's teen-age daughter is 'ready' for the proverbial latch-key."<sup>259</sup>

### 4.3 Outous, takapajuisuus ja tarpeellisuus

"Africans have always lived in a parochial atmosphere and there is comparatively little interest in what goes on behind the frontier."<sup>265</sup>

"there is at present a paucity of real political leadership among the Europeans, Only a few of the elected members are really worth their salt and there is no real leadership to the country as whole."<sup>266</sup>

"At present it is in some ways politically the most isolated and backward of the three, but there is a ferment among the Africans, stemming primarily from their rapid economic development in the last decade [...]"<sup>266</sup>

"to bring on the African economically and socially [...] and further that he is going to be allowed and indeed encouraged to advance politically, socially and economically [...]"<sup>266</sup>

"Nigeria is inhabited by many races and no doubt the delegates would give the anthropologists some pause. Through their cranial differences he could perhaps trace some of the twelve races of Nigeria."<sup>267</sup>

"the Hausa and Fulani of the North, Muslims and warriors, with the dignity, courtly manners, high bearing and conservative outlook which democracy and the Daily Mirror have not yet debased [...]"<sup>267</sup>

"and the Yoruba West and Ibo East, Pagan or Christian, with higher education and lower manners and inferior fighting value, somewhat intoxicated with nationalism, though loyal to British connection at least so long it suits them."<sup>267</sup>

"perhaps with the spear."<sup>267</sup>

"The situation is fluid and we are dealing in the Gold Coast with volatile human material."<sup>269</sup>

"Kenya is, and will remain, an exceptionally explosive country. The reason is plain. To Africans land grievances are the most bitter of all."<sup>273</sup>

"It is conceivable that the real explanation of the oddities of Kenya Europeans lies in life at a high altitude under a tropical sun; and in this case white settlement is doomed."<sup>273</sup>

"But much more probably it lies simply in the bad effect on people of British origin being debarred from taking part in the responsibility of government."<sup>273</sup>

To my mind Europeans must be members of the government jointly first with Asians and later Africans. I am very glad that you share this view."<sup>273</sup>

"which would be harmless enough to Indian or British eyes but which, it is felt by Colonial Governments, could have a dangerous effect among more primitive peoples."<sup>275</sup>

"it was liable to forment civil disobedience (which would probably not in Africa non-violent) among the Africans of that territory."<sup>275</sup>

"because there has been no other race capable already to fill it."<sup>277</sup>

"a number of essential cogs in the economic machine as clerks, technicians and petty shopkeepers and until Africans have been trained, their presence is indispensable."<sup>277</sup>

"The experience of territories outside Africa where Indians have achieved both numerical superiority and substantial political rights indicates some of the difficulties which this is causing – difficulties which may be in store for the plural societies of East and Central Africa."<sup>277</sup>

"the inevitable and formidable natural increase [...]"<sup>277</sup>

"and their rate of natural increase was alarming. In some Colonies this was already giving rise to racial tension."<sup>278</sup>